BIBLIOTECA METROPOLITANĂ BUCUREȘTI
Inventar Nr. .....

Biblioteca Bucureștilor

9
Septembrie
2004

REVISTA ASOCIAȚIEI BIBLIOTECARILOR ȘI DOCUMENTARIȘTILOR DIN BUCUREȘTI • BIBLIOTECA METROPOLITANĂ • DIRECTOR FLORIN ROTARU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

OVIDIU DRIMBA

85 de ani de la naştere

"Format în ambianța de emulație spirituală a Cercului Literar de la Sibiu, Drimba este atras încă din tinerețe de orizonturile culturii şi literaturii universale din cele mai diverse epoci. O singură lucrare este dedicată integral fenomenului cultural românesc: **Filosofia lui Blaga** *(1944)…*

Următoarele volume, cu caracter eseistic… se remarcă prin erudiție şi expunere catedratică. Fiind vorba de opere sau autori cu atributul clasicității, accentul nu cade pe judecata de valoare, ci pe latura interpretativă, pe expunerea de principii şi reconstituirea tabloului de epocă. O specialitate preferată a autorului pare a fi monografia unor personalități ilustre…

Încununarea eforturilor sale creatoare şi ştiințifice este **Istoria culturii şi civilizației***… prima realizare de acest fel din cultura română, care îşi propune «să ofere date esențiale legate de apariția şi evoluția marilor civilizații, punînd în evidență specificul fiecăreia şi principalele influențe pe care le-au primit sau exercitat»…"*

Dicționarul scriitorilor români

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Sumar

Ștefan cel Mare și Sfânt – 500
N. CARTOJAN – Cronica lui Ştefan cel Mare. Versiunile slavone 2

Bucureștii de altădată

Anton Pann – 150
Şerban FOARŢĂ – [Dacă "Povestea vorbii"...] 4
Ana Maria ORĂŞANU – Şcoli şi dascăli (II) 7

Ion GHICA – [Portrete de epocă] 9

Patrimoniu 11

Istoria cărții

Liviu REBREANU – Opere 12

Autografe contemporane

Barbu CIOCULESCU – Lecturi de vară. Lecturi de iarnă 14

Interferențe
Ion CONSTANTIN – Relaţiile româno-polone (I) 16

Meridian biblioteconomic

EBLIDA – Orizonturi. Programe. Inițiative 25
Bibliotecile Publice Finlandeze. Strategia Bibliotecilor pentru 2010 (II) 26
Edouard ROUVEYRE – Cunoştinţe necesare unui bibliofil (III) 29

Corespondență din Elveția
Julieta MOLEANU – Neuchâtel – centru de excelenţă 33

Catalog 36

Agenda culturală

Ziua Bucureştilor – 2004 38

Calendar 39

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Ștefan cel Mare și Sfânt – 500 –

N. CARTOJAN

Cronica lui Ștefan cel Mare

Versiunile slavonești

– fragment –

Letopisețul dela Bistrița

1. *Letopisețul dela Bistrița*... a fost descoperit de I. Bogdan în Biblioteca clubului bulgar din Tulcea. Cronica lui Ștefan cel Mare – într'o versiune apropiată de versiunea germană a lui Schedel până la anul 1484 – este precedată de o altă cronică de întindere mai mică, a șasea parte din întreg, care începe dela descălecatul lui Dragoș (1359) și merge până la urcarea în domnie a lui Ștefan cel Mare. Cronica marelui Domn al Moldovei se înfățișează deci aici ca o continuare a acesteia din urmă, alcătuind cu ea un singur trup, un singur letopiseț, cu titlul care, tradus în românește sună: «*Acesta e letopisețul de când cu voia lui Dumnezeu s'a început Țara moldovenească*». Letopisețul acesta nu este însă complet, fiindcă lipsesc ultimele pagini. În forma în care îl avem, el se întinde și dincolo de domnia lui Ștefan cel Mare, până la războiul lui Bogdan cel Orb cu Radu, Domnul Munteniei (1507).

2. *Letopisețul dela Putna*. A fost studiat și publicat, cu traducere românească, de regretatul I. Bogdan în *Vechile cronici moldovenești până la Urechia* (p. 23 – 41; 143 – 148; 193 – 197). Originalul a fost găsit în Biblioteca Academiei teologice din Chiev, între manuscrisele aduse dela lavra Počaevъ (azi în Polonia). Cronica moldovenească cu care se încheie sbornicul este scrisă în medio-bulgară și poartă titlul: *Povestire în scurt despre domnii moldovenești*. Are o notiță prețioasă... care tradusă în românește înseamnă: «Această scriere a scris-o Isaia din Slatina». Versiunea acestui letopiseț este deci copiată de călugărul Isaia din mănăstirea Slatina a Moldovei. Originalul pare să fi venit din mănăstirea Putna, fiindcă în cuprinsul textului se găsesc numeroase amănunte privitoare la mănăstirea Putna.

3. *Versiunea din Letopisețul lui Azarie* a fost descoperită de regretatul Bogdan, după indicațiile lui Iacimirskij, într'un codice din Biblioteca imperială din St. Petersburg. Codicele, în format de 8^0, a fost scris pela sfârșitul secolului al XVI-lea sau începutul celui de al XVII-lea și cuprinde o serie de texte religioase apocrife și istorice.

Partea istorică a codicelui conține: a) o scurtă cronică universală, urmată de niște anale sârbești cu note de istorie românească; b) letopisețul moldovenesc, purtând în slavonește același titlu ca și versiunea dela Putna: *Povestire în scurt despre Domnii Moldovei*, urmată de letopisețele lui Macarie și Azarie. Prima parte... cuprinzând istoria Moldovei dela descălecat până la moartea lui Ștefan cel Mare se apropie mult de versiunea dela Putna – de aceea Bogdan o și numește *Analele Putnene*.

4. *Cronica anonimă*, numită așa de regretatul I. Bogdan care a studiat-o și publicat-o în *Vechile cronici moldovenești*... se găsește încorporată într'o colecție de cronici rusești, cunoscută în istoriografia rusească sub numele de Voskresenskaja lětopisi, alcătuită în imperiul moscovit pe la sfârșitul secolului al XVI-lea. Partea românească, scrisă în medio-bulgară cu numeroase rusisme, poartă ca și versiunea dela Putna, titlul care în românește sună: «*Povestire în scurt despre domnii moldovenești, de când s'a început țara moldovenească*». Cronica este o transcriere, prescurtată în partea finală, după vechea cronică a Moldovei care mergea până la moartea lui Ștefan-cel-Mare. Bogdan credea că originalul fusese adus din Moldova, probabil de unul din solii lui Ivan al III-lea, marele cneaz al Moscovei, al

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

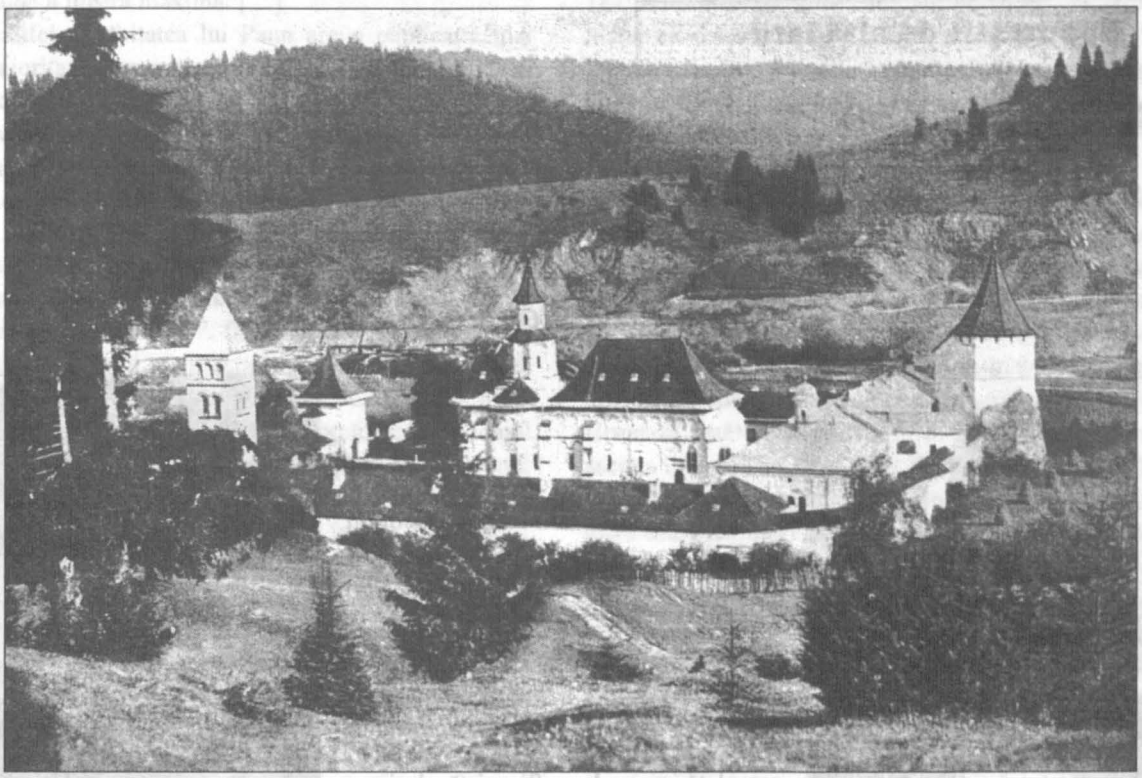

Mănăstirea Putna

cărui fiu, Ivan Ivanovici, luase în căsătorie pe fiica lui Ştefan cel Mare, domniţa Elena. Până la Ştefan-cel-Mare, cronica anonimă dă lista domnilor Moldovei dela descălecatul lui Dragoş, într'o formă foarte apropiată de versiunea cronicei dela Putna, cu care de altfel, după cum am văzut, se aseamănă şi în titlu. De la Ştefan înainte, cronica este mult prescurtată, căci, în afară de data urcării pe tron a marelui voievod, nu ne mai dă decât 4 date: 1465 luarea Chiliei dela Unguri; 1484 smulgerea Chiliei şi Cetăţii Albe dela Moldoveni de către Turci; 1497 lupta din codrul Cosminului şi 1504 moartea lui Ştefan. Această ştearsă prezintare a domniei lui Ştefan cel Mare, care fusese cuscrul lui Ivan al III-lea, dovedeşte că partea de istorie românească a intrat în compilaţia rusească într'o vreme când interesul Moscoviţilor pentru personalitatea marelui Domn moldovean scăzuse. După data morţii lui Ştefan cel Mare, cronica anonimă pomeneşte că Ştefan a avut 4 feciori: Petru, Alexandru şi doi Bogdani şi se încheie cu cuvintele: «După el începe (sic) a domni fiul său Bogdan». Înregistrarea urcării pe tron a lui Bogdan ne confirmă şi ea ipoteza că originalul moldovenesc, care se află la baza acestei cronici, nu a fost adus în Rusia pe timpul lui Ştefan cel Mare, ci mai tîrziu, după moartea lui – poate la începutul domniei lui Bogdan.

5. *Cronica moldopolonă* este o cronică tradusă în limba polonă după vechile cronici slavoneşti ale Moldovei. Partea mai veche a cronicei, începând dela descălecatul Moldovei până la Petru Rareş, traduce vechea cronică a Moldovei într'o versiune intermediară între analele dela Putna şi cele dela Bistriţa.

Partea cea mai importantă… ne înfăţişează domnia lui Ştefan cel Mare. Ea formează miezul cronicei şi are o întindere de 6 ori mai mare decât restul ei. Letopiseţul ne dă în această parte ştiri bogate şi preţioase, cu amănunte şi precizări de date pe care nu le putea şti decât un martor ocular:

«În anul 6971 (= 1456), luna lui Ianuarie în 23, *Joia pe la miezul nopţii*, intră Ştefan Voevod în Chilia şi împresură şi petrecu acolo *Joia*, iar *Vinerea de dimineaţa loviră şi începură a dărâma cetatea*… şi dărâmară toată ziua şi o bătură până seară; *Sâmbătă* se închină cetatea; şi cu voia lui Dumnezeu intră Ştefan Voevod în cetate şi rămase acolo trei zile… şi le puse acolo părcălabi pe *Isaia* şi pe *Buftea*».

Toate aceste amănunte de precizie până la zi, precum şi altele ca acestea:

«Într'acelaşi an, August în 29, fost-au un mare cutremur peste tot pământul, pe vremea *când Domnul şedea la prânz…*».

Toate amănuntele acestea bogate, strâns legate de personalitatea Domnului, n'au putut fi scrise decât de cineva care se afla în imediata lui apropiere. Deşi faptele sunt povestite laconic, în ordine cronologică şi într'o limbă străină, totuşi din paginile letopiseţului transpiră adesea sentimentalitatea lui de Moldovean şi creştin, alături de admiraţia pentru figura eroică a Domnului…

(*Istoria literaturii române vechi*, vol. I, Fundaţia pentru Literatură şi Artă "Regele Carol II", 1940)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Bucureștii de altădată

Anton Pann – 150

Şerban FOARŢĂ

[Dacă *Povestea vorbii*...]

"Pentru mai dreapta cinstire a lumii lui Anton Pann".
(Ion Barbu, *Isarlîk*)

Dacă *Povestea vorbii* ar fi doar o "culegere de proverburi", orice altă culegere de acest fel, mai completă, ar anula-o. Şi există, desigur, ori pot să existe, multe, mai complete, exhaustive chiar, "culegeri de proverburi". S-au perpetuat, de altfel, *à propos* de Anton Pann – ca şi de Ion Creangă – o sumedenie de locuri comune şi de prejudecăţi. Mulţi cred că a citi cărţile lui Anton Pann e a lua cunoştinţă de "întreaga înţelepciune populară aşa cum a fost cristalizată de veacuri în proverbe şi zicători". (Citatul îl priveşte, de fapt, pe Creangă, nu pe Pann, dar asta nu are nici o importanţă.) "Atît de puternică este însuşirea de moralist a lui Pann – scrie un comentator – încît toate snoavele lui nu sînt debitate decît cu intenţia de a ilustra o maximă". Evident, dintre toate genurile literare, genul didactic e cel mai puţin autonom. Nu se miră nimeni dacă poetul liric suspină sub geamul iubitei. Dar e de mirare dacă din dialogul mielului cu lupul nu rezultă nici o *moralité*. Şi totuşi, cine-l citeşte pe La Fontaine, spre a afla din cutare fabulă a lui că: "*La raison du plus fort est toujours la meilleure*"? Se întîmplă adesea ca tocmai genul didactic, din cel mai tendenţios, să devină cel mai gratuit gen. Urmuz – anunţat oarecum de Pann – a intuit disproporţia dintre alegoria, dintre anecdota, care ilustrează morala, şi morala mult prea comună. Mai mare daraua decît ocaua – cum ar fi spus Pann. Drept care, Urmuz a şi compus o fabulă pură, aparent fără sens, a cărei morală este: "Pelicanul sau babiţa". Urmuz ştia foarte bine că "Năravul din fire n-are lecuire", "Lupul părul îşi leapădă, dar năravul nu şi-l lasă", "Ce iese din pisică, şoareci mănîncă" etc., etc. sînt nişte adevăruri atît de uzate, încît în mintea cititorului nu sună altfel decît "Pelicanul sau babiţa". În fond, cititorul, furat de farmecul povestirii în sine, rămîne indiferent la conţinutul didactic. Se prea poate ca Anton Pann să nu fi urmărit altceva, cu snoavele lui, decît "ilustrarea unei maxime". Intenţia e lăudabilă. De multe ori însă, maxima este atît de banală, încît e greu verosimil ca tocmai finul Pepelii să-şi piardă vremea, să-şi irosească verva şi hazul, pentru a ne convinge de un adevăr evident. Să fie el atît de copilăros, atît de "pedant"? Iată o... maximă:

"Eu leşin, mor pentru tine,
Şi tu habar n-ai de mine".

Şi iată acum ilustrarea ei:

"Un strein prost într-o vreme în România viind,
Şi două-trei româneşte ca să înveţe dorînd,
Cată şi îşi tocmi slugă din sate pe un român,
De calul lui să-ngrijească, fiind el tare bătrîn;
Şi-într-o zi sluga văzîndu-l neîncetînd de oftat:
– Pentru ce oftezi, stăpîne? îndrăznind l-a întrebat.
Streinul oftînd răspunse: Ah! nu ştii tu, be Ivan,
Era sa spunem la tine de mult, e! înca de an,
Este una Mariuţa, dincolo de Vadu-Lat,
Eu mult iubeşte la dînsa şi me ranit na ficat.
– Dar ea te iubeşte oare? l-a-ntrebat sluga cel prost.
El, oftînd iar, îi răspunse: Ama eu-ncolo n-a fost,
Tovaroş a spus la mine că este pre mult frumos,
Eu n-am vazut, dar văz poate, daca este sănătos".

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Oricine observă că scopul anecdotei nu este, pînă la urmă, acela de a ilustra maxima. [...]

De altfel, gratuitatea lui Pann are o explicație mai adîncă. Majoritatea pașoptiștilor fac literatură văzînd în aceasta o acțiune patriotică, o datorie sacră. Patria are nevoie de literatură națională, de o bibliotecă universală, de poezii originale sau de traducțiuni: "Scrieți, băieți, numai scrieți!" Și C. A. Rosetti, convins "că tot omul e dator să facă ceva bun pentru patria sa", învață limba lui Byron și traduce *Manfred*. Pașoptiștii fac literatură angajată. Anton Pann e, pare-se, în epocă, unicul care scrie: "una ca să-mi treacă de urît și al doilea socotind ca să trăiesc". Candoarea lui e admirabilă. Boierii nu sînt obligați să practice vreo profesiune. Dacă scriu, nu pretind onorarii. Aristocraticele *Convorbiri* nu-și vor plăti nici în secolul al XX-lea colaboratorii. Pann, copil de oameni sărmani, trebuie să se apuce neapărat de o meserie, ca și taică-său, căldărarul din Sliven. Printre altele (corist, psalt, tipograf, editor, "învățător de copii în arta muzichiei", "profesor de cîntări bisericești"), el e scriitor, așa cum vecinii lui din mahala sînt băcani, cavafi, simigii, precupeți. El scrie ca să trăiască ("Nu trebuie să trăim între oameni? Nu trebuie să mîncăm?"), face "americanism literar". Dar și ca să-i treacă de urît. Adică de plăcere. El e, înainte de Odobescu, un epicurean al scrisului. Iată noutatea. Și, într-adevăr, plăcerea lui de a spune, de a scrie este enormă. Rar un scriitor mai vorbăreț decît Pann. Sacul lui cu snoave e inepuizabil. Cînd vorbele, proverburile, zicalele, anecdotele par a se fi terminat, Pann recurge la trucuri. Dacă n-ar fi existat sinonime, le-ar fi inventat el. Sinonimele nu adaugă nimic informației (cel mult nuanțe), dar îngăduie o plăcută bătaie a pasului pe loc, îngăduie un bob zăbavă. "Parcă este surd și mut" – spune Pann despre omul ursuz. Cu asta discuția se putea încheia. Dar nu: "Parcă i-am fript șerpi la burtă". "Parcă i s-a înecat corăbiile". "Parcă toată lumea i-e datoare". "Parcă mi-a tors și nu i-am plătit". "Parcă i-a murit curca cu oul în cuib". "Parcă tot îi plouă și-i ninge". "Parcă i s-a tăiat lefeaua". Cititorul crede că poate răsufla ușurat. Nu încă, pentru că lui Pann îi vin în minte și alte "tăieli". "Parcă i-am tăiat apa de la moară". Și fiindcă "apa" rimează cu "iapa", Pann, ca altădată Rabelais, care opera tot prin asociații de cuvinte, adaugă: "Parcă i-am tăiat iapa de la gard". Și, în fine, lovitura de grație: "Parcă își jelește părinții".

Anton Pann e primul nostru virtuos. Nici un element de prestidigitație nu-i este străin: rima dificilă ("cum că" – "muncă"), etimologiile fanteziste ("galbinare" – "galbini n-are", "grozăvie" – "groază vie"), calamburul ("totdeauna feței-soara mărită pe fetișoară"). El știe în acest domeniu cît știe și Rabelais. Cu mari efecte comice, sensul figurat al unei expresii este reîntors la sensul ei propriu. O slugă cîrtitoare cumpără din piață pentru stăpînă-sa un codru de slănină și puțină făină. Cum femeia se uită cam pieziș la tîrguieli, sluga, luată de vorbă pe dinainte, zice: "Aolio! cum cauți chiar ca o găină / Cu-un ochi la făină și alt la slănină!" Plăcerea de a face versuri (cu facilitate, probabil) este atît de mare, încît Pann "poezește" (și pune pe note) tot ce-i cade în mînă: norme de *savoir-vivre* (*Hristoitie*), "rețete tămăduitoare", fapte diverse (*Memorabilul focului mare întîmplat în București în ziua de Paști, anul 1847, martie 23*). El suferă de "complexul lui Naso" ("*quidquid tentabam dicere versus erat*"), și nu e de loc surprinzător că *Adiata*, în versuri, din 1849 cuprinde tot atîta cantitate de (gospodărească) informație cît testamentul, în proză, din 1854. De la "poezire" (*dichten*) la improvizația pedestră (dar total pedestră) nu e decît un pas, și Pann îl face. Din asta rezultă enorme bufonerii, materialul fiind prea prozaic pentru "poezire". În fine... [...]

De fapt, *Povestea vorbii* e compozițional încă destul de rudimentară: de o parte proverburile – de altă parte anecdotele ilustrative, ceea ce duce la monotonie. Tot monotonă (monotonia *Decameronului*, a *Povestirilor din Canterbury*), dar mai rafinată este *O șezătoare la țară*. Începutul e de roman picaresc, foarte captivant, cu aventuri și *quiproquo*-uri, dar repede abandonat, lui Pann ineditul neconvenindu-i. Urmează șezătoarea propriu-zisă, la care povestitorul asistă, ascuns într-un car, în calitate de martor auditiv. (Categoric, Pann e mai mult un auditiv și mai puțin un vizual.) O șezătoare este o întrunire protocolară în care inițiativele personale nu sînt permise decît sub forma comentariului final. Participanții își trec unul altuia ștafeta într-o atmosferă de o veritabilă urbanitate. Pann, care e un clasic (viziune caracterologică, moralism), trebuie să se fi simțit admirabil la o atare ceremonie fără surprize. Se debitează, ca de obicei, "osebite anegdote", printre care unele licențioase sau cu substrat freudist (incest, complexuri sexuale). O lehuză își alăptează, printre gratiile celulei, tatăl condamnat la moarte prin inaniție. O mamă păcătuiește cu propriul ei fiu. Explicația e neașteptat de științifică. Văduva, copil fiind fiu-său, "îl sărută cu nesațiu și moralul îl strica". Drept care, în final, se ține o lecție de pedagogie sexuală: "... O, voi mume și părinți! / Creșteți pe copiii voștri întru bune cuviințe; / Nu-i rîzgăiați niciodată cu sărutîndu-i mereu". Desigur, o șezătoare e un concurs de inteligență. "Definițiile prostiei" vor sta pe primul plan. Un nerod are mania cîte unei expresii, pe care o aude de la alții și o tot repetă, nepotrivit, în diverse împrejurări, alegîndu-se mereu cu ocări, cu ciomăgeli și cu... alte expresii, pe care le va repeta iarăși nepotrivit – prostia fiind în acest caz neadaptare la situația dată. Moartea scriitorului a împiedicat promisa continuare a *Șezătorii*. [...]

Evident, prin clasicism, prin înțelepciune și bun-simț, prin erudiție și jovialitate, prin folclor, Anton Pann e predecesorul lui Creangă. Însă Pann e balcanic. Paradoxal, dar nu pe humulești anul Ion Creangă îl anticipează "profesorul de cîntări", ci, în linie tipologică, pe levantinul Caragiale. Căci ce sînt eroii predilecți ai lui Pann? Vagabonți de pe uliță? Nu... Zavragii? Nu... Căuzași? Nu... Ei sînt cetățeni onorabili, proprietari, negustori ca Jupîn Dumitrache. Nu mult mai *impolis*, mai "neroși și neprocopsiți" decît eroii *Nopții furtunoase*, deși publicul pentru care versifică Pann reguli de codul manierelor elegante (propriu-zis, complăcîndu-se în enormitate), pare a fi de un trogloditism absolut: "Așa iar ia seama bine / Cînd vorbești cu oarecine / Ca să nu-l stropești cu bale / Și cu scuipirile tale". Așa grăiește unul din preceptele *Hristoitiei* – traducere sau adaptare prin intermediu grecesc, pare-se, a operei lui Erasm din Rotterdam: *De civilitate morum puerilium*. Erasm se adresa copiilor sau copilăroșilor. Aceleași norme erau valabile însă și pentru publicul antonpannesc, matur, dar pueril în purtări. [...]

Prin Anton Pann pătrund, așadar, în literatură tîrgo-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

veții, mahalagiii, suburbiile. Pann pentru ei scrie *Cîntece de lume*, "versuri politicești", calendare, istorii de amor, inclusiv răvașe de plăcintă (Negustătorilor: "Mulți cumpărători la marfă, / Puțini privitori supt larfă"; Măcelarilor: "Mai mulți viței fără coarne / Pre scaune să răstoarne"; Cîrciumarilor: "Mulți de carii beau mai bine / Puțini beți făr' de rușine"). Spre hazul lor face "hronologhii" imaginare, numărînd anii "de la începutul muierilor celor rele, de la aflarea brăgăriei, de la rîdicarea prăvăliilor de cafea, de la aflarea litrelor celor mari" etc. Cu el apar bogasierii, boltașii, lipscanii, telalii, precupitorii, meseriașii, cîrpacii, brutarii, negustorii de pește, băcanii care vînd untdelemnul cu trei lei ocaua. Uneori sînt prinși cu ocaua mică, alteori sînt trași ei pe sfoară de diverși "marțafoi" ("coate-goale", "mațe-fripte"; "moftangiii" lui Jupîn Dumitrache). Epoca e propice parvenitismului și simigiii își fac planuri. [...]

Cu Pann intră în literatura noastră o mulțime de elemente alogene: "un grec oarecare, din sate plugar", "un ovrei odată în negoț umblînd", "un țigan cam pe la munte", "un turc, care n-a mai fost" etc. Dar tot abstracți, nespecializați pe națiuni (țigan-hoț, grec-diplomat, turcul... plătește ș.a.m.d.), ca la alți autori culți sau anonimi. Sînt, de fapt, anaționali (clasicism), dar diferențiat individualizați lingvistic (realism). Așadar, Pann e clasic. Prin el se pot, de altfel, verifica mai toate locurile comune ale clasicismului. În epoca lui romantică, Pann e un anacronic. În definitiv, toți clasicii sînt "anacronici" sau atemporali. Romanticii au sentimentul timpului, participă deci la istorie, complotează, răstoarnă guverne, ridică baricade, fac, ar zice conu Leonida, "revuluții". Clasicii, din contră, sînt prudenți, se supun regulilor, legiferează Parnasul. Și, deși compune fără perucă, Haendel și-o va pune numaidecît pe cap, făcînd și cuvenitele reverențe dacă vicontele X, sosit după niscaiva comenzi, va bate la ușă. Pann stă cu urechea ciulită la "al instrucției glas" și, ca negustorul din cutare anecdotă, nu va deschide nici în ruptul capului tipografia peste ora închiderii. Pe urmă, arta muzichiei are canoane ferme, paremiile nu lasă loc nici unei invenții, trăim printre oameni, dascălul de copii se cade a fi un exemplu de conduită, la fel protejatul Înalt-preasfințitului Neofit. Pann declară că nu știe limbi "din cele poleite" (știa, în schimb, grecește, turcește, ceva rusește). Dar nu o face, precum Creangă, cu clipiri șirete din ochi. Lui Creangă îi convine să-i persifleze fin pe junimiști pentru că în satul lui va fi oricînd cineva. În București, Pann e mereu din *le tiers*. El nu-și va compune un stil din "mahalagism", cum, din "țărănie", Creangă. Nu va emula nici cu protipendada, fiindcă e dificil, una, al doilea, "tot cunoaște oarecare că e de treapta cutare", căci "droșca și îmbrăcămintea nu adaogă cinstea". Nici nu își va contrazice mediul, starea, "stăricica". Filozofie veche: ori te poartă cum ți-e vorba, ori vorbește... "Carte nu știe, dar calcă popește" – nu! Dar nici "coate-goale" – nu, fiindcă: "e destul de rău dacă n-ai al tău" și: "popa cu opinci încălțat de puțini e ascultat". Așadar: înțelepciune, bun-simț, cumpătare. Într-un cuvînt: *aurea mediocritas*. Romanticii, dimpotrivă, sînt extremiști, meprizează opiniile curente, au oroare de *common sens*, epatează burghezul, scandalizează, nu sînt în nici un caz "isteți ca un proverb". Cei mai mulți fac boemă ca, mai tîrziu, Eminescu. Boema lui Pann e boierească: chef cu lăutari. Eminescu nu vrea nicicum să-și dea doctoratul. Pann respectă patalamalele, și pare curios (deși nu e) ca tocmai ca autodicatul să se pameze înaintea "cursurilor", "lecțiilor", "atestaturilor". Și șugubățul Pann devine foarte grav, aproape aulic cînd are ocazia să acorde asemenea atestaturi: "Atestatele care i-am dat sînt destulă dovadă atît pentru urmarea lecțiilor sale, cît și pentru silința mea; el acum nu este numai cîntăreț și profesor, ci totodată și tipograf bun". [...]

În comparație cu contemporanii lui, cu poezia lor romantică și cu arta lor jună, în comparație cu un Cîrlova, cu un Bolintineanu chiar și cu Grigore Alexandrescu (clasic prin accident), cu toți acești reprezentanți ai zorilor unei literaturi, Anton Pann e neașteptat de bătrîn. De fapt, nici nu are vîrstă. E dificil de crezut că Ion Creangă ar fi putut vedea lumina zilei altundeva decît la Humulești. Dar e o pură întîmplare că Pann s-a născut la Sliven, în Bulgaria, după cum întîmplare e că I. L. Caragiale a venit pe lume în satul Haimanale, lîngă Ploiești. Pann, Caragiale, cărora inutil li se comentează originea etnică, sînt balcanici. Ei aparțin unei arii întinse, amestecate și pitorești, pe care Ion Barbu o numește "ultima Grecie". Este acea Grecie alterată, încremenită într-o "slavă stătătoare", peste care a căzut, "ca o miraculoasă zăpadă roșie, pestrița, justițiara turcime", Grecie decăzută, caricatură de Grecie, surogat de Grecie, și totuși Grecie, totuși Eladă – prin permanenta vocație a disputelor verbale, a sofismelor, a agoralei, a gratuităților, a inteligenței înțeleasă ca facultate suficientă în sine, ineficace în plan practic. Și e surprinzător că "grecul" Pann își reamintește de toate acestea. În *Povestea vorbii* dăm peste un veritabil dialog platonician (dar să nu se spună că avem de-a face numai cu o adaptare) între Bogăție, Desfătare, Virtute și Sănătate, "disputîndu-se-ntre ele simplu, că cui a da-ntîietatea". Nu ajung la nici un rezultat și Virtutea propune să se înfățișeze toate patru zeilor și oamenilor, la "timpul d-adunanță luptelor olimbiace", unde își vor expune fiecare punctul de vedere, urmînd ca învingătoarea să primească – precum Atena, Hera sau Afrodita din mîinile lui Paris – mărul de aur și "a premiei cunună". Zis și făcut. Bogăția va susține "că nemărginitul bine numai ea este în lume". Desfătarea se crede "în comuniune dorința cea cendrală". Sănătatea se întreabă ce s-ar întîmpla de "ar lipsi cu totul în natură și în nume". În fine, are cuvîntul Virtutea, care convinge pe toți că ei i se cuvine să "ia darul și cununa și titlul de-ntîietate". Aerul grec (cu toate inerentele nostimade) e evident. În fond, ce altceva este Nastratin Hogea decît o reminiscență de filozof elen, poate sofist, oricum filozof popular, ca și Pann, cu toată extracția, mai exact spus, cu toată patina lui orientală. Și numai ignoranții au impresia că Ion Barbu l-a *înnobilat* prezentîndu-l nu în ipostaza lui senină și jovială, dar în aceea, posibilă oricărui filozof, ascetică și sumbră.

Prin balcanism, Anton Pann e mai cosmopolit (nu mai universal) decît Creangă, mai pitoresc și mai "poliglot" decît el, dar, desigur, mai puțin rafinat, mai imperfect.

(Din Prefața la Anton PANN, *Povestea vorbii*, ediție îngrijită de I. FISCHER, BPT, Editura pentru Literatură, 1967)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

DIN VREMEA LUI ANTON PANN

Școli și dascăli

(II)

Ana Maria ORĂȘANU

Școala de la Sf. Sava era cea mai prestigioasă instituție de învățământ bucureștean, păstrând tradițiile Academiei Domnești, înființate de Constantin Brâncoveanu în 1694 și adaptată cerințelor timpului prin reorganizări succesive.

În 1776, Alexandru-Vodă Ipsilanti a hotărât dezvoltarea vechii Academii. A fost mărit numărul profesorilor și al materiilor care alcătuiau programa școlară. Învățământul se desfășura de-a lungul a patru cicluri, fiecare cu câte trei ani de studiu. Ciclul întâi, al începătorilor, cuprindea cursuri pentru "științele gramaticii" și noțiuni de limba latină; al doilea ciclu, pentru avansați – limba elină și limba latină, precum și studiul autorilor clasici; al treilea era destinat celor ce se ocupau de "elinește, latină, gramatici, poetică și retorică" cu exerciții suplimentare de franceză și italiană. Ultimul ciclu includea aritmetica, geometria, istoria și geografia, fizica și astronomia. În această perioadă, școlarii erau în majoritate elevi externi, provenind din familiile cele mai înstărite, dar și 75 de elevi interni, bursieri ai statului. În 1779, clădirile s-au reconstruit cu multe clase de studiu, locuințe pentru profesori și elevi, trapeză, bucătărie și pitărie. Configurația robustă a școlii, considerată ca o "zidire colosală", figurează în planul orașului din 1790.

În 1817 a avut loc o altă reorganizare pentru "o mai bună orânduire a Școlii domnești din București". În programă se introduc științele juridice prin cursurile pravilistului Nestor, alături de "câteva din cele mai de trebuință științe, ca să poată din această școală să se formeze buni impiegați pentru cancelarii și judecătorii".

Școala avea un corp profesoral de elită și metode de învățământ practicate în Europa. Aici predau Lambru Fotiade, Constantin Vardalah, Neofit Duca, Veniamin din Lesbos, Zenobie Popp din Sibiu, Iosif Moesiodax din Cernavodă, iar printre elevi, sunt de amintit nume ce au devenit ilustre, ca poetul Ienăchiță Văcărescu, episcopul Chesarie din Râmnic, mitropolitul Filaret II, Dinicu și Iordache Golescu, Naum Râmniceanu ș.a.

La 6 martie 1818, Ioan-Vodă Caragea aproba propunerea de înființare în București a unei școli de învățământ superior românesc, misiune pentru care a fost ales Gheorghe Lazăr, "inginer venit de curând din părțile Transilvaniei", dovedindu-se că "la orice meșteșug filosoficesc este destoinic". El propunea ca "mai întâi să se pregătească manualele, să le tălmăcească din limba latină pe cea românească și apoi să le paradosească ucenicilor". Materiile stabilite pentru predarea în limba română erau "aritmetica cu geografia istoricească pe hartă, geometria theorgheomesia și geometria practică, dimpreună cu agrimensura".

Gheorghe Lazăr era format la școlile din Sibiu, Cluj și Viena, adept al ideilor liberale promovate de Revoluția franceză și înfocat susținător al iluminismului Școlii Ardelene. Silit să părăsească Transilvania, s-a refugiat în București și a pus bazele învățământului universitar în limba română, combătând teoriile conservatoare, potrivit cărora

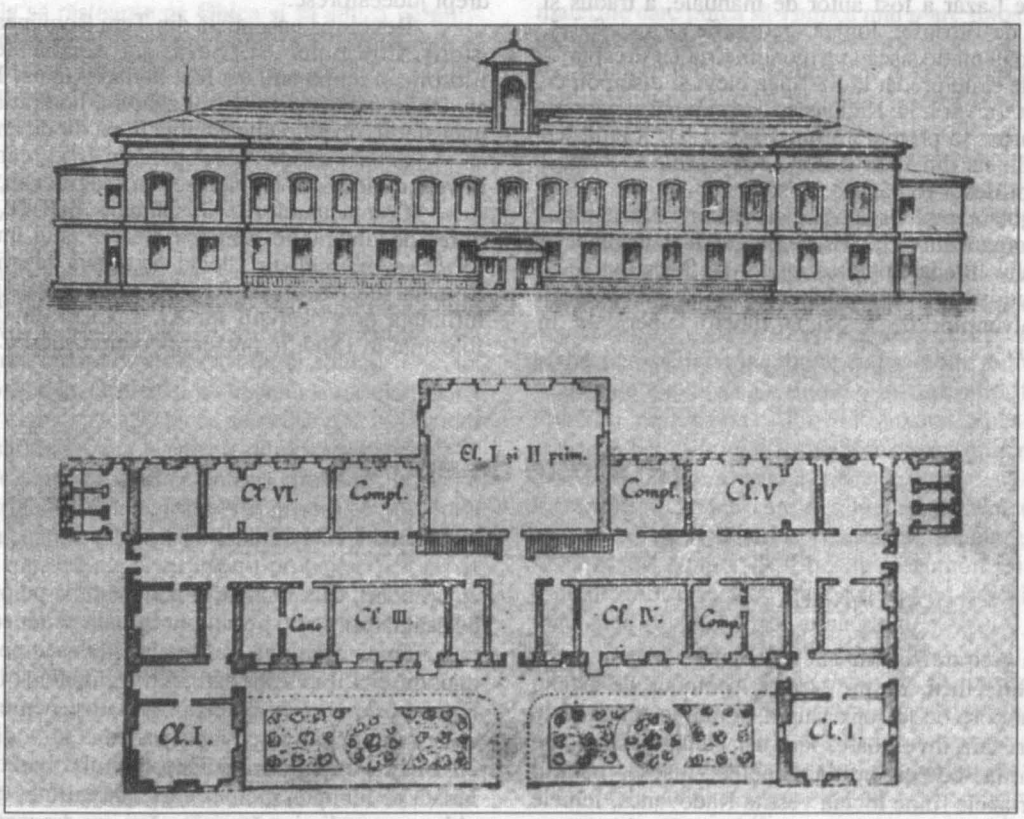

Planul și fațada localului de la Sf. Sava, reconstruit în anii 1776 – 1779. Reconstituire după planul Borroczyn, 1852

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Lambru Fotiade,
director şi profesor la Sf. Sava
(1795 – 1805)

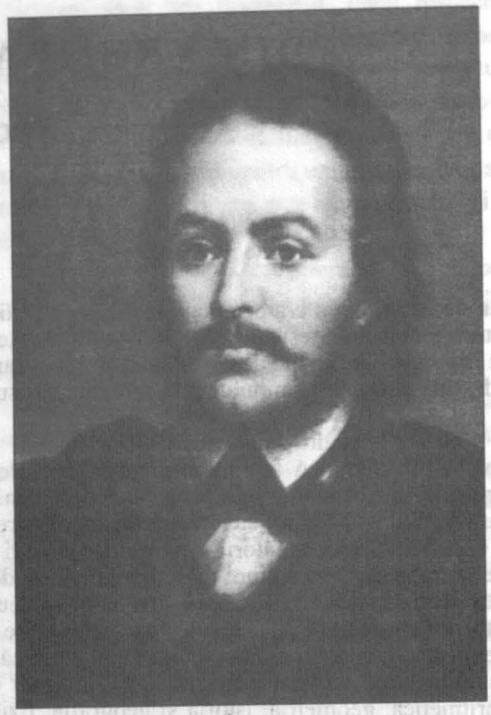

Gheorghe Lazăr,
întemeietorul învăţământului superior
în limba română la Sf. Sava

"filosofie în românește nu se poate". El tipărea, în august 1818, "Înștiințarea de înființare a Academiei cu știință, unde predarea științelor filosoficești și matematicești" se făcea în limba română.

Elevi ai săi au fost, printre alții, Eufrosin Poteca, C. Moroiu, I. H. Rădulescu, Petrache Poenaru, Gh. Ioanid, nume de notorietate, care i-au continuat munca.

Gheorghe Lazăr a fost autor de manuale, a tradus şi redactat cursuri de filosofie, logică, geografie şi metafizică, de "aritmetică matematicească şi trigonometria cu dreapta".

Alături de el au predat la Sf. Sava elevi şi discipoli ca E. Poteca (geografia) şi I. H. Rădulescu (aritmetică şi geometrie). După moartea sa prematură din 1823, I. H. Rădulescu redeschide şcoala, iar din 1825 conducerea o preia E. Poteca, fiind şi primul profesor român de filosofie.

Prin Regulamentul Organic se stabileau şi învăţământului noi linii organizatorice. Instrucţia publică devenea o atribuţie a statului. Predarea cunoştinţelor se făcea numai în limba română, indiferent de gradul şcolii, şi se recunoşteau drepturile absolvenţilor de a ocupa funcţii superioare în aparatul statului.

Şcoala de la Sf. Sava devine Colegiul Sf. Sava, iar printre premianţii anului şcolar 1831 – 1832 îi aflăm pe Nicolae Bălcescu, Ion Ghica, C. D. Aricescu, Gh. Costaforu, Al. Orăscu, Th. Aman, Al. Odobescu.

Din 1837, la Sf. Sava au predat Eftimie Murgu (filosofie şi drept), C. Moroiu, Sf. Ferechide, A. Racoviţă şi C. Brăiloiu – drept roman, drept civil, drept comercial şi drept judecătoresc.

Revoluţia paşoptistă din Ţara Românească a marcat şi istoria Colegiului Sf. Sava. La conducerea catedrei de filosofie şi limba latină a fost invitat August Treboniu Laurian, iar în memoria lui Gh. Lazăr s-a hotărât atunci ridicarea unei statui, operă realizată abia după 40 de ani.

Şcoala a fost închisă până în 1851, când s-a redeschis în vechiul local de lângă biserica Măgureanu, cu 214 elevi.

Caimacamul Al. D. Ghica a hotărât, în 1857, alcătuirea documentaţiei pentru ridicarea unui impozant palat în locul vechilor clădiri de la Sf. Sava, destinat Academiei Române din Bucureşti. Aceasta este Universitatea Bucureşti, înfiinţată prin decretul lui Al. I. Cuza din 1867 şi dată în folosinţă în 1869, în prezenţa domnitorului Carol I.

[Portrete de epocă]

Ion GHICA

RĂDOVANCA

Până acum vreo treizeci de ani tot se mai vedea în dreptul Podului Gîrlii, despre strada Apolodor de astăzi, bolta unei porţi cu foişor dasupra, şi mai la stînga nişte mari dărămături fără învelitoare, fără uşi, fără ferestre, care cădeau cărămidă cu cărămidă; acelea fusese palatul Dudeştilor, într-acele ruine locuia vestita Rădovancă, femeie groasă şi chipeşă, care descînta de şerpi şi de deochi, omora săricica în lapte de cuc şi argintul-viu în untură de ţînţar; plămădea sulimanurile şi dresurile cele mai sublimate, risticurile cele mai încondeiate, punea cuţitul, da cu cărţile, arunca cu bobii, căta la stele şi aducea luna pe coş; ştia tot felul de scăldături de dragoste, punea oala şi aducea pe tînărul cel mai frumos călare pe trestie, cale de zece poştii, la baba cea mai zbîrcită. Era vrăjitoare, fermecătoare şi îndatoritoare. Să fi turnat din cer cu găleata, să fi fost nemeţi de zăpadă cît casa, seara, cum bătea meterhaneaua la vodă, la Rădovanca era bîlci: căruţe, butci şi cocoane îmbrobodite şi boieri tiptil; îndată ce înnopta, picior de ghindă întîlnea pe dama de tobă aidoma cum li se arătase în cărţi, cu dragoste şi cu drum de noapte; cînd ieşea cloşca pe cer, aducea zmeul printre crăpăturile zidului. Puterea ei înceta îndată ce cînta cocoşul.

Cine a putut crede vreodată că Rădovanca să fi

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

murit?! Nimeni n-a auzit jălindu-o sau trăgîndu-i clopotele, nici un medic nu-şi aduce aminte s-o fi citit, nici un pantelimonesc din vremea aceea să-i fi săpat groapa; atît numai se ştie, de la o vecină din mahala, că pe o noapte întunecoasă ca fundul de căldare ar fi văzut o pară de foc care a ieşit din singurul coş care rămăsese în picioare dasupra dărămăturilor, că acea văpaie, după ce s-a încercat să se suie spre stele, a apucat-o spre apus şi a căzut în depărtare.

Dintr-acea noapte, nimeni n-a mai văzut, nici n-a mai auzit de ştirea Rădovancei.

STOIAN

Călina, fata Rădovancei, nevasta lui Soare Potcovaru, tot stînd noaptea la pîndă cu un arnăut de dindărătul caleştei unui coconaş care venea noaptea tiptil, şi-a lăsat ţiganul şi s-a dus după voinicul cu tarabulus la cap şi cu iatagan la brîu. Chir Stoian, jupîn Stoian sau căpitan Stoian, cum vei vrea să-i zici, fusese din ceata lui Pendedeca, om trecut prin ciur şi prin dîrmon – cum am zice, prin puşcărie şi prin spînzurătoare – zavergiu d-acei care jăfuia, d-acei care la Drăgăşani cînta toată noaptea:

δεύτε παίδες των έλλήνων[1],

dar care în ziua de luptă nu s-a văzut nicăiri; mai tîrziu a apărut cu Bimbaşa Sava în ordia lui Caravefzi, tăind şi puind în ţeapă pe bieţii mavrofori care se ascundeau de goana turcilor. În ziua cînd a tăiat pe Sava, Stoian, deşi venit în suita lui, dar era printre turci cel mai înverşiunat; l-au văzut oameni trăgînd cu pistolul în nenorocitul Ghencea, cînd sărea pe fereastra de la casa Belului, cătînd să scape de urgia lui Chehaia-beg; după aceea, devenit om de ordine, aci cîrciumar la drumul mare, aci hangiu la capul podului, gazdă de tot felul de oameni, prieten cu neferii spătăriei, strîngea la parale. În domnia lui Grigore-vodă era şi cu agia, şi cu boierii din Sibiu care umbla să răstoarne pe Ghica şi să aducă pe muscali; era totodată spionul baş-beşli-aghii şi al Cîrjaliului; la 1828, cînd a plecat Iusuf-bei cu garnizoana din Beilic, plîngea cu lacrămile cît pumnul şi a doua zi cînta cu cazacii de gît:

Davai hleba na soldat
Za paido na Ţarigrad[2].

Vorbea turceşte şi ruseşte şi s-a alăturat ca dragoman pe lîngă corpul lui Roth; scotea care pentru proviant din pămînt, din iarbă verde numai cu sfîrcu gîrbaciului; şi-a îmbunătăţit averea cumpărînd pleaşca de la soldaţi; a servit poliţia lui Bîrzof, pe Pazarnicu şi pe căpitan Costache; bătea de snopea, fura, cum se zice, şaua de sub călăreţ şi oul de sub coţofană; cînd săruta icoana la mir, îi rămînea rubiaua de la gîtul sfintei între dinţi; la 1848 se plimba cu ursu, cîntînd pe "Duhaimă" şi striga "Dreptate, frăţie!" A priimit pe Soleiman şi pe Omer-paşa cu: "Să trăiască sultanul!", pe Duhamel şi pe Lüders cu: "Să trăiască augustul nostru protector!", a jăfuit casa lui Chehaia din Gorgan, a ars Regulamentul la Filaret şi a cărat la Cotroceni cu escortă de turci şi de cazaci pe acei care luase parte în revoluţiune; a servit în tot felul pe Fuad şi pe Halcinski; a fost cu muscalii la Olteniţa şi cu turcii la Calafat, a strigat în contra unirei pînă ce s-a împrietenit cu Libricht, a înjurat pe 11 fevruarie şi pe 8 mai pînă şi-a găsit rostul; a servit toate regimele, toate ocupaţiunele şi toate invaziunele; a fost contra şi pentru toate domniile şi toate căimăcămiile, totdauna protejat, favorizat şi recompensat de guvern.

Acuma Stoian are bani la dobîndă şi moşii, este decorat, a fost şi căftănit.

FIUL LUI STOIAN

Fii-so, nepotul Rădovancii, tînăr, deştept, premiant cu eminenţe în toate şcoalele şi medaliat, învăţat în Paris, are trăsuri şi armăsari, umblă cînd răsturnat în droşcă sau în carîtă, cînd călare pe cal de soi, cînd mîind armăsarii din faeton, ţine şi birjă cu luna; se schimbă în echipage după orele zilei; face parte din tinerimea elegantă şi influentă, se crede un stîlp al ţărei, alb mai alb decît răposatul baş-boierul, vorbeşte cu lumea admirîndu-şi obrăznicia în oglindă şi mîngîindu-şi barba, votează impozite noi, credite suplementare şi estraordinare, cere independenţă şi joncţiuni; se crede nobil, caută să ia fată de boier mare.

Cînd era în şcoală la "Sfîntu Sava", se împrietenise cu un băiat, fiul unui cojocar subţire, fecior de oameni, cum se zicea p-atunci.

Aceşti doi copii era două naturi cu totul opuse: feciorul curcanului din coada caleştii, invidios, egoist, fudul şi linguşitor; celălalt, simplu şi modest, era plin de iubire şi de devotament pentru camarazii săi; unul învăţa nu pentru că-i plăcea învăţătura, dar pentru ca s-ajungă mare, celălalt iubea învăţătura pentru învăţătură; în studiul istoriei, unul admira rangul şi averea la care au ajuns oamenii cei mari, celălalt faptele strălucite şi serviciile aduse patriei. Unul nu vedea în studiu decît un mijloc de a parveni şi de a se îmbogăţi; se întreba: la ce servă spiritul şi silinţa la învăţătură daca un prost, un leneş şi un ignorent poate ajunge mai sus pe scara socială decît acel care s-a ostenit şi s-a cheltuit ca să dobîndească titluri universitare? La ce servă gradul de licenţă sau de doctor daca nu-l va conduce a mînca, a bea mai bine şi a cîştiga mai mult decît acel care nu învaţă? Urma legile la Şcoala de drept din Paris nu ca ştiinţă a dreptului, ci ca mijloc de a cîştiga procese drepte şi nedrepte. Paharnicu Stoian, amic intim din zaveră cu un avocat în renume care lua procese în parte, adică că împărţea fondul pe din două cu bietul client, daca cîştiga, îi indica după poveţele acelui amic materiile care putea să-i aducă mai mare folos, tînărul student asculta mai cu deosebire pe avocaţi care la Palatul justiţiei susţineau cu dibăcie nedreptatea în contra dreptului şi pe acei care se luptau să dobîndească achitarea furului şi asasinului făcîndu-l alb ca zăpada. Celălalt nu vedea în studiu decît cercetarea şi descoperirea adevărului, lumina care goneşte întunericul, legile naturei care iau locul eresurilor şi prejudeţelor, perfectibilitatea continuă a societăţilor omeneşti; iubea ştiinţa pentru ştiinţă, admira oameni ca Newton pentru aflarea legei celei mari a gravitaţiunei, admira pe Lavoisier, care, prin descoperirea oxigenului, a gonit din ştiinţă teoriile de flogistic şi cosmogoniile plutoiane şi neptuniane, care, osîndit la moarte de pasiunile politice, cerea cîteva zile de viaţă ca să termine o lucrare ştiinţifică; admira pe Franklin, care, ca un al doilea Prometeu, a pus mîna pe fulger şi pe trăsnet şi l-a dat oamenilor ca instrument de civilizaţiune şi de progres, studia mecanica cerească a lui Laplace, lucrările lui Cuvier, care deschideau tinerimei studioase orizonturi noi de cercetări şi de descoperiri, alerga orunde putea să auză pe Arago, pe Elie de Beaumont şi pe Humboldt espuind milioanele de observaţiuni cu care îmbogăţeau pe toată ziua ştiinţele fizice şi naturale.

În politică, simpatiile lui erau pentru oamenii care, goniţi din ţară şi persecutaţi pentru că luase parte activă în revoluţiunea de la 1848, trăiau în neavere şi privaţiuni şi lucrau prin toate mijloacele în deosebitele capitale ale Europei pentru dezrobirea ţărei şi redobîndirea drepturilor ei celor vechi, celălalt fugea de orce adunare românească, evita cu cea mai mare îngrijire societatea emigraţilor şi a proscrişilor, ca nu cumva să-şi compromită viitorul; sta însă cu urechea întinsă la orce se zicea şi se petrecea între românii din Paris şi, cînd afla cîte ceva cu care putea să se recomande pu-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ternicilor de atunci, înştiinţa îndată pe paharnicu care colporta scrisorile lui la muscali şi la turci, la nemţi şi la palat.

Întorşi amîndoi în ţară, locul fiecăruia era desemnat de mai înainte: unul îmbrăţişat de guvern, pus îndată în slujbă, celălalt tractat de spirit răzvrătitor, de revoluţionar, de anarhist, pus sub privegherea poliţiei şi dat pe seama fluierătorilor de noapte.

În timpul războiului Crimeei, fiul lui Stoian vedea că se schimbă vîntul, dar nu înţelegea bine dincotro avea să bată; ceea ce i se părea limpede, după încheierea păcii, era încetarea domniei lui Ştirbei, al cărui termen după Convenţiunea de la Balta-Liman espira chiar în anul acela; iată-l din partizan zelos şi înfocat şi din slugă prea plecată devenit detractor turbat şi calomniatorul acelui pe care îl tămîiase şase ani şi jumătate; colinda pe la boierii care i se părea lui că miros a caimacami, îi linguşea şi le oferea gratis serviciile talentului şi activităţii sale. La încheierea Convenţiunii de la Paris, altă nedomerire în spiritul ambiţiosului nostru tînăr, guvernul era să treacă din mînele principelui Alexandru Ghica într-ale foştilor miniştri ai celui din urmă domn; spaima i-a fost mare, dar îndată ce a înţeles că triumvirii erau partizani declaraţi ai vechiului domn Bibescu, i s-a părut că s-a sfetit viitorul, şi iată-l devenit curierul cel mai sprinten şi agentul cel mai neobosit al alegerilor Camerei elective din 1858. Operaţiunea, condusă cu multă îndrăzneală, cu ispravnici şi cu dorobanţi, a încoronat silinţele guvernului, dîndu-i o majoritate după pofta inimii; îşi poate închipui fiecare cît de mare i-a fost decepţiunea cînd a văzut pe toţi acei cu care conlucrase şi biruise în alegeri că scriu pe buletinul ce băga în urna domnească numele alesului Moldovei şi pe unionişti mergînd în corpore să mănînce prînzul pregătit pentru o altă veselie.

După ce a trăit cîteva săptămîni cu speranţa că oştirile turceşti, ruseşti şi nemţeşti au să intre să gonească pe alesul românilor şi să puie în locu-i pe candidatul majorităţii, văzînd că realizarea acelui vis fugea neîncetat, ca mirajul care se depărtează cu cît te apropii, a început a se introduce binişor şi a se produce pe lîngă o sumă de oameni care credeau că patriotismul consistă în a arunca invective, a calomnia şi a înjura pe toţi acei pe care îi credea sau se făcea că-i cred inimici sau puţin favorabili binelui şi progresului; şi-a pus la discreţiunea lor condeiul şi limba, scria de porunceală în ziarele lor, batjocorea şi calomnia pe acei asupra cărora îl asmuţea şi răspîndea vrajba între români, pe care daca nu sentimentele, dar cel puţin necesităţile politice îi unise în chestiunele cele mai fundamentale; mai tîrziu, în timpul coaliţiunei pentru apărarea constituţiunei a devenit omul necesar al camarilei; ca corespondent al ziarelor străine stipendiate din fondurile secrete, calomnia Camera şi constituţiunea, cerînd mînă de fier şi lovitură de stat; ca funcţionar administrativ şi judecătoresc, nu consulta decît interesele şi patimile favoriţilor palatului, fără cea mai mică consideraţiune pentru lege sau pentru dreptate, pînă cînd a dus pe şeful statului la noaptea de 11 fevruarie.

În cele dintîi zile ale revoluţiunei din 1866 s-a făcut teacă de pămînt; el, care se înmulţea în toate serile, încît îl găseai pretutindeni, nu se arăta nici măcar la fereastră; dar cînd a văzut că izgonirea lui vodă Cuza şi depărtarea unor funcţionari nu era efectul nici al urei, nici al răzbunării, ci numai necesitatea de a pune capăt abuzurilor, hatîrurilor, prevaricaţiunilor şi a conjura pericolele politice de care era ţara ameninţată, şi că poporul înţelesese că moderaţiunea şi generozitatea era o condiţiune indispensabilă pentru realizarea aspiraţiunelor sale; după ce a aşteptat în van cîteva săptămîni realizarea rodomontadelor cu care acei care împinsese pe domnitor în prăpastie voiau să sperie guvernul provizoriu, s-a alăturat încetişor pe lîngă oamenii exageraţi, strigînd şi cerînd cu dînşii măsuri aspre în contra acelor care avusese afacerile ţării în mînă. În curtea Senatului era cu insultătorii, în curtea Mitropoliei, cu acei care cereau pe membrii consiliului comunei Bucureştiului şi pe primar. El, care ca jurnalist lăudase concesiunele Godillot şi Lemaître, ca funcţionar conlucrase cu zel la redactarea actelor şi ca deputat le votase sau le consfinţise prin adresa din 1865, acum el striga mai tare în contra acestor lucrări, cerînd confiscarea averilor miniştrilor şi a membrilor primăriei Bucureşti; alerga în toate adunările şi critica moliciunea şi incapacitatea guvernului interimar. N-a trecut mult, şi a devenit omul indispensabil al partidului ordinei, după ce fusese soldatul cel mai disciplinat al comenzilor: "Sus, băieţi, jos, băieţi!"

Fiul cojocarului urmase un drum cu totul opus, a lucrat din toate puterile lui la alegerea lui vodă Cuza, ca principiu al Unirei; dar cînd a văzut că acest domn se depărtează de la calea cea bună, s-a retras. La 11 fevruarie şi la 1 mai a votat domnul strein, ca un principiu de moralitate, de dreptate şi de stabilitate; acum însă, de cîţiva ani, trăieşte retirat, privind cu durere la mersul lucrurilor.

Deşi aceşti doi oameni, necontenit în tabere politice opuse, însă acest din urmă păstrase vechiului său camarad o adevărată afecţiune; deşi deplora depărtarea lui de la drumul cel adevărat al datoriei şi al demnităţii, dar îşi zicea că abaterile şi rătăcirile lui veneau mai mult de la viaţa de disipaţiune ce apucase şi de la ambiţiunea de a parveni decît de la un suflet pervertit; că furia tinereţei îi întuneca judecata şi îi înăbuşea sentimentele, credea că cu înaintarea vîrstei şi cu potolirea poftelor un om inteligent şi de talent nu se poate să nu deştepte şi să nu vază prăpastia în care se adînceşte.

Într-o zi, zelosul şi devotatul conservator, om de ordine şi dinastic, cum se intitula în scris şi în vorbe, care nu-i călcase de trei ani în casă, bătu la uşa lui; fusese silit de necesitate să recurgă la îndatoritoarea bunăvoinţă a bunului şi generosului amic al copilăriei şi al juneţei, care de mai multe ori îi venise în ajutor; se găsise într-o poziţiune critică; era de trei luni fără slujbă, guvernul se aflase într-una dintr-acele situaţiuni încurcate în care fusese silit să sacrifice cîţiva din amicii săi cei mai ageri şi mai îndrăzneţi, precum aeronautul aruncă cu sacii de lest şi instrumentele cele mai preţioase ca să se poată ţinea încă cîteva momente în văzduh; împreună cu leafa, îi tăiese toate subvenţiunile şi gheşefturile, îi retrăsese protecţiunea, favoarea şi puterea ce-i acordase pînă atunci pentru serviciile ce-i făcea. Încercase să pledeze două procese luate pe din două cu clienţii, dar nemaiinspirînd acea temere şi frică judecătorilor, le pierduse.

Aruncîndu-se în braţele generosului său amic, cu ochii înecaţi în lacrămi, a început cu invective în contra ingratitudinei miniştrilor, spuind cum a sacrificat toate afecţiunile sale, cum şi-a părăsit amicii cei buni, cum a impus tăcere inimei şi conştiinţei şi cum a călcat în picioare toate datoriile; esasperaţiunea lui era atît de mare şi atît părea de căit de purtarea sa trecută, încît amicul său a crezut momentul favorabil de a-l împinge spre pocăinţă...

Note:

1. Haideţi, fii ai elinilor.
2. Dă pîine soldatului / Fiindcă se duce la Ţarigrad.

Ion GHICA, *Convorbiri economice*, ediţiunea a treia, Bucureşti, Socec, 1879, p. 596 – 608.
Texte selectate de Constantin MOHANU din *Opere*, vol. II, ediţie integrală în fază de definitivare la Editura Academiei

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Patrimoniu

Din Colecția de Memorie locală "N. Iorga" a Bibliotecii Metropolitane București

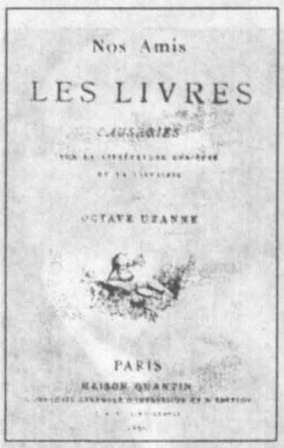

Nos amis les livres. Causeries sur la littérature curieuse et la librairie
par Octave UZANNE
Paris, Maison Quantin, Compagnie Générale D'Impression et D'Édition, 1886

Nos amis les livres *seront donc, il nous est permis de l'espérer, les bienvenus chez nos Amis les Curieux; ils y trouveront beaucoup d'imprévu, du vieux-neuf et du neuf déjà vieillissant, des boutades inspirées par la passion ou la fièvre du moment, des jugements toujours sincères et des études élaborées avec l'esprit d'investigation et la patience soutenue d'un inquisiteur d'histoire littéraire...*

D. BOLINTINÉNU, *Poesii atât cunoscute cât şi inedite*
Volumul ânteiu – *Florile Bosforului. Legende istorice. Basme*
Bucuresci, Tipografia Lucrătorilor Asociați, MDCCCLXV

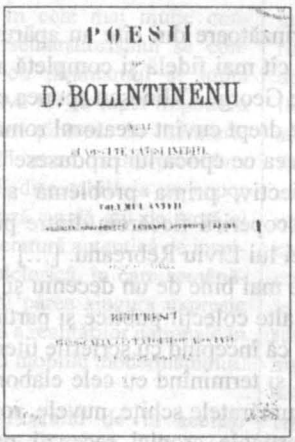

Daniel sihastru

Sub o rîpă stearpă pe un rîu în spume,
Unde un sihastru a fugit de lume,
Cu vărsarea serii un strein sosi.
– «Stefan al Moldovei vine a-ţi vorbi!
– Stefan al Moldovei, Daniel îi spune,
Se aştepte-afară! sunt în rugăciune.
– Bunule părinte! sunt rănit şi 'nvins;
Însuşi a mea mumă astăzi m'a respins!
Viu să-ţi cer povaţă daca nu-i mai bine
Turcilor Moldova d'astăzi să se 'nchine?»
Daniel Sihastru domnului a zis:
– «Mă înşală-auzul orî eu am un vis?
Capul ce se pleacă paloşul nu-l tae;
Dar cu umilinţă lanţu lu-încovoae!
Ce e oare traiul, daca e robit?
Sărbătoare-n care nimeni n'a zîmbit?
Viaţa şi robia nu pot sta 'mpreună,
Nu e tot d'odată pace şi furtună.
Doamne! tu ai dreptul a schimba-n mormînturi
Pentru ne-atârnare, oameni şi pământuri;
Dar nu ai p'acela ca să-i umilesci!
Poţi ca să îi sfarămi; dar nu să-i robesci!
Daca mâna-ţi slabă sceptrul ţi-o apasă,
Altuia mai harnic locul tău îl lasă!
Căci mai bine este supus lăudat,
De cât cu ruşine domn şi atârnat!»
Dupe-aceste vorbe, Stefan strânge-oştire
Şi 'nvingând păgânii, 'nalţă-o monastire.

Teohari ANTONESCU, *Columna Traiană studiată din punct de vedere archeologic, geografic şi artistic*
Iaşi, Tipografia H. Goldner, 1910

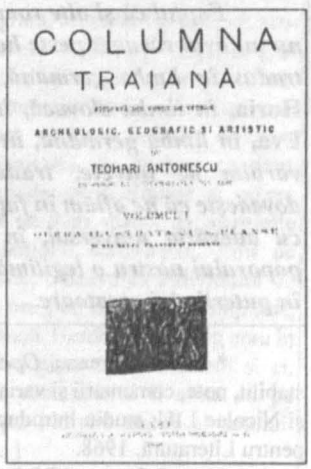

Este cunoscut că toţi comentatorii spiralei basoreliefelor acestui monument au fost convinşi că sculpturile de pe dânsul nu sunt plăzmuiri fantastice, ci reproducerea unor scene şi înconjurimi reale redate de artiştii ce au împodobit columna... dar ei nu avuseseră prilejul de a cerceta cu deamănuntul Ţările Române şi rămăşiţele de ruini păstrate încă, în ciuda distrugătorului timp. Antonescu reia munca predecesorilor săi şi întemeindu-se pe multe din rezultatele lor, împinge mai departe identificările şi ajunge la descoperiri nouă, îndreptând multe greşeli şi îndeplinind multe lipsuri din lucrările înainte-mergătorilor lui. Aici stă meritul cel mai mare al încercărei lui Teohari Antonescu, care va face din cartea lui un nou adaos la interpretările Columnei lui Traian şi deci la marile rezboae care au pus temelia naţionalităţei române.

(A. D. Xenopol)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Istoria cărții

LIVIU REBREANU – *OPERE*

– 60 de ani de la moarte –

… adevăratul mare scriitor e acela care e înzestrat de Dumnezeu şi cu puterea de a produce mult. Nu există scriitor mare numai cu un volum sau două la spate. Sterpi care se căznesc o viaţă întreagă ca să mîzgălească cîteva pagini, chiar cînd au mare talent, rămîn simpli diletanţi… de altfel şi stiliştii care sunt într-adevăr creatori sunt totdeauna şi fecunzi. Flaubert, cel mai pasionat stilist, a lăsat totuşi o operă care, împreună cu corespondenţa, cuprinde peste douăzeci de volume mari. Chiar şi poeţii care însemnează culmi adevărate au fost mari şi în cantitate; să pomenesc numai pe Goethe şi Victor Hugo…

Liviu REBREANU

Al. PIRU

Printre scriitorii pe care Transilvania i-a dat literaturii române în prima jumătate a secolului al XX-lea, Liviu Rebreanu este cel mai ilustru. Nuvelist, dramaturg şi romancier, autorul lui* Ion *şi al* Răscoalei *stă în fruntea romancierilor români din perioada dintre cele două războaie mondiale şi alături de reprezentanţii de seamă ai romanului din literatura mondială. Capodoperele sale au fost traduse în majoritatea limbilor europene (*Ion *în douăsprezece limbi,* Pădurea spînzuraţilor *în cincisprezece limbi,* Răscoala *în unsprezece limbi), au provocat pretutindeni un viu interes şi reprezintă unul din mesajele autentice adresate lumii de poporul nostru. Cu opera lui Liviu Rebreanu, literatura română a adus încă o notă specifică, puternic individualizată, în concertul literaturii universale. […]

Faptul că şi alte romane de Liviu Rebreanu au avut răsunet peste hotare (*Amîndoi *a fost tradus în limba germană, în 1944,* Crăişorul Horia, *în limba slovacă, în 1945, iar* Adam şi Eva, *în limba germană, în 1952), ca să nu mai vorbim de nuvele, traduse în cinci limbi, dovedeşte că ne aflăm în faţa unui scriitor român cu adevărat universal, în stare de a produce poporului nostru o legitimă mîndrie şi încredere în puterile lui creatoare.

* Liviu Rebreanu, *Opere 1. Nuvele*, text ales şi stabilit, note, comentarii şi variante de Niculae GHERAN şi Nicolae LIU; studiu introductiv de Al. PIRU, Editura pentru Literatură, 1968.

Liviu Rebreanu, "Biblioteca critică", ediţie îngrijită de Al. PIRU, Editura Eminescu, 1973.

Niculae GHERAN
Nicolae LIU

Lămuriri asupra ediţiei

I. Ediţia de faţă, cea mai cuprinzătoare din cîte au apărut pînă acum, îşi propune să ofere o imagine cît mai fidelă şi completă asupra activităţii literare a aceluia despre care George Călinescu spunea că este nu numai "un mare scriitor" dar şi "pe drept cuvînt creatorul romanului românesc modern, cu mult asupra a ceea ce epoca lui produsese".

Pentru atingerea acestui obiectiv, prima problemă a cărei rezolvare se impunea era aceea a descoperirii fiecăreia dintre pietrele care compun amplul mozaic al creaţiei lui Liviu Rebreanu. […]

Cercetările desfăşurate timp de mai bine de un deceniu şi jumătate, prin diverse biblioteci, arhive şi alte colecţii publice şi particulare din ţară şi străinătate au demonstrat… că începînd cu scrierile literare în limba maghiară din anii 1906 – 1907 şi terminînd cu cele elaborate în preajma morţii, nu pot fi ignorate nenumăratele schiţe, nuvele, romane, lucrări dramatice de tot felul, studii, articole, cronici, recenzii, prefeţe, traduceri sau prelucrări la care trebuie adăugate numeroase interviuri şi răspunsuri la anchetă, paginile de jurnal, bogata corespondenţă de interes literar a scriitorului. Rezultatele acestor cercetări se concretizează în alcătuirea unei bibliografii care, deocamdată, totalizează cca. 3.500 referinţe bibliografice. […]

II. Amploarea şi varietatea operei lui Liviu Rebreanu au impus şi proporţiile ediţiei de faţă. Ea îşi propune să cuprindă în aproximativ douăzeci de volume creaţia nuvelistică, romanele, piesele de teatru, însemnările de călătorie, publicistica, traducerile şi corespondenţa de interes literar. […]

III. Principiul de transcriere folosit la publicarea *Operelor* constă în păstrarea realităţii lingvistice a textului, ceea ce a impus îngrijitorilor ediţiei de faţă respectarea particularităţilor care ţin de epocă sau regiune. […]

IV. Aparatul critic, concentrat la sfîrşitul fiecărui volum, îşi propune să ofere datele bibliografice, de istorie literară şi lexicale strict necesare cunoaşterii operei şi evoluţiei artei lui Liviu Rebreanu. […]

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

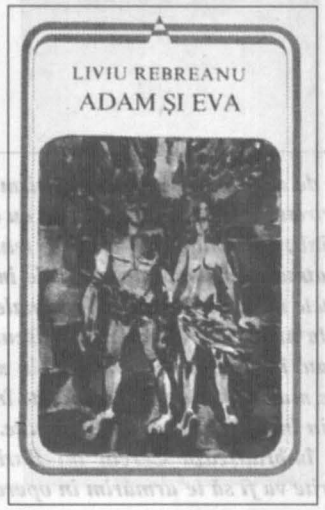

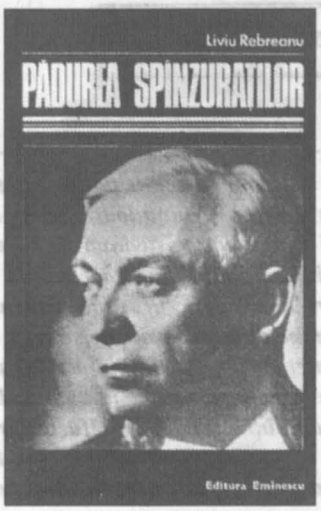

E. LOVINESCU

Adevărata situaţie literară a d-lui Rebreanu începe de după război, odată cu *Ion*. Nimic din ce a publicat înainte nu ne putea face să prevedem admirabila dezvoltare a acestui talent, care a început şi a continuat vreo zece ani, nu numai fără strălucire dar şi fără indicaţii de viitor. [...]

Apariţia lui *Ion* rezolvă o problemă şi curmă o controversă. În cele mai multe conştiinţi, semănătorismul se confundă cu ţărănismul şi lupta împotriva lui cu lupta împotriva excesului ţărănesc în literatură. Pusă în acest plan, problema putea fi discutabilă la un popor cu o bază rurală atît de largă şi cu o literatură autentică de inspiraţie folclorică, în care semănătorismul părea singura expresie posibilă a realităţilor naţionale în lupta cu utopiile modernismului. [...]

Pornind de la acelaşi material ţărănesc, *Ion* reprezintă o revoluţie şi faţă de lirismul semănătorist sau de atitudinea poporanistă şi faţă de eticismul ardelean, constituind o dată, istorică am putea spune, în procesul de obiectivare a literaturii noastre epice.

Formula lui *Ion* nu e o formulă nici actuală, nici comodă; ea e, totuşi, formula marilor construcţii epice, pornind de la cei vechi şi ajungînd la cei moderni, formula romanului naturalist a *Comediei umane*, de pildă, dar mai ales, formula epicei tolstoiene. [...]

PERPESSICIUS

Cu *Adam şi Eva*, d-l Liviu Rebreanu atacă o nouă coardă a personalităţii lui de romancier. Noutate în subiect, noutate în execuţie, ultima lucrare a d-lui Rebreanu suscită o serie de observaţii interesante.

Dar mai întîi despre ce e vorba?

Eroul romanului, profesorul de filozofie Toma Novac e în agonie în camera unui sanatoriu, pe urma gloanţelor primite de la bărbatul amantei lui, Ileana. Drama s-a petrecut în strada Albă şi Novac, asistat de Ileana şi de prietenul său, Aleman, retrăieşte în ultimele clipe nu numai viaţa pămînteană, cît şi celelalte 6 vieţi, anterioare, pe care sufletul său le va fi trăit, de la începutul existenţei lui spirituale. Aceasta ca o verificare a sistemului ezoteric al prietenului său, Aleman, sistem pe care l-a combătut şi faţă de care s-a arătat totdeauna sceptic: "Bărbatul şi femeia se caută în vălmăşagul imens al vieţii omeneşti. Un bărbat din milioanele de bărbaţi doreşte pe o singură femeie, din milioanele de femei. Unul singur şi una singură! Adam şi Eva. Căutarea reciprocă, inconştientă şi irezistibilă e însuşi rostul vieţii omului... O viaţă omenească nu ajunge însă pentru a prilejui întîlnirea bărbatului cu femeia... A şaptea viaţă aduce deabia fericirea unirii cu celalt suflet. Deaceea a şaptea moarte cuprinde revelaţia".

Cam aceasta ar fi esenţa sistemului Aleman. Pe premisa aceasta se întemeiază întreaga poveste. [...]

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

Rebreanu a izbutit cum se vede în două direcţii, în romanul inspirat de viaţa masei ţărăneşti şi în literatura de creaţie. L-au ispitit, totuşi, mereu şi mediul citadin, şi proza de analiză. [...]

Pădurea spînzuraţilor (1922), de pildă, e analiza unui caz de conştiinţă.

Romanul are, firește, şi o dimensiune socială foarte importantă, procesul sufletesc adus sub lentilă fiind plin de semnificaţii pentru o largă categorie umană. Problema naţională răscolise puternic conştiinţa scriitorului în anii primului război mondial. Statul hibrid austro-ungar azvîrlise în război grupuri etnice numeroase, trimiţînd soldaţi cehi, români şi ruteni să lupte împotriva propriilor lor fraţi. Contradicţiile naţionale erau astfel ascuţite monstruos prin marea conflagraţie mondială, care crea situaţii de o rară violenţă tragică. În chiar familia lui Rebreanu, unul dintre băieţi, Emil, fusese spînzurat pe frontul de la Ghimeş, acuzat că ar fi încercat să treacă în liniile româneşti. Scriitorul însuşi a avut de suferit. În război a dus-o extrem de greu. Rămas în zona ocupată, autorităţile austro-ungare l-au arestat ca dezertor. A fost silit să fugă, dar în Moldova l-au întîmpinat tot felul de suspiciuni. Peripeţiile acestea Rebreanu le-a istorisit în *Calvarul* (1919), povestire al cărei erou, Remus Lunceanu, poet şi gazetar ardelean, "cu părul alb, ca oaia", e de fapt el însuşi. [...]

G. CĂLINESCU

Către *Răscoala* îl duceau pe romancier şi conştiinţa sa estetică şi instinctul creator. Conştiinţa îi spunea că se cuvenea să urmărească iubirea de pămînt şi în Vechiul Regat, ca să dea un tablou întreg al Românimii agrare. Ion ardeleanul trebuia pus alături de Ionii regăţeneşti. Conştiinţa aceasta estetică e rea şi se observă în titluri de manifest: *Răsăritul*, *Pămînturile*, *Flămînzii*. Desfăşurarea naraţiunii e aparent obiectivă, însă scriitorul ţine cu ţăranii, pe care îi idealizează. Liviu Rebreanu are, ca şi Slavici, ca şi Coşbuc, repulsie pentru societatea boierească a României vechi, pentru pretinsa ei putreziciune bizantină, ca unul ce vine dintr-o provincie unde clasa orăşenească română lipsea cu desăvîrşire. Instinctul de creator corectează deviaţiile estetice. În ţărănimea răsculată de la 1907 romancierul putea găsi năzuinţa întunecată spre proprietatea agrară, brutalitatea ingenuă, procesele sufleteşti obscure, greoaie, gesturile epice, violente, criminale. Acum cele două straturi, noţiunea artistică şi spontaneitatea, se despart ca două lichide impenetrabile şi putem să ne dăm seama de marginile talentului scriitorului. Întîi de toate, observarea individului de la oraş, cu suflet mai complicat, e nulă. Herdelea, Belciug erau în fond nişte ţărani ardeleni şi ei, iar romancierul îi cînta ca pe nişte indivizi eterni ai solului. [...]

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Autografe contemporane

Barbu CIOCULESCU

E în aceste poeme, atât de discret erotice, un intimism foarte concret, care merge de la metaforele minuțioase ale "portretului în interior", lucrate cu o artă desăvârșită în umilitatea ei materială, cu insinuările luminii, cu uimitoarea precizie tehnică a clarobscururilor, ce dă ființă realului mult râvnit, – la atmosfera bogat degajată de imaginile modern cenușii, suav prozaice, de lucrurile, de elementele naturale, de aluziile carnale, tot atâtea sugestii nedezlipite de materia care prin ele se vrea, la nivel liric, retrăită, din discursul fără patos și totuși atât de patetic al interregnului pluvial sau, în fine, la sentimentele în metafora poemului eufemizate, la psihologia atât de nuanțată, de muzici sufletești scufundate în apă și în imagini iradiate, de ironii înlăcrimate, de refuzuri prin însăși gingășia lor tăgăduite...

Iată lirismul pe care-l îmbrățișează Cercul lui Barbu Cioculescu în maxima sa deschidere și ale cărui unde felurite va fi să le urmărim în operele viitoare ale poetului.

Ion NEGOIȚESCU

Bio-bibliografie

Născut la 10 august 1927, Paris (Montrouge), Franța.

Absolvent al Colegiului Național Sfântul Sava din București, 1946.

Licențiat în Drept, Universitatea București, 1956.

Poet, prozator, critic și istoric literar, traducător.

Cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară "G. Călinescu" din București (1965 – 1988).

Membru al Uniunii Scriitorilor din România – din anul 1964.

Membru al P.E.N.-clubului român.

Laureat al premiului de poezie "Ion Minulescu" în 1947, pentru manuscrisul de versuri intitulat *La Steaua Păstorului*; a trebuit să tacă, apoi, timp de aproape două decenii, dimpreună cu congenerii săi din "generația pierdută".

Premiul de istorie literară al Uniunii Scriitorilor în anul 1994 pentru ediția de *Opere* Mateiu Ion Caragiale.

Volume

- 1968: *Cerc deschis*, Editura Eminescu
- 1970: *Media luna*, Editura Eminescu
- 1974: *Pomii*, Editura Eminescu
- 2000: *Navigând, navigând*, Editura Cartea Românească

Proză

- 1976: *Palatul de toamnă*, nuvele, Editura Eminescu
- 2000: *Grădini în podul palmei*, Editura Cartea Românească

Ediții critice

- 1972: Luca Ion Caragiale, *Jocul oglinzilor*, Editura Minerva
- 1982: Tudor Arghezi, *Autoportret prin corespondență*, Editura Eminescu
- 1994: Radu Gyr, *Anotimpul umbrelor*, Editura Vremea
- 1994: Radu Gyr, *Ultimele poeme*, Editura Vremea
- 1994: Mateiu Ion Caragiale, *Opere*, Editura Fundației Culturale Române
- 2001: Mateiu Ion Caragiale, *Opere*, Editura Național
- 2002: Mateiu Ion Caragiale, *Opere*, Editura Univers enciclopedic
- 2003: Constant Tonegaru, *Plantația de cuie*, Editura Ion Vinea

Traduceri

- 1992: Bram Stoker, *Dracula*, Editura Univers
- 1992: Anatole France, *Cele șapte neveste ale lui Barbă Albastră*, Editura Vremea
- 1992: Georges Simenon, *Mânia lui Maigret*, Editura Vremea
- 1993: A. E. Van Vogt, *Silkie*, Editura Vremea
- 1994: Eugène Ionesco, *Căutarea intermitentă*, Editura Humanitas
- 1994: Jean Tardieu, *La persoana întâi*, Editura Galaxia
- 1997: Alain Finkielkraut, *Umanitatea pierdută*, Editura Vremea
- 2003: Gottfried August Bürger, *Aventurile baronului Münchausen*, Editura Humanitas

Colaborări

"Viața Românească", "România literară", "Luceafărul", "Caiete critice", "Academica", "Limbă și Literatură", "Litere", "Columna", "Caligraf" și altele.

Mușuroiul de furnici

Zeu la piciorul cetății
trimit în zăvoarele porților
o adiere, să le-ndepărteze.
Străjerul cățărat pe metereze
vestește cu mîinile suprema primejdie.

Umbra mea a căzut peste cetate
grea ca o piatră neagră,
ca un meteor supt în baltă.
Așa cred. N-am auzit.
Mi-e urechea prea-naltă.

Călări, războinicii-au ieșit din scuturi,
se-ndeasă în rînd de bătaie.
Hohot, m-aș arunca printre pîlcuri,
aș trece din văpaie-n văpaie.

Nu fugiți! Aidoma tuturor zeilor
mi-e spada numai o sclipire de pară.
Nu intru. Rătăcesc pe afară.
Din soare mă dau în lături, să
se întoarcă în cuib
mama cu copiii în brațe.

Nemișcat privesc și senin
văile de popoare pornite la muncă.
Ară furnicile printre firele ierbii,
din bolovan în bolovan se aruncă.

Și-aș vrea să văd cuptoarele lor,
fîntînile, groapa cu sare –
și nu pot.
Mi-e ochiul prea mare.

La piciorul cetății stau,
uriaș ca un om ce sînt.
Soarele mi-a tras umbra-nainte
pe toată valea, pe toată țara.
Știu. Aici și acum
se termină vara.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

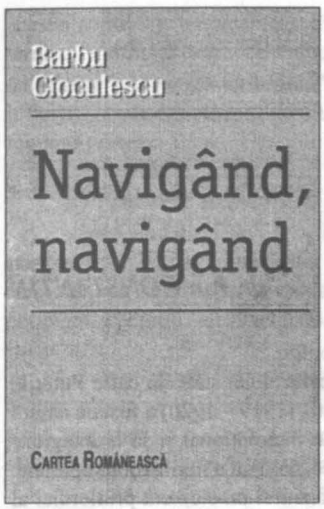

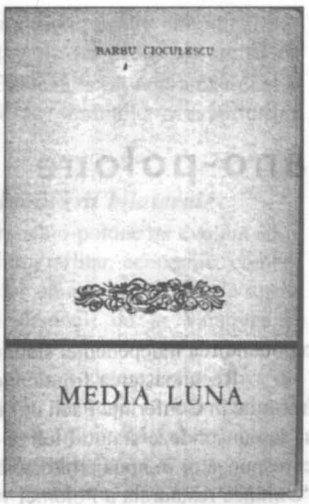

Cumpănă

Nu-mi este inima să cînte.
Stau locului în juru-mi cercuri frînte
Şi nu păşesc din ele mai departe.
Se rupe-o zi şi alta se desparte
Din creanga moartă cade frunza vie –
Nu ştiu de ce nimeni nu ştie.

Nu vrea tăcerea să se sfarme.
Adoarme soarele pe flamuri şi pe arme
Şi nici cuvîntul nu se dovedeşte,
Ci ca un cui îşi lasă floarea-n cleşte.
Se învecheşte inima-n cutie –
Nu ştiu de ce nimeni nu ştie.

Nu poate aripa să crească.
Mă uit în ceruri şi zăresc o mască
Dac-o ţintesc şi cade se topeşte,
Nu-mi lasă-n iarbă nici un solz de peşte.
Mă urc pe apă, marea-i purpurie –
Nu ştiu de ce nimeni nu ştie.

E poate-o vreme fără de tărie,
Un aer sterp căzut pe geam afară,
În care oameni n-au iubit şi nu visară
Şi n-au înfipt în el nici flamuri nici cuţite
O zi pe isprăvite ce naşte-ncet solie –
Nu ştiu de ce nimeni nu ştie.

Galateea nu

Galateea nu vorbeşte.
Galateea nu cîntă.
Galateea nu ştie.
Galateea clipeşte
Şi cu capu-ntr-o parte
Pune în ochii mei
Privirea ei fumurie.

Mă priveşte:

De ce nu eşti mai tînăr?
Pentru ce n-ai femeie?
Unde duce drumul lucios?
Îmi faci sandale?
Îmi pui şi mărgele?
Arată-mi bucuriile tale
Să mă uit printre ele.
.....

Se vor aprinde fanarele
Şi chiar acum va rîde.
Iar eu nu pot, ah nu mai pot
S-o string cu funii peste cîrpele ude.

Alexandrină

Copil rîdeam pe fundul de mare
Împletind părul ud al Vènerii răsturnate.
Peşti roşii, peşti negri ieşiţi din vîltoare
Biiguiau pe trepte-n palate.

Eram singur pe lume.
Urieşii nu făcuseră ochiul din frunte
Respirau ridicaţi din pămînt pîn'la brîu,
Tropăiam printre ei pe noatenul fără frîu.

Aceasta se-ntîmpla-n Creta – şi
Cînd mugeau taurii seara
Lenevoasă leoaica cu gîtul întors
Îşi desfăcea pe umărul meu ghiara,
O, ghiara.

Numai olăcarul zeului nu odihnea,
Sărea pietrele, călca peste stea, şiroia-n lac,
Bătea urma şerpilor să mă afle în fine,
Pînă m-a găsit, Poezie, ascunzîndu-mă-n tine.

Şi nu m-a privit Zeul în faţă
Ci pe la spate mi-a înfipt în trunchi
O lumină scăpată din pumn,
S-o port mînioasă-n rărunchi.
În labirint, pe piatra din unghi.

Sede vacante

Mare tîrzie, lac adormit, au plecat frunzele
Vino soare din oglinda lui Arhimede,
Scoicile putrede arde-le, algele fierbe-le
(Ea credea că eu cred că ea crede),
Stîlpi în pietriş să înfig vîslele.

Lac adormit, s-au topit umbrele, mare tîrzie,
Am sosit la-ntîlnirea cu solzul de şarpe
(Ea ştia că eu ştiu că ea ştie)
M-am găsit întocmai pe mine dar clipele sar pe
Leşul delfinului şi mi-l devoră.

Vînt peste creştete, mare tîrzie, lac adormit
(Auzea cum aud că aude) –
Din umeri aripi mari mi-au ţîşnit
Şi mă-nfăşor în ghiare lipite şi ude,
Ţopăind printre cadavre de peşte.

Mare tîrzie, lac adormit, viţe uscate-n livede,
Mai sunt mere albe bătute în ierburi
(Ea vedea că eu văd că ea vede)
Pe-o limbă de ţărm caut lacul
Şi cuibu-n nisip al sălbaticei Lede.

Zburătorul

Iunie, seara, cînd vîntul de vară
şerpăreţ suie ramura cea mai răzleaţă,
trece prin pomii oraşului o veste caldă,
din balcon în balcon plimbă teii.

Grei şi fierbinţi în amurg
cad în calea fetelor scarabeii.

Zburătorul sînt eu. În ochiul albastru
perpetuez un văzduh nebătut de aripă.
Şi-o nestemată. Ţie.
Dar numai o clipă.

Luna-Park

Încă strînsă mama umbrelă
Pentru mesele de cofetărie.
Albe-albastre, cînd le pierzi din privire
Trec de sub farfuria subţire
La cîte-o fată-n dantelă.

E vreun mahmur. Pleacă cu el scaunul
La vals, la fotografia iubită cu bere.
Ce de mai lume, cîtă plăcere!

În parc unde faunul naiu-şi mănîncă,
Îi sculpă semînţele-n iarbă,
Din coamă clipeşte...

Numai eu oftez după fetele serii
Zvîcnindu-şi, perechi,
Sub fuste,
Coada de peşte.

După spectacol

Mirosul prenatal al zorilor,
un singur fluture la felinar,
Muguri asudaţi între frunze făgăduite
ca o călătorie care se pregăteşte.

Ţepii de fier ai grilajului la patru
dimineaţa – peste mintea mea stelele
tot atîtea obloane curat închise:
nemişcată copilărie.

Teatru al pietrelor cubice
modest meritîndu-şi odihna –
începe de jos o lumină, poate
prea hotărîtă cînd te întorci singur.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Interferențe

Relațiile româno-polone

(I)

dr. Ion CONSTANTIN

TRADIȚIE ISTORICĂ

Așezate în istmul ponto-baltic într-o regiune tampon, de intense convulsii și confruntări politice, în care au prevalat interesele hegemonice ale marilor puteri situate la est sau la vest, România și Polonia au avut de-a lungul secolelor un destin în bună măsură comun.

În evul modern, cele două țări s-au găsit prinse în cleștele marilor imperii țarist, habsburgic și otoman, care vizau extinderea peste popoarele român și polon. Sunt numeroase paginile de istorie însângerată care dezvăluie necontenita rezistență a românilor și polonezilor, vitejia, eroismul lor spre a-și apăra ființa și glia atunci când testamentele țariste și strategii germane și austro-ungare vizau cotropirea de teritorii românești și poloneze.

Relațiile româno-polone au o veche tradiție istorică, datând de peste șase veacuri. Cronici poloneze atestă existența legăturilor dintre cele două popoare începând din ultimul sfert al secolului al XIV-lea, dar, fără îndoială, raporturile sunt anterioare. Între Regatul Polon și Moldova au existat în decursul istoriei relații de vasalitate, dar și raporturi de deplină egalitate și alianță. Micile conflicte între cele două state au încetat odată cu ultima expediție a regelui Jan Sobieski al III-lea asupra Moldovei, în 1691.

Vechile legături de bună vecinătate dintre cele două țări au favorizat raporturile economice româno-polone. În tratatele de alianță încheiate între Polonia și Moldova – cum sunt cele din anii 1495, 1499 și 1510 – se fac referiri și la legăturile comerciale. Asupra acestora o influență pozitivă a avut așezarea geografică pe drumurile de comerț europene între țările cu productivitate diferită din răsărit și apus.

RELAȚIILE BILATERALE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Recunoașterea frontierelor

La încheierea primei conflagrații mondiale a secolului al XX-lea, România și Polonia – aflate amândouă de partea forțelor învingătoare ale Antantei – au pășit într-o nouă fază a devenirii lor istorice în urma realizării aproape simultane a idealului național: Statul polon – după cele trei dezmembrări din secolul al XVIII-lea și o perseverentă luptă, diplomatică și armată – și-a redobândit ființa suverană și independentă (11 Noiembrie 1918). Statul român și-a desăvârșit unitatea națională (1 Decembrie 1918), în urma eliberării și reunificării provinciilor istorice aflate până atunci sub ocupația imperiilor vecine. Polonia și România Mare redevin astfel state vecine. Destine comune situau Polonia și România, întregite după primul război mondial, în postura de barieră între lumea sovietică, a comunismului bolșevic, și lumea Europei, lumea celui mai civilizat continent[1]. Poziția geopolitică și geostrategică asemănătoare, tradițiile colaborării anterioare, chiar anumite afinități sedimentate pe parcursul secolelor au reprezentat condițiile care au permis o colaborare fructuoasă în perioada interbelică[2].

La 11 decembrie 1918, Józef Piłsudski a notificat executivului român existența Poloniei independente, suverane și a dat asigurări că intenționează să stabilească relații de prietenie cu România[3].

În ziua de 17 ianuarie 1919, România a recunoscut oficial redobândirea independenței statului polon.

Recunoașterea frontierelor celor două state de către Puterile întrunite în Conferința Păcii de la Paris (1919 – 1920) a fost de natură să le consolideze statutul lor pe plan internațional și să le integreze corespunzător în noua arhitectură geo-politică a lumii contemporane. "Uniunea restaurată a Poloniei va constitui un element primordial al viitorului echilibru european" – declarase premierii britanic și francez, încă în noiembrie 1916, într-o scrisoare adresată guvernului aliat rus. Câțiva ani mai târziu, în septembrie 1920, Primul Ministru și șeful diplomației franceze ținea să sublinieze – după contribuția decisivă a României la bararea ascensiunii bolșevismului în centrul Europei – că aceasta rămâne "un factor de primă importanță pentru menținerea ordinei și a păcii consacrate prin tratate"[4].

Restabilirea relațiilor și reprezentarea diplomatică

Relațiile diplomatice dintre cele două țări au fost stabilite, la nivel de reprezentanță provizorie, la 9 februarie 1919.

În ziua de 16 iulie 1919, Consiliul de Miniștri român a hotărât înființarea, cu aceeași dată, a legației române la Varșovia, condusă de un trimis extraordinar și ministru plenipotențiar (în această funcție a fost numit Alexandru Florescu). Polonia dispunea deja, încă din 1918, de un reprezentant în România, apoi, din 1919, de un al doilea, care însă nu aveau un statut oficial foarte clar. Misiunile diplomatice au fost ridicate la rang de ambasadă în mai 1938[5].

Reprezentanțele diplomatice română și polonă au fost, în întreaga perioadă dintre cele două războaie, canale de legătură între cele două state, instrumente care au contribuit la mai buna cunoaștere reciprocă, fiind în măsură să promoveze cu succes interesele României, respectiv ale Poloniei[6].

Pe lângă legație, ulterior transformată în ambasadă, România a avut în Polonia și o serie de consulate. În urma propunerii părții polone, România a înființat, în septembrie 1921, la Lwów – oraș cu profunde și importante tradiții, oportunități și valențe în istoria legăturilor româno-polone –, un consulat general, având ca sarcină facilitarea călătoriilor peste frontieră și ameliorarea relațiilor economice. Din cauza dificultăților financiare, acest consulat și-a încetat activitatea, în februarie 1922, el fiind, însă, reînființat, în iunie 1927, ținându-se cont de rolul pe care îl putea avea la "strângerea relațiilor cordiale dintre cele două țări pe orice teren"[7].

La 17 decembrie 1929, România și Polonia au semnat o Convenție consulară, în baza căreia, până în anul 1933, au fost înființate 4 consulate românești, la Varșovia, Lwów, Poznan și Danzig (Gdansk). În iulie 1934 se stabilea înființarea unor consulate onorifice ale României la Łódz, Wilno, Katowice și Gdynia. În consecință, în toamna anului 1934 funcționau în Polonia 8 oficii diplomatice românești, dintre care patru erau onorifice[8].

La rândul său, Polonia a înființat, pe lângă consulatul general din București, o serie de consulate la Constanța, Brăila, Galați, Chișinău, Cernăuți și Cluj. Acestea au desfășurat activități specifice genului respectiv de oficii diplomatice: soluționarea problemelor cetățenilor polonezi sosiți în zonă; facilitarea legăturilor economice bilaterale și analiza situației politice, economice și sociale din raza de acțiune. O atenție specială a fost acordată cunoașterii și sprijinirii minorității poloneze din România (circa 60.000 persoane). Se impune menționat faptul că "Varșovia, deși a sprijinit și financiar comunitatea poloneză din România, nu a imprimat în nici un moment

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

acestei acțiuni un caracter negativ, iredentist, pentru simplul și puternicul motiv că între cele două țări nu au existat nici un fel de neînțelegeri de natură teritorială"[9]. Evident, acest fapt a exercitat o influență benefică asupra evoluției de ansamblu a raporturilor româno-polone.

Premisele dezvoltării colaborării bilaterale

Începând din 1919, relațiile româno-polone au evoluat constant pozitiv, în toate domeniile: politic, militar, economic, comercial, cultural, spiritual și al contactelor umane, indiferent de unele optici și oscilații ale factorilor decizionali de la Varșovia și București.

Într-o primă fază, relațiile au fost determinate strict de câteva obiective majore și pragmatice: apărarea în fața Armatei Roșii sovietice, o politică defensivă comună în Răsăritul Europei, recunoașterea reciprocă a întregirii teritoriale.

Diplomațiile celor două țări au desfășurat un amplu program de consultări și negocieri la nivel înalt, coroborat cu un sprijin reciproc substanțial, politic și militar (în cazul Galiției Orientale și, respectiv, al Basarabiei și Bucovinei). În timpul crizei de pe frontul polono-sovietic din 1919 – 1920, România a acceptat și sprijinit tranzitul militar și uman pe teritoriul ei[10].

Personalități de frunte ale vieții publice românești au contribuit, de la bun început, cu generozitate la capacitarea eforturilor diplomaților și militarilor de a construi o relație bilaterală exemplară în Europa Centrală. În acest sens, menționăm în mod deosebit pe ministrul Afacerilor Străine Take Ionescu, inspiratorul formulei în cinci a Micii Înțelegeri. Printre ceilalți "arhitecți" ai procesului s-au numărat, din partea română, Ion I.C. Brătianu, Regele Ferdinand, Regina Maria, Generalul Alexandru Averescu, Nicolae Iorga, iar din partea polonă, Mareșalul Józef Piłsudski, Ignacy Jan Paderewski, Aleksander Skrzyński, Marian Seyda[11].

Convenția de alianță din 1921

În august 1920, Take Ionescu a efectuat o călătorie în capitalele marilor puteri aliate pentru a prezenta obiectivele creării unei "alianțe de Răsărit din cele cinci națiuni noi care să închidă drumul Germaniei: Polonia, Cehoslovacia, România, Serbia și Grecia"[12], urmărindu-se ca, în acest fel, să se stabilească un nou echilibru de forțe în Europa Centrală. După etapa occidentală a călătoriei sale, Take Ionescu s-a deplasat la Varșovia în speranța rezolvării pe cale amiabilă a litigiilor polono-cehe. Discuțiile purtate au evidențiat faptul că, din cauza problemelor teritoriale existente cu Cehoslovacia, cercurile conducătoare de la Varșovia nu doreau ca Polonia să intre în Mica Înțelegere, dar erau favorabile unei alianțe cu România în vederea "garantării eventualelor tratate de pace ce s-ar semna cu Sovietele"[13].

Interesată de încheierea unei alianțe între România și Polonia, ca o contrapondere la axa Berlin-Moscova, Franța urmărea cu mare atenție raporturile dintre cele două state. Astfel, în cursul întrevederilor dintre mareșalul Ferdinand Foch și generalul român Alexandru Gorski, din decembrie 1920, care au avut ca temă principală mobilizarea armatei române în cazul unui atac neprovocat, mareșalul a subliniat "necesitatea unei convenții defensive cu Polonia"[14].

Pentru stabilirea detaliilor unei colaborări militare, în ianuarie 1921 a sosit la București o comisie militară poloneză condusă de generalul Stanisław Haller. Directivele elaborate de guvernul român cu această ocazie se remarcă prin accentul lor defensiv, ele luând în calcul numai o agresiune neprovocată. În cadrul colaborării se preciza planul de concentrare a trupelor și direcția generală a operațiilor. Negocierile au avansat rapid, astfel că la sfârșitul lunii ianuarie 1921 generalul Dumitru Stratilescu a fost însărcinat cu întocmirea convenției militare[15].

În ziua de 3 martie 1921, la București, a fost semnată convenția de alianță defensivă între Regatul României și Republica Polonă de către cei doi miniștri de Externe, prințul Sapieha și Take Ionescu. Esența documentului consta în faptul că România și Polonia se angajau să se ajute reciproc în cazul unui atac neprovocat la frontierele orientale existente[16]. Pentru sincronizarea eforturilor lor pacifice, cele două guverne se angajau să se consulte în probleme de politică externă de interes comun. Semnatarii au stabilit ca modalitățile colaborării în plan militar să facă obiectul unei convenții separate, prin care cele două State Majore Generale erau chemate să fixeze condițiile de aplicare a înțelegerii politice[17].

Convenția militară era parte integrantă a Convenției politice, fiind semnată de generalii Constantin Christescu și Tadeusz Rozwadowski, șefii celor două state majore. Documentul specifica ansamblul de măsuri inițiat în condițiile în care teritoriile celor două state, separat sau concomitent, erau confruntate cu agresiuni în părțile răsăritene. Pentru fiecare țară în parte și în raport cu proporțiile agresiunii, se prevedea cuantumul trupelor operative: 14 divizii de infanterie și două divizii de cavalerie, care trebuiau să fie concentrate în 18 – 24 zile de la decretarea mobilizării generale. În privința exercitării comandamentului, prevalase punctul de vedere românesc: fiecare armată acționa sub comandament propriu; în cazul în care situația strategică impunea ca unități dintr-o armată să opereze în zona celeilalte, ele erau plasate sub ordinele acestui din urmă comandament[18].

Analiza sumară a convenției militare relevă spiritul defensiv în care a fost redactată aceasta. Ipoteza avută în vedere era aceea că ambele state semnatare puteau forma obiectul și nicidecum subiectul vreunei agresiuni[19].

În sistemul alianțelor României, tratatul cu Polonia – reînnoit cu noi caracteristici în 1926, 1931 și 1936 – avea drept scop principal prevenirea unei agresiuni sovietice.

Pentru România această alianță avea o importanță deosebită deoarece reprezenta una din puținele garanții ale frontierei sale pe Nistru. Statul sovietic nu a participat la Conferința Păcii de la Paris (1919 – 1920) și nu a recunoscut în nici o împrejurare unirea Basarabiei cu România. Acest act a primit recunoașterea internațională prin Tratatul de la Paris (28 octombrie 1920), semnat de Franța, Anglia, Italia și Japonia. Dacă primele două au ratificat documentul în perioada imediat următoare, Italia l-a realizat în 1926, iar Japonia niciodată. Așa cum o demonstrează cercetări relativ recente, între Moscova și Tokio a existat un acord prin care guvernul japonez se obliga să nu ratifice Tratatul de la Paris[20].

Încheierea alianței cu Polonia a însemnat pentru România nu numai asigurarea frontierei estice, ci și un punct important de sprijin în sistemul de alianțe menit a garanta integritatea teritorială a României Mari[21].

La rândul său, Polonia avea interese strategice și militare esențiale, urmărind ca prin această alianță să-și asigure frontierele estice, să reducă prestigiul Cehoslovaciei, să combată extinderea sentimentelor filo-ruse în Balcani, să amelioreze relațiile româno-maghiare și să sensibilizeze România în raporturile Poloniei cu marile puteri vecine, mai ales prin blocarea influenței germane. Potrivit concepției Varșoviei, alianța reprezenta "garanția menținerii legăturilor cu Europa occidentală în cazul blocării litoralului polonez, ca urmare a unui conflict armat lărgit cu Germania"[22].

Pe măsură ce cursul alianței devenea tot mai ascendent, o atenție deosebită a fost acordată asigurării cu informații despre inamic, analizei pertinente a acestora și punerii rezultatelor la dispoziția factorilor de răspundere politico-militară în vederea adoptării celor mai favorabile soluții[23]. În acest scop, între serviciile speciale ale României și Poloniei a fost inițiată o fructuoasă colaborare în domeniul schimbului de informații și al operațiunilor vizând, în principal, documentarea, contracararea și neutralizarea spionajului sovietic pe teritoriul celor două țări[24].

După 1921, odată cu obținerea de către ambele țări a recunoașterii internaționale privind noile cadre statale și încheierea convenției de alianță, raporturile bilaterale politice și militare s-au amplificat, având rezultate benefice și asupra altor activități, mai ales în domeniul operațiunilor comerciale dintre cele două state și a

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Septembrie 1922, Sinaia.
Regele Ferdinand I al României şi
Mareşalul Józef Piłsudski

tranzitului, dinspre şi spre Marea Baltică, prin Dunăre şi Marea Neagră, spre şi dinspre Balcani, Orientul Mijlociu şi Marea Mediterană[25].

România şi Polonia au fost susţinute sistematic de către Franţa, marea lor aliată, putând depăşi, astfel, între 1921 – 1926, importante crize interne determinate de insuficienţa structurilor economice, politice şi sociale şi de impactul devastator al războiului mondial.

Încă din această perioadă, cadrul creat de relaţiile bune stabilite la nivel politic a permis o tot mai mare apropiere între cele două popoare. În doze iniţial reduse, pornind de la nivelul elitelor culturale, au început să circule tot mai multe informaţii despre fiecare din parteneri. Cele două capitale se descopereau încetul cu încetul, oamenii obişnuiţi învăţau să perceapă în mod corect şi realist opţiunile şi evoluţiile celuilalt[26]. La aceasta o contribuţie remarcabilă au avut frecventele contacte la nivel înalt care au permis, pe lângă informarea reciprocă şi consultarea în regim permanent, optimizarea unor puncte de vedere şi acţiuni de interes comun, îndeosebi în probleme vizând securitatea şi cooperarea în Centrul şi Estul Europei. Mareşalul Józef Piłsudski, principalul arhitect al noii Polonii, a fost un oaspete frecvent şi îndrăgit al Curţii Regale şi al României. El însuşi îndrăgostit de meleagurile româneşti, Mareşalul a contribuit hotărâtor la consolidarea raporturilor dintre cele două ţări.

Cu prilejul vizitei în România, la Sinaia, în septembrie 1922, atunci când a fost întrebat cum se vede de la Varşovia relaţia dintre România şi Polonia, Mareşalul Józef Piłsudski a ţinut să sublinieze că "alianţa inimilor este reprezentată, de la Marea Baltică la Marea Neagră, de un singur popor cu două drapele"[27].

Într-o declaraţie făcută la Sinaia, în ziua de 15 septembrie 1922, el arăta că "veriga care leagă Polonia de România constă în faptul că ambele ţări au renăscut din acelaşi chin: ambele sunt o întruchipare vie a victoriei dreptăţii şi echităţii. Din similitudinea căilor noastre legate de acest trecut comun rezultă, logic, o cale comună în prezent care va fi continuată, nu mă îndoiesc, şi în viitor, pentru că aceasta întruchipează soarta comună a ambelor noastre popoare, legate atât prin nevoile şi interesele lor, cât şi prin preţuirea identică a libertăţii, dreptăţii şi păcii"[28].

La rândul lor, Suveranii României au efectuat, începând cu luna iunie 1923, mai multe vizite la Varşovia.

De asemenea, între şefii diplomaţiilor de la Bucureşti şi Varşovia, între reprezentanţii celor două Parlamente, între oamenii de afaceri, personalităţile ştiinţifice, culturale şi artistice, ca şi între tinerii de diverse categorii ori profesii, s-au legat şi dezvoltat relaţii fructuoase.

Unul dintre cei mai energici şi prolifici prieteni ai Poloniei, marele istoric Nicolae Iorga, publica în numărul din 10 iunie 1924 al prestigiosului cotidian varşovian "Rzeczpospolita" un articol în care arăta că alianţa româno-polonă este "un zid de apărare pentru tot ce se află după ea şi reprezintă unul din factorii mari de civilizaţie în epoca noastră"[29].

În epocă, presa polonă a comentat pozitiv încheierea alianţei cu România, alianţă care era apreciată a izvorî din comunitatea de interese a celor două state. Comentarii în acest sens au formulat "Jurnal de Pologne" din 10 iunie 1924, "Dziennik Bydgoszki" din 24 iunie 1924 şi "Rzeczpospolita" din 10 iunie 1924[30]. De asemenea, ziarul oficios "Messager Polonais" din 20 octombrie 1925 considera că "mai presus de destinele lor comune, prin situaţiunea lor geografică, România şi Polonia sunt chemate a se completa una pe alta. Cu toate că sfera lor de acţiune este deosebită, totuşi interesele lor nu sunt niciodată opuse". Constatând că în luna martie 1926 expiră acordul politic polono-român, încheiat în 1921, şi care constituie baza alianţei Poloniei cu România, ziarul recunoaşte că dezvoltarea viitoare a acestui acord este de cea mai mare importanţă pentru viitorul relaţiunilor celor două ţări. Analizând interesele economice ale ambelor ţări, ziarul milita pentru reînnoirea convenţiei comerciale dintre cele două state, având în vedere că documentul aflat în vigoare "nu mai corespunde nevoilor lor actuale"[31].

Interesul pentru dezvoltarea relaţiilor economice bilaterale a stat la baza înfiinţării unor asociaţii de prietenie, cum a fost Societatea polono-română din Varşovia, constituită la 22 ianuarie 1926. Cu prilejul înfiinţării acestei asociaţii, ministrul plenipotenţiar al Poloniei la Bucureşti, Józef Wielowieyski, sublinia solidaritatea permanentă de interese care uneşte cele două ţări, arătând că "România şi Polonia constituie un front unic economic şi politic şi că apărarea intereselor lor depinde de trăinicia legăturilor care le vor uni". În ceea ce priveşte aspectele economice, diplomatul polon constata că precum porturile româneşti la Dunăre şi Constanţa sunt "debuşeul natural al comerţului polon spre Orientul Apropiat, tot astfel Danzig (Gdansk – n.n.) este portul care permite mărfurilor române să ajungă la Baltica". El a negat faptul că "Rusia ar fi singura piaţă de desfacere a Poloniei şi a constatat din contra că industria polonă nu-şi desfăcea mărfurile în Rusia propriu-zisă, ci mai ales în Armenia, Georgia şi Anatolia. Drumul spre aceste ţinuturi nu trece prin Rusia; calea cea mai apropiată trece prin Galaţi şi Trapezunt (Trabzon, port turcesc la Marea Neagră – n.n.), deci nu Rusia este puntea de trecere spre Orient indispensabilă a comerţului polon, ci România"[32].

Tratatele de garanţie din 1926 şi 1931

Relaţiile bilaterale au intrat într-o nouă fază prin semnarea, în ziua de 26 martie 1926, a Tratatului de garanţie dintre România şi Polonia, de către I.G. Duca, ministrul Afacerilor Străine al României, şi J. Wielowieyski, trimisul extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Republicii Polone în România. Potrivit documentului, cele două ţări se angajau reciproc să menţină integritatea lor teritorială faţă de orice agresiune. Ca urmare, un angajament bine definit privitor la asistenţa militară s-a transformat într-un angajament general mult mai vag, pus în legătură cu aplicarea unor articole din Pactul Societăţii Naţiunilor precum şi cu acordurile de la Locarno (1925). În vechea formă (1921) articolul 2 al alianţei menţiona concursul armat, iar în 1926 doar ajutorul şi asistenţa. Ca urmare, ajutorul eventual al guvernului polon în caz de agresiune împotriva României depindea de interpretarea dată de Varşovia

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

cuvântului asistență[33]. Faptul că tratatul din 1926 nu făcea nici o distincție geografică privitor la acordarea asistenței lăsa posibilitatea ca ajutorul reciproc să poată fi dat, teoretic, în eventualitatea oricărui atac, la orice graniță.

Din punctul de vedere românesc, tratatul cu Polonia din 1926 reprezenta un regres față de convenția de alianță din 1921, fiind vulnerabil, deoarece declanșarea ajutorului și a asistenței era subordonată prevederilor Pactului Societății Națiunilor, ale cărui carențe erau de notorietate[34].

În politica externă poloneză, relațiile cu România își menținеau, în continuare, o însemnătate aparte, relevante în această privință fiind aprecierile făcute, la puțin timp după lovitura de stat din mai 1926, de către mareșalul Józef Piłsudski: "Primul postulat al politicii noastre externe constă în faptul că Polonia trebuie să păstreze cea mai riguroasă neutralitate între Germania și Rusia... Al doilea postulat este reprezentat de menținerea alianțelor cu Franța și România, ca garanție a păcii"[35].

Presa poloneză a vremii consemna favorabil evoluția relațiilor cu România. Dintre materialele apărute pe această temă menționăm articolul publicat de ziarul "Warszawianka" din 7 iunie 1927, intitulat "Alianța cu România", precum și rezumatul făcut după același articol de oficiosul francez al guvernului "Messager Polonais". În articolul apărut în "Warszawianka" se arăta că "alianța noastră cu România a fost rezultatul natural al consecințelor Marelui Război, ea este un inel necesar consolidării păcii în Răsăritul Europei. Partea ei politică și militară face obiectul unor repetate cercetări ale organelor noastre politice și militare... Ceea ce are însă pentru noi o valoare reală este că această alianță trebuie să dea pe terenul economic cele mai mari foloase pentru ambele țări"[36].

Tratatul de garanție dintre România și Polonia a fost reînnoit la 15 ianuarie 1931, textul acestuia fiind aproape identic cu documentul similar semnat în anul 1926.

În pofida încercărilor părții române vizând includerea în Tratatul cu Polonia a prevederii "erga omnes", în final aceasta nu și-a găsit materializarea în noul document semnat.

Polonia a început să-și impună, în relațiile cu România, o poziție de superioritate, urmare și a faptului că responsabili politici de la Varșovia desfășurau o politică externă care conferea Poloniei, spre deosebire de România, un statut de putere regională. Un exemplu concludent în acest sens îl reprezintă desemnarea mareșalului Piłsudski ca șef suprem al armatelor româno-polone în eventualitatea angrenării acestora într-un conflict în Est. Această denumire s-a făcut cu ocazia vizitei oficiale a mareșalului în România în noiembrie 1931[37].

La expirarea termenului, fără negocieri, pentru ultima dată, Tratatul de garanție a fost prelungit pentru încă cinci ani în 1936. Și de această dată, eforturile diplomatice românești de a obține o interpretare "erga omnes" a tratatului au rămas fără sorți de izbândă. În opinia Varșoviei, o asistență "erga omnes" acordată României ar fi fost de natură să pună Polonia "în conflict cu Ungaria, cu care are o alianță"[38].

Alte acorduri bilaterale

Alături de convențiile politice și militare, România și Polonia au semnat o serie de acorduri, dintre care menționăm tratatul de arbitraj din 24 octombrie 1929, prin care cele două țări se angajau să supună arbitrajului toate diferendele ce nu puteau fi reglementate pe cale diplomatică. Erau exceptate chestiunile pe care dreptul internațional le lăsa exclusiv în competența statelor, diferendele anterioare semnării tratatului, ca și cel legat de integritatea teritorială a semnatarilor. Documentul stabilea procedura de conciliere și cea de arbitraj. În cazul în care una din părți nu accepta propunerile Comisiei de conciliere, diferendul urma să fie supus arbitrajului. La 6 luni de la schimbul instrumentelor de ratificare, urma să fie creată o Comisie permanentă de conciliere, a cărei formare și metodă de lucru, ca și a tribunalului de arbitraj, erau precis stabilite[39].

Un alt document bilateral a fost Convenția dintre România și Polonia cu privire la ajutorul mutual și protecția judiciară în materie civilă, document semnat la București în ziua de 19 decembrie 1929 și însoțit de un Protocol final, garantând protecția legală și judiciară a bunurilor și persoanelor din celălalt stat în aceleași condiții ca și pentru naționali[40].

În ziua de 26 martie 1930 a fost semnată Convenția pentru extrădarea infractorilor și de asistență judiciară în materie penală iar, în mai 1935, au fost adoptate două documente importante legate de delimitarea frontierei comune: Convenția cu privire la protecția, conservarea și reconstituirea bornelor de hotar și Actul final de delimitare a hotarelor româno-polone[41].

Împreună cu acordurile politico-militare, toate aceste documente au constituit fundamentul pe care au evoluat concret raporturile politice și militare româno-polone în perioada interbelică.

Reculul relațiilor bilaterale în anii 1932 – 1936

După 1931, moment ce poate fi considerat că a marcat cursul ascendent al relațiilor diplomatice dintre România și Polonia, asistăm la o anumită stagnare a raporturilor bilaterale, datorată unor cauze multiple. Între acestea menționăm programele diferite de dezvoltare internă desfășurate în cele două țări, și anume insistențele tot mai evidente ale Regelui Carol al II-lea de a modifica sistemul parlamentar tradițional, iar în Polonia influența tot mai puternică a "grupului coloneilor" regimului sanatist al Mareșalului Piłsudski[42]. O altă categorie de cauze rezidă în orientările diferite intervenite la nivelul politicii externe a guvernelor celor două țări. Astfel, noua poziție a Poloniei în regiune, determinată de semnarea Tratatului de neagresiune polono-german, la 26 ianuarie 1934, care o punea la adăpostul unei agresiuni din vest, îi permitea acestei țări să promoveze o politică externă de mare putere în regiune. Dar poate cel mai mult a contribuit la răcirea relațiilor româno-polone neagrearea de către autoritățile de la Varșovia a politicii lui Nicolae Titulescu, orientată spre normalizarea relațiilor României cu U.R.S.S.

Între concepțiile de politică externă ale lui N. Titulescu și Józef Beck – altminteri, doi dintre marii oameni de stat europeni ai timpului – se manifestau deosebiri esențiale. În timp ce Titulescu avea în vedere, prioritar, obiective precum transformarea Micii Înțelegeri într-un organism perfect articulat, de esență comunitară, întemeierea și structurarea Înțelegerii Balcanice, stabilirea de relații diplomatice normale și de bună vecinătate cu U.R.S.S. și, la fel ca predecesorii săi, respingerea categorică a soluțiilor anti-versaillese propuse și elaborate în unele capitale europene, Józef Beck, la rândul său un mare vizionar, gândea la constituirea unei "a treia Europe", aceea a statelor mici și mijlocii cuprinse între Baltica și Balcani. La fel, credea că o politică de echilibru între Germania și U.R.S.S. va salva Polonia dintr-o situație geopolitică socotită drept imposibilă[43].

Formulele oferite de Beck pentru soluționarea aspectelor litigioase cu statele vecine (Cehoslovacia, Lituania), relațiilor cu Ungaria, Franța și Societatea Națiunilor au fost adesea apreciate ca inadecvate sau incorecte la București[44].

Răcirea raporturilor bilaterale, în anii 1933 – 1936, s-a manifestat și prin încetarea colaborării româno-polone la Geneva. În toamna anului 1934 s-a înregistrat chiar un moment de tensiune în contextul dezbaterii chestiunii generalizării tratatului pentru protecția minorităților, semnat simultan cu Tratatul de la Versailles în iunie 1919. Cu acest prilej, Beck a declarat că până în momentul în care vor adera toate statele membre ale Societății Națiunilor, guvernul polon nu va colabora cu organele internaționale însărcinate cu controlul aplicării prevederilor referitoare la egalitatea în drepturi a minorităților. Polonia a repudiat foarte curând tratatul pentru protecția minorităților, această poziție fiind criticată deschis, la unison, de periodicele de toate tendințele din România[45].

În această perioadă, oficialitățile de la București erau îngrijorate și din cauza legăturilor tot mai strânse polono-ungare. Această tendință era evidențiată de o serie de evenimente, precum

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

festivalul polono-maghiar, desfășurat în martie 1936 la Varșovia, ca și vizita făcută cu mare fast de șeful guvernului polonez în Ungaria, în aprilie același an. Cu acest prilej, în opinia lui Titulescu, s-a ajuns chiar la semnarea unei înțelegeri polono-ungare privind cooperarea împotriva Cehoslovaciei[46].

Într-un raport din primăvara anului 1936, ministrul român la Varșovia, Constantin Vișoianu, sesiza linia de disociere a politicii externe poloneze față de Mica Înțelegere și Antanta Balcanică, subliniind că "Polonia actuală încearcă să creeze ca însăși piedici materiale celor două înțelegeri și să zdruncine echilibrul stabilit". Arătând că Varșovia urmărește să instituie restricții asupra politicii externe a altor țări, diplomatul român releva că Polonia "vrea ca România să se deslipească de alianțele ei cu Franța și Mica Înțelegere și, în schimb, ne dă încurajarea revizionismului"[47]. Esența acestor constatări ale diplomatului român este confirmată, de altfel, și de Beck, care menționa în memoriile sale: "Cu toată obiectivitatea, Polonia era o mare putere care avea un rol de jucat în Europa Centrală și Orientală"[48].

Amplificarea relativă a relațiilor bilaterale după 1936

După faza de "răcire" din 1933 – 1936, relațiile româno-polone au căpătat, din nou, o dinamică ascendentă. Noul suflu de încredere care a început să anime relațiile bilaterale după îndepărtarea lui Nicolae Titulescu din guvern (august 1936) se va concretiza în timp scurt într-o serie de vizite desfășurate în capitalele celor două țări[49]. În acel moment, România și Polonia erau interesate în strângerea relațiilor bilaterale, norii negri care începeau să se abată asupra Europei prevestind furtuna ce se va declanșa nu peste mult timp.

Vizita noului ministru al Afacerilor Străine, Victor Antonescu, la Varșovia, în noiembrie 1936, a constituit un moment important al reluării relațiilor româno-polone și, totodată, un bun prilej pentru diplomația română de a face o nouă încercare – fără succes și de această dată – pentru extinderea caracterului alianței.

În ajunul plecării sale în capitala polonă, la 24 noiembrie 1936, Victor Antonescu declara că vizita se constituia într-un bun prilej "de afirmare a forței și vitalității alianței polono-române (...) a voinței noastre de a asigura în această parte a Europei o pace întemeiată pe menținerea intangibilă a integrității teritoriale"[50].

La rândul lor, cercurile conducătoare ale Poloniei considerau că prin acea vizită se consolida nu numai un bastion al păcii – reprezentat de alianța polonă – de la Marea Baltică la Marea Neagră, ci era chiar un bun prilej de a determina România să-și micșoreze dependența de Mica Înțelegere, în contextul neînțelegerilor polono-cehoslovace[51].

Discuțiile desfășurate de șeful diplomației române cu oficialitățile poloneze, la Varșovia, au prilejuit o serie de aprecieri pozitive privind reluarea relațiilor bilaterale, dar fără să se abordeze problematica extinderii caracterului alianței. Cu această ocazie a fost semnată Convenția pentru cooperare intelectuală.

Ca răspuns la vizita ministrului V. Antonescu la Varșovia, ministrul de Externe al Poloniei, Józef Beck, a vizitat România în aprilie 1937, când a fost semnată Convenția pentru turism și trafic de călători[52].

Anul 1937 a fost cel mai important în istoria întâlnirilor bilaterale la vârf: Președintele Ignacy Mościcki a vizitat România, în iunie, iar în aceeași lună, regele Carol al II-lea sosea la rându-i la Varșovia. În seara de 26 iunie 1937, în Palatul Łazienki, în fața oficialităților poloneze și a corpului diplomatic acreditat la Varșovia, cu scurte cuvântări s-au adresat celor prezenți președintele Poloniei Ignacy Mościcki și regele Carol al II-lea. Cei doi conducători de stat au reconfirmat atașamentul lor față de susținerea reciprocă în caz de atac neprovocat venit dinspre răsărit. Șeful statului polon a ținut să sublinieze că vizita pe care o realizase cu numai câteva săptămâni în urmă în România îl făcuse să înțeleagă că "alianța polono-română a căpătat un caracter valoros de sentiment național, manifestat cu egală intensitate în țările noastre". La rândul său, regele Carol al II-lea a arătat că întâlnirile realizate cu oficialii țării-gazdă, atât în România, cât și în Polonia, nu pot decât "să pecetluiască și să întărească o dată în plus prietenia și alianța ce ne unesc... Această alianță, în perfectă consonanță cu politica de solidaritate internațională condusă de România, confirmă, cu tărie, scopul nostru comun, anume apărarea și menținerea păcii". În ziua de 28 iunie 1937 mareșalul Rydz-Smigł a dat citire Decretului prezidențial prin care regele României Carol al II-lea era numit Comandant onorific al Regimentului 57 Infanterie, unul dintre cele mai glorioase regimente pe care le avea Polonia. În plus, regelui i s-a înmânat Sabia de Onoare, având mânerul de aur, lucrată în întregime în atelierele militare polone[53].

Cele două vizite consecutive din 1937 au provocat îngrijorare la Moscova, care anticipa o consolidare a alianței ce unea România și Polonia[54]. Așa cum rezultă dintr-o telegramă din 10 iulie 1937 a lui Edmund Ciuntu, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Moscova, către Victor Antonescu, ministrul Afacerilor Străine al României, conducerea de la Kremlin manifesta o vie aprehensiune față de schimbul de vizite polono-român, considerat "unic în felul lui" și căruia îi atribuia "un caracter net anti-sovietic"[55]. Pentru conducerea de la Moscova era clar că "România nu mai are libertatea de acțiune, fiind complet înfeudată la politica domnului Beck, iar acesta nu este, pentru Soviete, decât un agent al lui Hitler"[56]. Reprezentantul diplomatic român la Moscova a încercat să-l convingă pe șeful diplomației sovietice, Maksim M. Litvinov, că "toată argumentarea nu stă în picioare, că niciodată nu vom întreprinde sau nu ne vom asocia, direct sau indirect, la o politică anti-sovietică, afară numai dacă Sovietele înseși nu ne obligă la aceasta"[57]. Este de remarcat faptul că, în răspunsul pe care Victor Antonescu, ministru al Afacerilor Străine român, l-a dat lui Edmund Ciuntu se arată că "vizitele din urmă nu au schimbat nimic nici în textul acordului nostru cu Polonia, nici în spiritul lui, el rămâne strict defensiv, politica noastră nu are deci nici un caracter antisovietic"[58].

Aceste vizite au determinat evoluții spectaculoase în multiple domenii ale relațiilor bilaterale, ceea ce s-a reflectat și în ridicarea gradului de reprezentare diplomatică din cele două capitale la nivel de ambasadă, în anul 1938. În acest moment, cele două popoare, ca și liderii lor, descoperiseră atât de multe trăsături și interese comune încât contactele în diverse domenii deveniseră un fapt obișnuit[59].

În anii 1938 – 1939, partea polonă a făcut o serie de propuneri de colaborare diplomației române, în sensul redesenării hărții politice a Europei Centrale, care au fost primite, însă, la București cu multe rezerve. În ziua de 18 octombrie 1938, la puțin timp după diktatul de la München (30 septembrie 1938), pe fundalul tragic al crizei cehoslovace și al ocupării Ruteniei Subcarpatice și a sudului Slovaciei de către Ungaria, a avut loc vizita colonelului Beck la Galați, unde s-a întâlnit cu regele Carol al II-lea și ministrul de Externe N.P. Comnen. Cu această ocazie, Polonia, care, totuși nu va interveni în timpul acțiunii militare a Ungariei din martie 1939, și-a oferit medierea între București și Budapesta pentru realizarea unei înțelegeri care ar fi cuprins, între altele, și intrarea în cadrul statului român a comunelor din Maramureșul istoric aflate, până atunci, sub suveranitatea Cehoslovaciei[60]. Argumentul prezentat de Beck era că Polonia are mari dificultăți din cauza minorității ucrainene din interior, așa încât este datoare a veghea la toate ipotezele care ar putea agrava această problemă. Crearea unui stat independent ucrainean în Rusia subcarpatică, în apropierea frontierelor poloneze, ar constitui un mare pericol pentru Polonia deoarece în ultimii ani acțiunea centrifugă a minorității ucrainene poloneze a fost condusă din regiunea amintită. Guvernul polonez credea că o Rusie subcarpatică autonomă în cadrul Cehoslovaciei nu ar fi fost viabilă. O soluție urma a fi atribuirea zonei sudice a Ucrainei subcarpatice Ungariei, dar în acest caz partea nordică a regiunii rămânea izolată. Polonia, declară Beck, nu poate dispune de teritoriile altui stat, dar crede că s-ar putea găsi cu ușurință modalitatea ca și România să-și asigure o rectificare de frontieră care să permită recuperarea românilor care

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

mai locuiau dincolo de Tisa, în Rusia subcarpatică. În acest fel, aprecia Beck, se puteau ameliora şi legăturile de cale ferată dintre nordul României şi Polonia. Actualmente, pe fondul dezintegrării Cehoslovaciei, a declarat ministrul de Externe polonez, Rusia subcarpatică era o ţară a nimănui. Polonia nu dorea a anexa acest teritoriu deoarece ar spori în acest fel numărul ucrainenilor din interiorul graniţelor sale. Dar dacă România dorea să ocupe regiunea în discuţie, afirma Beck, Polonia nu ridica obiecţiuni, deşi consideră că nici guvernul român nu avea interesul de a mări procentul minorităţilor. Ca urmare, Polonia credea mai nimerit ca acest teritoriu să fie atribuit Ungariei. Beck sugerează că această soluţie ar fi şi în interesul României, deoarece Ungaria, satisfăcută de realizarea aspiraţiilor sale teritoriale, nu va mai formula alte revendicări. Ar rezulta deci destindere în bazinul dunărean şi s-ar crea premise favorabile cooperării reale a popoarelor din zonă[61].

Varşovia – Castelul şi coloana lui Sigismund III

Răspunsul guvernului român în chestiunea Rusiei subcarpatice a fost exprimat de ministrul N.P. Comnen, fiind în esenţă următorul: este adevărat că în regiune trăiesc câteva zeci de mii de români, dar aceştia erau mulţumiţi de existenţa ce o aveau în cadrul statului cehoslovac şi şi-au exprimat dorinţa de a se menţine statutul care-l aveau, susţinând că nu pot admite revenirea la Ungaria "deoarece au păstrat despre aceasta o amintire detestabilă". Românii din Rusia subcarpatică cunoşteau tratamentul aplicat celor 100.000 de români din Ungaria şi nu doreau a-l împărtăşi. Guvernul român nu putea nesocoti interesele românilor din Rusia subcarpatică, care au menţinut contacte strânse cu Ardealul, iar pe de altă parte pentru România era un interes vital menţinerea frontierei comune cu Cehoslovacia din considerente economice şi militare. Dezlipirea Rusiei subcarpatice de Cehoslovacia putea crea acesteia din urmă mari dificultăţi agrare, regiunea vizată fiind un adevărat grânar, iar pierderea frontierei comune româno-cehoslovace ar fi obligat România să apeleze la Ungaria pentru acordarea dreptului de tranzit, ceea ce ar anihila fără îndoială schimbul de mărfuri româno-cehoslovace[62].

În consecinţă guvernul român a respins "cadoul otrăvit" şi a acordat, în martie 1939, drept de tranzit pentru refugiaţii cehoslovaci (în jur de 3.500 persoane) în drumul lor spre Europa (în special în Iugoslavia)[63]. Această atitudine a fost astfel sintetizată de succesorul lui Comnen la Externe: "România a respins, în toamna lui 1938, propunerea Poloniei de a accepta deslipirea Rusiei subcarpatice de Cehoslovacia. România a ţinut prin această atitudine să-şi dovedească până la capăt loialitatea faţă de un aliat"[64].

Demersuri pentru extinderea caracterului "erga omnes" al alianţei româno-polone în anul 1939

Conjunctura internaţională la sfârşitul anului 1938 şi începutul anului 1939 a impus, la Bucureşti ca şi la Varşovia, o nouă analiză a conţinutului tratatului de alianţă bilateral. Într-un referat din 25 ianuarie 1939 Alexandru Cretzianu, secretar general al Ministerului Afacerilor Străine al României, sublinia că valoarea tratatului nu a fost diminuată în 1926 prin articularea sa la Pactul Societăţii Naţiunilor. Eclipsa, de după 1936, a organizaţiei mondiale nu reducea efectele tratatului, a cărui esenţă era inserată în articolul prim. Singura chestiune neclară era dacă valoarea "erga omnes" exista ca atare. Cum se făcea o referire clară la aplicarea Acordului tehnic, care viza doar situaţia din est, era clar pentru Cretzianu că aplicabilitatea tratatului era limitată în fapt la situaţii ivite la frontierele estice[65].

Dintre momentele care au marcat eforturile României de a extinde alianţa româno-polonă menţionăm vizita ministrului de Externe Grigore Gafencu la Varşovia, care s-a desfăşurat între 3 şi 6 martie 1939. Rezultatele vizitei nu au fost în măsură să satisfacă România, în ceea ce priveşte extinderea caracterului alianţei, Beck reiterând poziţia deja cunoscută a Poloniei în problema Ungariei, şi anume că prietenia manifestată de Varşovia pentru Budapesta nu va fi niciodată în detrimentul României. Clarificarea problemei garantării frontierei româneşti a fost diplomatic evitată de Beck, deşi în contextul evenimentelor, România nu avea nici un interes să fie chemată la rândul său să garanteze frontiera Poloniei cu Germania. În esenţă, cei doi miniştri de Externe au hotărât să se informeze reciproc şi să-şi coordoneze eforturile politice care interesau cele două ţări[66].

La începutul lunii martie 1939 criza cehoslovacă a intrat în faza finală, în acest context conturându-se şi modificarea statutului Rusiei subcarpatice. La 14 martie Slovacia s-a proclamat stat independent, iar trupele ungare au intrat imediat în Rusia subcarpatică. Poziţia guvernului român era de neacceptare a expansiunii maghiare în zonă.

Cu puţin timp înainte ca Rusia subcarpatică să fi fost ocupată de armata ungară, Polonia a avansat încă o dată României propunerea de a participa alături de Ungaria la această acţiune, manifestându-şi chiar bunele oficii de a media "fixarea liniei de demarcaţie". Fidelă prieteniei ce o lega de Ungaria, Polonia a încercat să creeze României impresia că, prin participarea la această acţiune, se făurea începutul unei înţelegeri româno-ungare[67].

În seara de 16 – 17 aprilie 1939, Grigore Gafencu, aflat în drum spre Germania, a avut o ultimă întrevedere cu Beck în gara Cracovia. Cu acest prilej Beck, vădit preocupat de agravarea relaţiilor polono-germane, a precizat faptul că articolul prim al Tratatului

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

de garanție româno-polon se referea doar la situația din est, ce era vizată și de acordul militar. Orice lărgire a alianței, a subliniat șeful diplomației poloneze, necesita o amplă analiză politică și militară care trebuia bine pregătită[68]. În concepția lui Beck, România nu ar avea nevoie de Polonia pentru a se apăra de un atac ungar, această ipoteză putând fi rezolvată de armata română singură, prin superioritatea trupelor sale sau în alianță cu Iugoslavia. Referitor la sprijinul pe care România l-ar putea acorda Poloniei în cazul în care aceasta ar fi atacată de Germania, Beck îl considera iluzoriu, deoarece România ar fi fost silită să-și păstreze trupele la granițe ca să poată face față unor eventuale presiuni ungare și bulgare. Beck adăuga că o lărgire a tratatului n-ar servi decât să provoace supărarea Germaniei, care ar considera această acțiune de încercuire drept o provocare de nesuferit[69]. Cei doi miniștri au convenit că trebuia să i se dea tratatului bilateral interpretarea lui cea justă, adică să fie considerat ca un acord general "erga omnes", care prevedea posibilitatea ca la aranjamentele tehnice existente să se poată adăuga oricând noi aranjamente[70].

În poziția Poloniei cu privire la chestiunea lărgirii alianței cu România s-au manifestat și o serie de contradicții. La 14 aprilie 1939 primul secretar al Ambasadei Franței la București i-a relatat secretarului general al Ministerului român al Afacerilor Străine, Al. Cretzianu, că Polonia a făcut un demers la Paris, arătând că România încă nu a solicitat lărgirea tratatului bilateral. Ambasadorul polonez la Paris a declarat – în numele guvernului său – că Varșovia este gata să acorde României clauza "erga omnes" pe bază de reciprocitate[71]. Dar a doua zi, 15 aprilie, oficiosul "Kurjer Polski" sublinia că garanția franco-engleză acordată României nu presupunea și noi obligații pentru Polonia[72].

În iulie 1939, autoritățile de la București au făcut o ultimă încercare de extindere a alianței, avansând din nou Varșoviei cererea ca Statele Majore Generale ale armatelor celor două țări să studieze ipoteza unui atac ungar împotriva României ce s-ar fi putut desfășura și din direcția fostei granițe cu Cehoslovacia. În răspunsul său, Beck excludea pericolul semnalat, din dorința de a evita orice acțiune care putea trezi susceptibilitatea maghiară, dar, "dacă totuși informațiile ar fi de natură să arate iminența unui pericol, va fi gata a reexamina propunerea"[73].

Pentru introducerea formulei "erga omnes" s-a pronunțat și Anglia, aceasta reprezentând o condiție a garanțiilor ce le-ar fi asigurat României și care, în cele din urmă, aveau să fie acordate, la 13 aprilie 1939, fără această condiționare. Ministerul de Externe polonez a răspuns că o asistență "erga omnes" acordată României "îl pune în conflict cu Ungaria, cu care are o alianță"[74].

O succintă analiză a colaborării militare româno-polone în perioada dintre cele două războaie mondiale relevă faptul că aceasta s-a cristalizat în diversele planuri de operații, întocmite, periodic, până în anul 1938, de reprezentanții celor două State Majore Generale. Colaborarea avea în vedere numai apărarea în cazul unei agresiuni neprovocate, neexistând nici un indiciu că forurile militare ale celor două state aliate au conceput și posibilitatea unor acțiuni ofensive cu caracter agresiv. Singurul aranjament militar al alianței româno-polone a rămas cel cu referire exclusivă la varianta de apărare în cazul unei agresiuni împotriva celor două țări, sau, separat, dinspre Est. Acest aspect evidențiază cu prisosință caracterul esențialmente defensiv al alianței româno-polone[75].

În concluzie, se poate afirma că, în perioada interbelică, conținutul propriu-zis al relațiilor politice româno-polone, pornind de la restabilirea legăturilor diplomatice în 1919, s-a aflat sub semnul convenției de alianță din 1921, reînnoită cu noi caracteristici în 1926, 1931 și 1936. Este neîndoielnic faptul că, la terminarea primului război mondial, Polonia a avut un interes mai mare pentru această alianță, în condițiile în care se afla în confruntare directă cu Rusia Sovietică, în timp ce după 1921 – 1923 România a fost mai interesată în consolidarea și lărgirea alianței. Interesul crescând al Bucureștilor față de alianța cu Polonia era determinat de confruntarea cu revizionismul maghiar care devenea tot mai agresiv și amenința integritatea țării. În această dispută, Polonia s-a situat de partea Ungariei, pe care o folosea și ca un pion în confruntarea polono-cehoslovacă. De altfel, Polonia nu a ratificat Tratatul de la Trianon și a refuzat chiar semnarea unei declarații de recunoaștere a prevederilor sale propusă de ministrul român al Afacerilor Străine Victor Antonescu în noiembrie 1936[76].

Pe de altă parte, Polonia s-a străduit să cointereseze România la împărțirea Cehoslovaciei, respectiv la ocuparea împreună cu Ungaria a Rusiei subcarpatice, propunere refuzată de guvernul de la București. Mai mult, România a acționat pentru ameliorarea raporturilor dintre Praga și Varșovia, fără însă a obține vreun rezultat pozitiv.

La răcirea relațiilor bilaterale în anii 1932 – 1936 a contribuit și faptul că stabilirea de către România a legăturilor diplomatice cu Uniunea Sovietică s-a făcut în final fără bunele oficii ale diplomației polone. Varșovia a pretextat slăbirea legăturilor cu România prin "orientarea filo-sovietică a lui Titulescu".

Dincolo de aceste sinuozități, relațiile româno-polone din perioada interbelică au avut, pe ansamblu, o evoluție pozitivă. Între cele două țări nu a existat nici un fel de dispută teritorială, Polonia fiind singurul dintre vecinii României în această situație.

Cursul ascendent al relațiilor politice româno-polone a fost în parte consolidat și prin întreținerea unor legături economice destul de consistente.

Interferențe culturale româno-polone în perioada interbelică

Redobândirea independenței naționale și reînființarea statului polon (11 Noiembrie 1918) a reprezentat un eveniment la fel de bogat în semnificații ca și desăvârșirea statului național unitar român, în urma unirii Transilvaniei cu România (1 Decembrie 1918). Existența elementelor noi în structura politică, economică și socială a celor două state a imprimat neîndoielnic o orientare nouă fenomenului cultural. Au loc transformări esențiale care vor redimensiona aproape întreaga realitate spirituală.

Atât în România, cât și în Polonia se observă, imediat după război, o stare generală de optimism și încredere, izvorâtă din împlinirea idealului național – vis vechi al multor generații.

Pe acest fundal, în perioada interbelică, schimbul de valori spirituale româno-polone a cunoscut o evoluție mereu ascendentă, fiind o consecință firească a relațiilor de bună vecinătate și prietenie dintre cele două țări și popoare[77].

Interferențele culturale s-au înregistrat în multiple domenii ale vieții spirituale: literatură, teatru, muzică, artă și științe.

Din inițiativa unor prestigioși și inimoși oameni de cultură ai celor două popoare, au apărut importante societăți și ligi de prietenie în principalele centre universitare (București, Iași, Cernăuți, Galați, Lwów, Poznan, Cracovia, Varșovia, Wilno), dar și în orașe de mai mici dimensiuni (de exemplu, Tarnopol sau Suceava). Acestea au constituit instrumente eficace pentru strângerea legăturilor culturale româno-polone și adâncirea cunoașterii reciproce a celor două popoare. Autoritățile din cele două țări au încurajat și au sprijinit activitatea unor asemenea asociații, au subvenționat chiar o parte din inițiativele lor.

Toate aceste societăți, cu caracter general sau specializate, au desfășurat o gamă largă de acțiuni, între care organizarea de manifestări culturale consacrate celeilalte țări sau alianței lor, publicarea de articole în presa locală pe aceeași temă, au inițiat conferințe și emisiuni radio, au încercat a crea fonduri de carte privind țara aliată etc.[78]

Dintre societățile de prietenie cele mai active în ceea ce privește promovarea relațiilor dintre cele două țări menționăm Liga polono-română, creată în anul 1928 la Lwów. Liga a organizat conferințe, emisiuni radio, concerte, publicarea de articole în presa locală, a fondat o bibliotecă română cu sprijinul Academiei Române[79].

Concomitent, Universitățile din ambele țări, editurile, ziarele, posturile de radio au demarat proiecte ambițioase de colaborare, pentru mai buna cunoaștere a celor două popoare vecine și prietene.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

În anul 1934, la București, a fost creată Asociația intelectuală româno-polonă, iar în 1939 și-a început activitateatot în capitală Asociația culturală româno-polonă. În afara acestor asociații cu ca-racter general au funcționat și două organisme bilaterale specializate: Asociația de presă polono-română și Asociația juridică româno-polonă.

Rolul Asociației de presă polono-române era acela al educării opiniei publice pentru sprijinirea politicii guvernelor aliate de menținere a păcii și a *statu-quo*-ului teritorial. Presa din cele două țări avea menirea de a acționa pentru ca toate aceste obiective să fie pe deplin înțelese, cunoscute și conștientizate de polonezi și români. De asemenea, presa trebuia să combată curentele contrarii, a celor care ar fi putut dezinforma opinia publică asupra scopurilor reale ale alianței polono-române[80].

Activitatea asociațiilor culturale de tot felul a avut o înrâurire pozitivă, stimulativă pentru cursul general al relațiilor bilaterale, impunând ca o necesitate încheierea unui acord cultural între cele două țări, lucru care avea să se realizeze în noiembrie 1936. Convenția de cooperare intelectuală, cum s-a numit acest acord, stabilea domeniile de acțiune ale instituțiilor de resort din cele două țări, reprezentând în fapt consacrarea în plan juridic a unei realități deja existente. Având în vedere că asemenea acorduri culturale nu intraseră încă în uzajul diplomatic al epocii, se poate afirma că încheierea unui astfel de document între România și Polonia reprezenta un act de excepție, ceea ce este de natură să demonstreze o dată mai mult nivelul ridicat al relațiilor dintre cele două țări și popoare.

Acordul conținea o serie de prevederi referitoare la practici și acțiuni consacrate deja în relațiile culturale bilaterale: organizarea de misiuni științifice pentru studierea relațiilor bilaterale; încurajarea schimbului de profesori și studenți; înlesnirea traducerii de lucrări literare și științifice românești și polone; facilitarea colaborării între reprezentanții artei, științei, filmului și radioului din cele două țări; verificarea reciprocă a pasajelor din manualele școlare privind istoria celuilalt semnatar; organizarea de expoziții, spectacole de teatru și film; cooperarea posturilor de radio ș.a.[81]

În cursul discutării modalităților de aplicare a prevederilor convenției, în martie 1937, părțile au decis crearea unui Institut polon la București și a unui Institut român la Varșovia, însărcinate cu studierea istoricului relațiilor bilaterale, crearea unor biblioteci specializate, organizarea de misiuni științifice și a unor cursuri de limbă română sau polonă.

În baza înțelegerii convenite, în noiembrie 1937, la București, a avut loc inaugurarea Institutului polon de cultură. Din lipsă de fonduri, partea română nu a putut fi în măsură să deschidă un Institut similar la Varșovia, proiectul pierzându-și oricum actualitatea odată cu izbucnirea celei de-a doua conflagrații mondiale.

Datorită cadrului organizațional și juridic creat, în perioada de referință au fost obținute realizări notabile în colaborarea româno-polonă din diverse sectoare ale științei și culturii.

Astfel, au fost traduse în limba polonă opere de mare valoare ale literaturii române, cum sunt cele ale unor scriitori precum: Mihai Eminescu, Ion Creangă, Octavian Goga, Vasile Alecsandri, Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga, George Bacovia, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu.

Traducerile unor lucrări literare poloneze au fost mai puțin numeroase.

În contextul relațiilor oficiale culturale, au fost stabilite legături amicale între scriitorii și poeții din cele două țări.

În domeniile teatrului și operei au avut loc o serie de turnee, schimburi de vizite, cât și propagandă în presă. În acest sens, menționăm marele succes repurtat de piesa *Meșterul Manole* a lui Lucian Blaga, a cărei premieră a avut loc în martie 1934 la Teatrul din Lwów, precum și pe cel al piesei *Omul cu mârțoaga* de George Ciprian, tradusă în limba polonă. În lunile august – septembrie 1934 trupa de balet a Operei Naționale din Varșovia a făcut un turneu în România, iar în iulie 1935 o trupă a Teatrului din Lwów[82].

În ceea ce privește muzica simfonică sau populară, contactele româno-polone au fost numeroase și au îmbrăcat forme diverse. Din multitudinea de manifestări din această categorie menționăm turneele efectuate de George Enescu în anii 1932, 1933 și 1934 în Polonia, unde marele muzician a dirijat câteva orchestre în cadrul unor concerte bine primite de auditoriu și presă. G. Enescu se bucura de un prestigiu deosebit în Polonia, însuși Mareșalul Pilsudski fiind un mare admirator al artisului român.

Legăturile științifice româno-polone, având o veche tradiție, îndeosebi în domeniul istoriei și filologiei, au cunoscut o nouă dezvoltare, grație personalității de excepție a lui N. Iorga.

Autor al unei valoroase sinteze privind relațiile politice, economice și culturale româno-polone (*Polonais et Roumains*, Bucarest, 1921), marele savant român arăta, într-un interviu acordat cotidianului "Gazeta Warszawska" din 2 mai 1923, că între Polonia și România există o dublă solidaritate, politică și economică. În ce privește legăturile intelectuale, acestea lăsau mult de dorit, întrucât cele două popoare cunoșteau prea puțin viața spirituală reciprocă. Pentru ameliorarea situației, N. Iorga considera necesar a se aranja un schimb de profesori, a se crea pe bază de reciprocitate catedre de istorie și literatură etc.[83]

Implicându-se personal în dezvoltarea relațiilor cultural-științifice româno-polone, N. Iorga a întreprins în luna mai 1924 prima sa vizită în Polonia, unde a ținut mai multe conferințe la Universitățile din Varșovia, Wilno, Posen, Cracovia și Lwów și a publicat mai multe articole în presa polonă. În 1930, cu prilejul sărbătoririi a 350 de ani de la înființare, Universitatea din Wilno i-a conferit lui Iorga titlul de *doctor honoris causa*, în anii următori acest titlu fiindu-i acordat de alte trei universități poloneze[84].

Așa cum indică bibliografia lucrărilor lui N. Iorga, întocmită de Barbu Teodorescu, N. Iorga a publicat, numai în perioada 1918 – 1934, un număr de 55 articole de presă și 5 lucrări privind istoria Poloniei și relațiile româno-polone[85]. Dintre articolele publicate menționăm pe cele având ca temă "Transilvania românească", apărute în "Gazeta Lwowska" și "Słowo Polskie" din 11 mai 1933[86].

La ediția a VII-a a Congresului internațional de științe istorice din august 1933 de la Varșovia au fost prezentate și 12 comunicări românești[87].

În domeniul cercetării istorice s-au remarcat studiile prof. Olgierd Górka referitoare la epoca lui Ștefan cel Mare, forțele armate în Europa de răsărit în secolele XV – XVIII, relațiile româno-polone.

Interesul pentru cunoașterea reciprocă a interferențelor literare s-a evidențiat prin studiile de teorie și istorie literară ale unor specialiști precum: P.P. Panaitescu, lector de limbă română la Universitatea din Cracovia, în anul universitar 1923/1924; Maria Kosterska, autoare a unei culegeri de studii referitoare la B.P. Hașdeu și Miron Costin (1931); M. Hellon, lector de limbă română la Universitatea din Varșovia, autor al unui dicționar polono-român și al unei gramatici a limbii române pentru polonezi. Nu în ultimul rând se impune să amintim lucrarea lui S. Lukasik, *Pologne et Roumanie. Aux confins de deux peuples et deux langues* (Paris, 1938, 423 p.), ce reprezintă o analiză a interferențelor lingvistice româno-polone[88].

Un rol important în dezvoltarea relațiilor științifice româno-polone l-au avut schimburile interuniversitare, pe acest plan remarcându-se, în mod deosebit, colaborarea Universității din Cluj cu instituții similare din Polonia.

Legături au existat și în sfera religiei, Biserica ortodoxă din România sprijinind obținerea autocefaliei de către Biserica ortodoxă din Polonia, în anul 1923. Între ierarhii bisericești din România și Polonia au avut loc o serie de întâlniri și vizite care au contribuit la reafirmarea și consolidarea legăturilor dintre cele două biserici ortodoxe. Dintre acestea, menționăm vizita efectuată în Polonia, în mai 1938, de către patriarhul Miron Cristea, în acel moment și prim-ministru al României.

De asemenea, în domeniul sportului s-au manifestat multiple contacte, după cum s-au depus eforturi pentru dezvoltarea turis-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

mului ca o modalitate de cunoaştere reciprocă a realităţilor din cele două ţări. După semnarea convenţiei culturale în anul 1936, s-a extins şi cooperarea tineretului din cele două ţări.

"Toate aceste direcţii – aşa cum arată istoricul Nicolae Dascălu – reflectă complexitatea relaţiilor culturale româno-polone care, având în vedere tradiţia istorică, au atins în perioada interbelică un nivel superior. Pe de altă parte, legăturile culturale trebuie privite în ansamblul relaţiilor româno-polone, care în perioada dintre cele două războaie mondiale au fost complexe şi mereu ascendente, în ciuda unor momente de stagnare sau de pauză"[89].

Nivelul ridicat al relaţiilor culturale bilaterale, în perioada de referinţă, s-a datorat, fără îndoială, şi contribuţiei deosebite a diplomaţiei culturale din cele două ţări. Sub acest aspect, considerăm relevant faptul că, în funcţiile de ataşat de presă sau cultural, la Varşovia, s-au aflat intelectuali de marcă, dintre care menţionăm pe Lucian Blaga (1926 – 1927) şi Aron Cotruş (1931 – 1936).

Note:

1. Titu Georgescu, *Drama Poloniei, din 1939, şi sprijinul prietenesc al României*, în *Polonezi în România după anul 1939. Studii şi comunicări*, Muzeul Olteniei, Craiova, 1996, p. 9.

2. Petre Otu, *Relaţiile româno-polone în anii 1939 – 1940. Sprijinul acordat de statul şi poporul român refugiaţilor militari polonezi*, în *Polonezi în România...*, p. 16.

3. Arh. M.A.E., fond 71/1914. E2, partea I, dos. 190, f. 17.

4. Florin Anghel, Dumitru Preda, *Introducere* la vol. *România – Polonia. Relaţii diplomatice*, vol. I 1918 – 1939, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2003, p. XV.

5. Vezi pe larg Nicolae Dascălu, *Relaţii româno-polone în perioada interbelică (1919 – 1939)*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1991, p. 13 – 18.

6. *Ibidem*, p. 18 – 28.

7. Arh. M.A.E., fond 71/Polonia, dos. 53, p. 106 – 107.

8. Nicolae Dascălu, *op. cit.*, p. 23 – 24.

9. *Ibidem*, p. 26 – 27.

10. Florin Anghel, Dumitru Preda, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. XVI.

11. *Ibidem.*

12. C. Xeni, *Take Ionescu, 1858 – 1922*, Bucureşti, 1932, p. 465; Mihai Retegan, *În balanţa forţelor. Alianţe militare româneşti interbelice*, Editura Semne, Bucureşti, 1997, p. 30.

13. Apud Eliza Campus, *Mica Înţelegere*, Bucureşti, 1968, p. 52.

14. Apud Mihai Retegan, *op. cit.*, p. 31.

15. *Ibidem.*

16. Arh. M.A.E., fond 71/Polonia, dos. 65, f.48; *România – Polonia...*, vol. I, p. 23; vezi şi Ioan Scurtu, *România şi Marile Puteri (1918 – 1933)*, Editura Fundaţiei "România de Mâine", Bucureşti, 1999, p. 100.

17. *Ibidem*, p. 48 – 49; *România – Polonia...*, vol. I, p. 23 – 24; vezi şi Marian Chiriac Popescu, *Relaţiile militare româno-polone în perioada interbelică (1918 – 1939)*, Editura Sigma, Bucureşti, 2001, p. 23.

18. Apud Mihai Retegan, *op. cit.*, p. 32.

19. *Ibidem*, p. 33.

20. Petre Otu, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. 16.

21. Marek K. Kaminski, Michal J. Zacharis, *Polityka zagraniczna Rzeczypospolitej Polkiej 1918 – 1939* (*Politica externă a Poloniei 1918 – 1939*), Wydawnictwo LTW, Warszawa, 1998, p. 64.

22. Henryk Bulhak, Antoni Zielinski, *Pologne et Roumanie 1918 – 1939*, în "Acta Poloniae Historica", 41, 1980, p. 177 – 179.

23. Marian Chiriac Popescu, *op. cit.*, p. 29.

24. Vezi Andrzej Peplonski, *Wywiad Polski na ZSRR. 1921 – 1939* (*Spionajul polonez în U.R.S.S. 1921 – 1939*), Wydawnictwo Bellona, Warszawska Oficyna Wydawniczna "Gryf", Warszawa, 1996, p. 187 – 197.

25. Florin Anghel, Dumitru Preda, *op. cit.*, p. XVI.

26. *Ibidem.*

27. *Ibidem*, p. XV.

28. Arh. M.A.E., fond 71/Polonia, dos. 51, f. 83.

29. *Ibidem*, dos. 52, p. 124.

30. *Ibidem.*

31. *Ibidem*, f. 196; *România – Polonia...*, vol. I, p. 62.

32. *Ibidem*, f. 233; *România – Polonia...*, vol. I, p. 67.

33. *Ibidem*, dos. 54, f. 13; N. Dascălu, *op. cit.*, p. 43.

34. Vezi Nicolae Dascălu, *op. cit.*, p. 43 – 44.

35. Marek K. Kaminski, Michal J. Zacharis, *op. cit.*, p. 94.

36. Arh. M.A.E., fond 71/Polonia, dos. 53, f. 78; *România – Polonia...*, vol. I, p. 98.

37. Marian Chiriac Popescu, *op. cit.*, p. 28.

38. Arh. M.A.E., fond 71/Polonia, dos. 60, f. 289.

39. *Ibidem*, dos. 64, f. 86; N. Dascălu, *op. cit.*, p. 54 – 55.

40. N. Dascălu, *op. cit.*, p. 54 – 55.

41. *Ibidem*, p. 55.

42. Florin Anghel, Dumitru Preda, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. XVII.

43. *Ibidem.*

44. Referitor la deosebirile concepţiilor politice ale lui N. Titulescu şi, respectiv, Józef Beck, ca şi despre evidenta divergenţă a personalităţilor şi temperamentelor celor doi lideri, vezi pe larg rapoartele şi analizele diplomatice ale miniştrilor români la Varşovia din anii 1931 – 1936, Victor Cădere şi Constantin Vişoianu, în *România – Polonia...*, vol. I, p. 145 – 160; 162 – 172.

45. N. Dascălu, *op. cit.*, p.63.

46. *Ibidem*, p. 66.

47. Arh. M.A.E., fond 71/Polonia, dos. 56, f. 10 – 17; *România – Polonia...*, vol. I, p. 166 – 167.

48. J. Beck, *Dernier rapport. Politique polonaise 1926 – 1939*, Editions de la Baconier, Neuchâtel, 1951, p. 40; apud N. Dascălu, *op. cit.*, p. 67.

49. Vezi pe larg N. Dascălu, *op. cit.*, p. 56 – 65.

50. Arh. M.A.E., fond 71/Polonia, dos. 56, f. 221.

51. Marian Chiriac Popescu, *op. cit.*, p. 31 – 32.

52. N. Dascălu, *op. cit.*, p. 58.

53. Vezi pe larg V. Fl. Dobrinescu, *Înainte de furtună. Regele Carol al II-lea în Polonia. Document*, în "Buletinul arhivelor militare române", an I, nr. 2-3/1998, p. 8 – 13.

54. Arh. M.A.E., fond 71/Polonia, dos. 56, f. 351.

55. Idem, fond 71/U.R.S.S., dos. 135, f. 135; *Relaţiile româno-sovietice. Documente*, vol. II 1935 – 1941, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 2003, p. 152.

56. *Ibidem.*

57. *Ibidem.*

58. *Relaţiile româno-sovietice. Documente*, vol. II, p. 152.

59. Florin Anghel, Dumitru Preda, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. XVIII.

60. Arh. M.A.E., fond 71/Polonia, dos. 59, f. 367 – 379; *România – Polonia...*, vol. I, p. 203 – 210; N. Dascălu, *op. cit.*, p. 58 – 62.

61. *Ibidem*, f. 367 – 368; *România – Polonia...*, vol. I, p. 205 – 206; N. Dascălu, *op. cit.*, p. 58 – 59.

62. *Ibidem*, f. 370; *România – Polonia...*, vol. I, p. 205 – 206; N. Dascălu, *op. cit.*, p. 59 – 60.

63. Florin Anghel, Dumitru Preda, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. XVIII.

64. Grigore Gafencu, *Politica externă a României*, Bucureşti, 1939, p. 25; vezi şi N. Dascălu, *op. cit.*, p. 62.

65. Arh. M.A.E., fond 71/Polonia, dos. 62, f. 88 – 94; *România – Polonia...*, vol. I, p. 218 – 221; vezi şi N. Dascălu, *op. cit.*, p. 75.

66. Marian Chiriac Popescu, *op. cit.*, p. 96 – 97.

67. *Ibidem*, p. 98.

68. Grigore Gafencu, *Derniers jours de l'Europe. Un voyage diplomatique en 1939*, Paris, 1946, p. 35 – 63; vezi şi N. Dascălu, *op. cit.*, p. 62 – 63.

69. Arh. M.A.E., fond 71/Polonia, dos. 60, f. 289; Marian Chiriac Popescu, *op. cit.*, p. 97 – 98.

70. *Ibidem*, p. 98.

71. N. Dascălu, *op. cit.*, p. 78.

72. *Ibidem.*

73. Arh. M.A.E., fond 71/Polonia, dos. 60, f. 269, 276.

74. *Ibidem*, f. 289; Petre Otu, *op. cit.*, *loc. cit.*, p. 17.

75. Vezi pe larg Marian Chiriac Popescu, *op. cit.*, p. 34 – 99.

76. N. Dascălu, *op. cit.*, p. 99.

77. Vezi pe larg N. Dascălu, *op. cit.*, p. 171 – 226.

78. N. Dascălu, *op. cit.*, p. 227.

79. *Ibidem*, p. 194.

80. *Ibidem*, p. 197.

81. *Ibidem*, p. 211.

82. *Ibidem*, p. 214 – 215.

83. Apud N. Dascălu, *op. cit.*, p. 217.

84. *Ibidem*, p. 217 – 218.

85. Barbu Teodorescu, *Bibliografia politică, socială şi economică a lui N. Iorga*, vol. I – II, Bucureşti, 1937, p. 45 – 46, 215 – 217; N. Dascălu, *op. cit.*, p. 256.

86. N. Dascălu, *op. cit.*, p. 218.

87. L. Boia, *Congresele internaţionale de ştiinţe istorice în perioada interbelică şi participarea română*, în "Revista de Istorie", 1979, nr. 4, p. 709 – 710; N. Dascălu, *op. cit.*, p. 218.

88. N. Dascălu, *op. cit.*, p. 219 – 220.

89. *Ibidem*, p. 226.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Meridian biblioteconomic

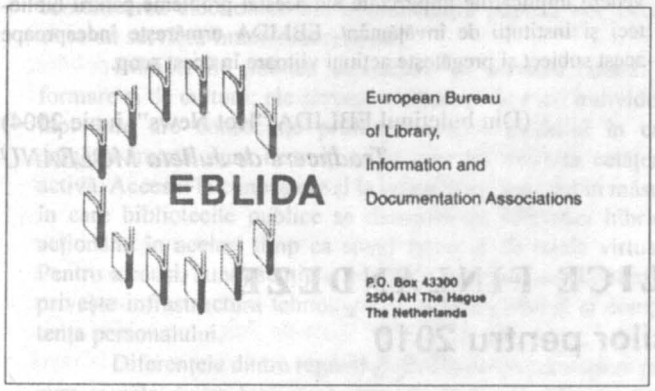

EBLIDA

Orizonturi
Programe
Iniţiative

EBLIDA prezentă în Polonia

EBLIDA a fost invitată să participe la conferinţa "Bibliotecile Academiei poloneze în UE", organizată la Lodz între 23 şi 25 iunie 2004.

Directorul EBLIDA a prezentat principalele puncte ale politicii organizaţiei şi a făcut referire la problemele importante ale comunităţii bibliotecilor poloneze, cum ar fi liberul acces, zona europeană a învăţământului superior şi procesul de desfăşurare a Declaraţiei de la Bologna, drepturile privind formarea profesională şi proprietatea intelectuală.

Lărgirea UE: Bulgaria şi România

Pe 17 iunie 2004, Consiliul Europei a menţionat că Bulgaria şi România sunt parte integrantă din procesul de lărgire a UE, care a primit 10 noi membri la 1 martie 2004. UE reaminteşte că principiile coordonatoare care au fost aplicate în negocierea integrării celor 10 vor continua să fie aplicate şi Bulgariei şi României, care fac parte din acelaşi proces ireversibil de includere.

În vederea semnării Tratatului de aderare de către Bulgaria şi România în 2005, o primă formă a acestui document va fi concepută în iunie 2004. În consecinţă, UE cere celor două ţări să-şi intensifice eforturile pentru a fi gata în ianuarie 2007. UE subliniază că, pentru Bulgaria şi România, o atenţie deosebită se impune în ceea ce priveşte îmbunătăţirea capacităţii administrative şi juridice, continuarea reformelor economice şi implementarea parţială şi integrală a angajamentelor negociate.

Premiile "Europa Nostra",
Premiul UE pentru patrimoniu cultural

Premiul UE pentru patrimoniu cultural recunoaşte cele mai bune iniţiative şi puneri în practică de către persoane sau organizaţii, care contribuie la protejarea şi lărgirea patrimoniului cultural european. Acesta vizează:

- promovarea unor standarde înalte de conservare;
- stimularea schimbului de cunoştinţe şi de experienţă la nivel european;
- încurajarea eforturilor viitoare.

Premiile pentru anul 2003 au fost acordate pe 4 iunie 2004 la München, celor 40 de proiecte de restaurare venite din 18 ţări europene. Au fost premiate colecţiile, studiile şi serviciile de excepţie aduse patrimoniului cultural: o zonă pietonală în jurul unei rute culturale şi turistice în Madrid (Spania), colecţia de schiţe arhitecturale pe hârtie şi pe pergament din Viena (Austria), Enciclopedia artei în castelele Castile şi Leon din Aguilar de Campoo (Spania) pentru studiul arhitecturii şi artei. Data limită a primirii de propuneri este 1 septembrie 2004, şi 15 septembrie 2004.

Publicaţii pentru o lume mai bună
Al 27-lea Congres al
Uniunii Internaţionale a Editorilor

La Congresul Uniunii Internaţionale a Editorilor, Berlin, 21 iunie 2004, a fost subliniat rolul important şi specific pe care cultura îl joacă în crearea unei identităţi europene comune.

Totodată, a fost evidenţiat rolul pe care lectura îl are în promovarea înţelegerii reciproce, care poate servi drept punte de legătură între oameni. S-a sugerat că un An European ar putea fi dedicat lecturii. Mai mult, s-a făcut referinţă la importanţa editurilor în difuzarea culturii. UE impulsionează sectorul editorial să stimuleze cooperarea între edituri, să încurajeze mobilitatea şi formarea profesioniştilor şi să promoveze literatura printre tineri şi printre cei devaforizaţi.

Principala provocare pe care o înfruntă sectorul editorial în viitorul apropiat este rolul pe care îl vor avea mass-media scrise şi cărţile pentru generaţiile viitoare.

Reacţia EBLIDA faţă de consultanţa Comisiei Europene

EBLIDA a înaintat de curând o luare de atitudine ca răspuns la consultanţa deschisă a Comisiei Europene din aprilie 2004. Comisia Europeană a declarat în *Comunicarea privind managementul copyright-ului şi al altor drepturi conexe pe piaţa internă* (COM, 2004, Bruxelles, 16.04.04) necesitatea unei legislaţii comunitare specifice privind managementul drepturilor, care până acum a fost tratat marginal în *acquis*-ul comunitar, circumscris copyright-ului şi altor drepturi conexe. Scopul Comunicării este de a stabili dacă metodele curente ale managementului drepturilor ar putea să împiedice buna funcţionare a Pieţei Interne, cu o atenţie specială asupra implicaţiilor acestuia în mediul digital.

Răspunsul EBLIDA înaintat Comisiei Europene cere să se caute o cale de mijloc între interesele deţinătorilor de drepturi, pe de o parte, şi consumatori şi utilizatori, pe de altă parte. De asemenea, subliniază principalele probleme ale impactului managementului drepturilor asupra funcţionării bibliotecilor, arhivelor şi instituţiilor educaţionale şi culturale şi asupra accesului utilizatorilor la informaţie, cum ar fi definirea unui sistem de licenţă la nivel comunitar, întărirea prevederilor legale ale excepţiilor privind copyright-ul şi sistemele managementului drepturilor digitale.

EBLIDA pune accentul pe Accesul liber

În ultimii ani, aşa-numita iniţiativă privind Accesul liber a devenit din ce în ce mai interesantă, atât pentru comunitatea ştiinţifică şi de cercetare, cât şi pentru editurile şi bibliotecile STM (de profil ştiinţific, tehnic, medical).

Accesul liber privind publicaţiile, circumscris ariilor ştiinţifice şi de cercetare, înseamnă, pe scurt, accesul la aceste publicaţii

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

fără plată din partea utilizatorilor, costurile urmând a fi suportate de autori şi/sau de sursa de finanţare a cercetării lor.

În prezent, bibliotecile şi instituţiile de învăţământ se confruntă cu creşterea preţurilor pentru subvenţiile acordate revistelor ştiinţifice, plus costurile de TVA pentru accesarea electronică a publicaţiilor.

Comisia Europeană a lansat recent un studiu despre evoluţia economică şi tehnică a pieţelor pentru publicaţiile ştiinţifice din Europa, cu o atenţie deosebită asupra principalelor subiecte ale dezbaterilor publice curente, precum viitorul revistelor ştiinţifice tipărite, riscurile asociate cu creşterea preţurilor publicaţiilor, în termenii de acces la informaţie pentru cercetători, acces liber pentru toţi la posibilităţile de cercetare şi nevoia de conciliere a drepturilor de autor cu interesele economice ale editurilor.

Rezultatele acestui studiu vor fi finalizate în 2005. Având în vedere implicaţiile importante ale acestei probleme pentru biblioteci şi instituţii de învăţământ, EBLIDA urmăreşte îndeaproape acest subiect şi pregăteşte acţiuni viitoare în acest scop.

(Din buletinul EBLIDA "Hot News", iunie 2004)

Traducere de Julieta MOLEANU

BIBLIOTECILE PUBLICE FINLANDEZE

Strategia Bibliotecilor pentru 2010

(II)

MĂSURI ŞI ETAPE PROPUSE

Strategia bibliotecilor

Strategia bibliotecilor cuprinde politicile strategice şi măsurile propuse pentru oferta de informaţii către cetăţeni. Accentul se pune pe obligaţiile speciale ale statului şi pe bibliotecile publice care, pentru utilizatori, reprezintă accesul la cunoaştere şi la cultură. Alte biblioteci sunt menţionate atunci când interacţionează cu biblioteci publice, fie în calitate de furnizori de servicii (Biblioteca de Depozit Naţional şi Biblioteca Naţională, în relaţie cu Universitatea din Helsinki), fie ca parteneri a căror ofertă de informaţii nu are o bază şi un program de dezvoltare pe termen lung (şcoli tehnice, şcoli secundare şi profesionale).

Pentru că bibliotecile publice sunt susţinute de municipalităţi, măsurile de dezvoltare sunt eficiente doar prin colaborarea dintre municipalităţi şi stat.

Strategia bibliotecilor reprezintă baza planului Ministerului Educaţiei în determinarea operaţiilor şi a finanţării; ea este fundamentală în a decide proiectele care trebuie finanţate. Strategia trebuie să fie revizuită în fiecare an. Ea face parte din strategia 2010 a Ministerului Educaţiei şi, de asemenea, din strategia pentru societatea informaţională culturală 2003 – 2006. Strategia urmează directivele UE în domeniile referitoare la societatea informaţională, comunicarea electronică, egalitatea regională şi dezvoltarea bibliotecilor. Ea se aliniază, de exemplu, la strategia privind educaţia şi cercetarea a Ministerului Educaţiei şi la strategia acestuia vizând producţia conţinutului. Obiectivul este acela de a oferi tuturor cetăţenilor un acces egal la sursele de cultură şi de informaţii, în aşa fel încât bibliotecile publice să se dezvolte ca biblioteci hibride. Este garantat faptul că reţeaua bibliotecilor naţionale funcţionează în serviciul cetăţenilor; inegalităţile regionale şi cele privind nivelul de cunoaştere sunt eliminate.

Prima etapă a strategiei: planul de acţiuni

O primă condiţie în sprijinul ofertei de informaţii rezidă în disponibilitatea unui personal calificat; apoi, o infrastructură tehnologică standardizată şi modernă trebuie să fie la îndemâna tuturor categoriilor de biblioteci. În continuare, accentul cade asupra dezvoltării serviciilor Web care corespund cerinţelor de informaţii ale cetăţenilor.

- Infrastructura tehnologică modernă şi standardizarea utilizată.
- Bibliotecile publice transformate în biblioteci hibride.
- O bază financiară ferm stabilită pentru servicii centralizate şi regionale: bugetul de stat pentru a include funcţii continue, stabilite, centralizate şi regionale (finanţarea Bibliotecii Naţionale, a Bibliotecii centrale a bibliotecilor publice şi a bibliotecilor regionale).
- Servicii comune ale bibliotecilor regionale stabilite.
- Sistemul de ajutor statutar de la stat. Obiective speciale.
- Specialişti ai informaţiilor pedagogice. Un nou stil de lucru, o responsabilitate naţională pentru oferta de informaţii destinată elevilor precum şi colaborarea dintre şcoală şi bibliotecă. Deprinderea competenţelor în gestionarea informaţiei trebuie integrată în programa şcolară.

A doua etapă a strategiei: planul de acţiuni întreprins

- Oferta de informaţii destinate cetăţenilor şi cursurilor.
- Expertiză maximală. Servicii-ţintă.
- Noul stil de lucru pentru educaţia continuă.
- Noul concept pentru activităţile de împrumut între biblioteci.
- Obiective extinse pentru Biblioteca de Depozit Naţional şi Biblioteca Naţională în scopul servirii cetăţenilor.
- O cuantificare eficientă a materialului.
- Noi stiluri de lucru pentru administrarea şi reţeaua bibliotecilor.
- Pregătirea cadrelor didactice, inclusiv gestionarea informaţiilor. Oferta de informaţii pentru elevii din şcolile tehnice, secundare şi profesionale.

Plan de acţiune

În vederea asigurării accesului cetăţenilor la cunoaştere şi cultură precum şi la servicii şi drepturi egale (Constituţia finlandeză 731/1999, § 16, drepturi culturale), se va stabili un plan de acţiuni în perioada următorului mandat al guvernului. Acest plan va avea drept scop să furnizeze informaţii populaţiei într-un mediu electronic, responsabilitate acordată de Parlament bibliotecilor publice în 1998, să cuprindă propuneri privind îmbunătăţirea accesului la cunoaştere şi la cultură, să dezvolte reţeaua bibliotecilor naţionale, după cum este menţionat în programul privind Politica Bibliotecilor finlandeze 2001 – 2004.

Prin elemente educative fundamentale, bibliotecile publice constituie modul cel mai important al administraţiei publice pentru a îndeplini condiţiile prealabile ale unei cetăţenii active în societatea informaţională. În societatea informaţională şi a cunoaşterii, bibliotecile sunt percepute ca locuri unde cunoaşterea şi cultura se asimilează în mod liber, în opoziţie cu ofertele selective ale mass-media şi ale sistemului educativ.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Bibliotecile sunt responsabile cu oferta de informaţii pentru cetăţeni şi cu accesul la informaţia publică şi la metadatele produse în societatea informaţională. Oferta de informaţii electronice către cetăţeni, serviciile de bibliotecă şi de informaţii, comunicarea electronică din administraţia publică vor evolua către un serviciu Internet combinat.

Bibliotecile publice furnizează un serviciu central de formare şi de cultură; ele servesc utilizatorii în mod individual, fapt care are consecinţe profunde asupra modului în care oamenii învaţă, sunt instruiţi şi în care îşi exercită cetăţenia activă. Accesul la cunoaştere şi la cultură este susţinut în măsura în care bibliotecile publice se dezvoltă ca biblioteci hibride, acţionând în acelaşi timp ca spaţii fizice şi ca reţele virtuale. Pentru a reuşi, sunt esenţiale investiţii suplimentare în ceea ce priveşte infrastructura tehnologică şi administrativă şi competenţa personalului.

Diferenţele dintre regiuni şi nivelurile de cunoaştere precum şi cele dintre biblioteci sunt nivelate prin crearea serviciilor-ţintă centralizate şi regionale, disponibile prin Web, utilizate în comun, ca şi prin intermediul unui sprijin adus serviciilor bibliotecilor regionale. Biblioteca individuală primeşte, de asemenea, un sprijin şi poate să se concentreze asupra serviciilor principale şi asupra satisfacerii cerinţelor specifice ale utilizatorilor. Prin serviciul centralizat se câştigă timp, muncă şi bani, şi se reduce cantitatea dublă de lucru efectuat în diferite alte locuri.

Printre primele condiţii de nivelare a diferenţelor regionale se numără: accesul la comunicarea rapidă a datelor, disponibilitatea unei infrastructuri tehnologice moderne şi utilizarea standardizării. Aceasta permite schimbul de informaţii şi comunicarea electronică.

Politica pentru repartizarea forţei de lucru între autorităţile locale şi stat

Sarcinile municipalităţilor

Preocuparea pentru serviciile de bază

• Serviciile de bibliotecă şi de informaţii sunt propuse, conform legii, astfel încât cetăţenii să poată avea acces deopotrivă la serviciile bibliotecilor fizice aflate relativ în apropierea domiciliului lor, la Internet şi la serviciile la distanţă.

• Serviciile de bază stabilite sunt furnizate conform Legii bibliotecilor din 1998, mai ales în ceea ce priveşte numărul suficient de personal calificat în domeniul bibliotecar şi al informaţiei, în achiziţia unor noi materiale şi echipamente de bibliotecă.

• Responsabilitatea de a veghea ca serviciile de bibliotecă şi de informaţii, ca şi oferta de informaţii către cetăţeni şi cerinţele educative să fie preponderente în strategia informaţiei municipale, în programele locale etc.

Personal competent

• Cu toate că utilizarea de personal reprezintă o problemă municipală, Ministerul Educaţiei subliniază importanţa unui personal calificat şi a competenţei pentru a asigura dreptul utilizatorilor la un serviciu performant, pentru a dezvolta serviciile bibliotecare şi de informaţie de înaltă calitate, pentru a nivela diferenţele dintre regiuni şi nivelurile de cunoaştere şi pentru a promova cooperarea.

• Pentru a garanta calitatea serviciilor şi utilizarea optimală a resurselor, Ministerul Educaţiei recomandă o colaborare strânsă între municipalităţi şi crearea de servicii bibliotecare comune, de exemplu, biblioteci de district, în cazul în care o municipalitate nu poate să producă servicii de bibliotecă în contextul exigenţelor societăţii informaţionale. Ministerul insistă asupra faptului că, indiferent de forma colaborării, fiecare municipalitate trebuie să ofere responsabilitatea serviciilor unui personal universitar calificat.

Oferta de informaţii pentru debutanţi

Oferta de informaţii în domeniul educaţiei relevă, în practică, responsabilitatea sistemului educativ, atât la nivelul municipalităţilor, cât şi la nivel naţional.

Cu toate că municipalităţile au dreptul şi responsabilitatea de a decide asupra subiectelor din domeniul informaţiei pe care trebuie să le ofere elevilor şi educaţiei lor, Ministerul consideră important ca municipalităţile să întocmească planuri clare pentru a garanta că profesorii şi elevii vor dobândi capacitatea de a gestiona informaţia; că materialul şi echipamentul necesar vor fi cumpărate, astfel încât continuitatea să poată fi garantată în şcoli care nu dispun de propria lor bibliotecă dezvoltată în mod profesional iar colaborarea dintre şcoli şi bibliotecile publice să se realizeze într-un mod satisfăcător pentru cele două părţi; că există un acord asupra costurilor şi că formarea competenţelor în managementul informaţiei să fie integrată în programa şcolară.

În cazul în care şcolile tehnice şi secundare nu dispun de un personal calificat însărcinat cu dezvoltarea serviciilor de bibliotecă, Ministerul Educaţiei recomandă ca municipalităţile să organizeze acest serviciu angajând un pedagog specializat pentru o municipalitate sau pe plan regional; să cumpere servicii, de exemplu, ale unei biblioteci publice, astfel încât 1 – 3% din cheltuielile operaţionale ale serviciului educativ să fie atribuite autorităţii care organizează servicii de bibliotecă; să creeze o bibliotecă şcolară dezvoltată în mod profesional (pentru marile şcoli).

Ministerul Educaţiei subliniază faptul că oferta de informaţii pentru instruire şi pregătire nu trebuie realizată sau dezvoltată ca reprezentând două lucruri diferite, ci întotdeauna în cadrul unei colaborări pe termen lung cu alte biblioteci. Trebuie să existe o aptitudine şi o dispoziţie în utilizarea reţelei existente a bibliotecilor, a serviciilor şi a practicii de calitate într-o manieră adecvată propriilor cerinţe. Nu este rentabil să se creeze noi organizaţii şi funcţii – să se reinventeze roata.

Măsuri luate de stat

Vor fi subvenţionate:

• sistemele bibliotecilor de comunicare rapidă a datelor şi de prelucrare de înaltă calitate a datelor;

• materialul divers şi de mare calitate al bibliotecilor, inclusiv informaţia administraţiei publice;

• accesul la cultura naţională (roluri extinse pentru Biblioteca Naţională şi Biblioteca de Depozit Naţional);

• noile structuri ale reţelei bibliotecilor naţionale de care beneficiază cetăţenii (serviciul centralizat şi regional, administraţia de stat).

Măsuri ale Ministerului Educaţiei (paragraful 16 din Constituţia finlandeză 731/1999), privind:

• Evaluarea pe plan naţional a serviciilor de bibliotecă în cadrul evaluării serviciilor de bază.

• Specificarea drepturilor utilizatorilor şi a accesului egal la servicii în statutele revizuite; gestionarea mai atentă a problemelor care garantează accesul la informaţie; dezvoltarea la nivel naţional a reţelei bibliotecilor cu resurse diversificate şi personal calificat.

• Examinarea posibilităţii de a aloca un ajutor de la stat, în cazuri speciale, direct dezvoltării serviciilor de bibliotecă (de exemplu, servicii centralizate, atribuţii speciale, un sistem de bibliotecă partajat pentru municipalităţi, contexte lingvistice).

• Pe baza unor proiecte finanţate, bibliotecile publice vor

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

fi sprijinite în producerea conținutului serviciilor Web, pentru cooperarea între bibliotecile municipale și diverse organe administrative, pentru promovarea culturii scrise și, în același timp, a alfabetizării noi și tradiționale.

• Studiile și proiectele referitoare la problemele actuale sunt puse în aplicare în mod rapid iar rezultatele sunt utilizate ca bază în luarea deciziilor și pentru obiective naționale care solicită un răspuns rapid.

Expertiza bibliotecilor și noile structuri operaționale ale administrației de stat:

• A garanta un acces egal la informație și la cultură – oferta de informații pentru cetățeni și educație, în alți termeni – profesionalismul și expertiza bibliotecilor devin din ce în ce mai importante în cadrul administrației.

• Paralel cu evoluția rețelelor, se conturează tot mai mult necesitatea unui rol național în ceea ce privește o viziune integratoare a domeniului bibliotecar, a măsurilor care vizează diferite organe administrative și sectoare, a dezvoltării pe termen lung și a constituirii unei rețele naționale de biblioteci.

• A percepe, pe de o parte, situația națională și cerințele de dezvoltare, și a recunoaște, pe de altă parte, orientarea bibliotecilor către servicii centralizate, este un fapt realizabil într-o structură operațională independentă a organizațiilor bibliotecare. Noi structuri operaționale sunt indispensabile, atât pentru dezvoltare, cât și pentru sarcini operaționale, fapt care ar permite aplicarea proiectelor naționale într-un mod flexibil.

• Poziția experților în domeniul bibliotecar în cadrul Birourilor de Provincie ale Statului trebuie să fie consolidată în scopul sprijinirii obiectivelor strategice ale Ministerului Educației. Indiferent de maniera în care se dezvoltă administrația de stat, există o necesitate fundamentală pentru o expertiză regională în materie de biblioteci în cadrul administrației regionale de stat.

Avantajele măsurilor luate de stat:

• Diferența de nivel al informației și inegalitatea cauzată de domiciliu, vârstă, nivel de cunoștințe sau de lipsa mijloacelor vor fi reduse, ca și dezvoltarea serviciilor inegale de bibliotecă.

• Bibliotecile vor fi ajutate în misiunea lor de afirmare a identității naționale, de expert al culturii scrise și de "trambulină" către internaționalism.

• Se va asigura egalitatea între cetățeni în utilizarea serviciilor Web.

• Noi materiale, servicii și practici de lucru vor fi difuzate în mod echitabil în diferite părți ale țării.

• Vor fi încurajate activitățile care depășesc frontierele municipale și administrative.

• Chiar și micile municipalități, zonele slab populate și micile organizații vor avea garanția serviciilor de bibliotecă de înaltă calitate și a unui acces la materialul național. Cu ajutorul serviciilor centralizate, bibliotecile individuale se pot concentra asupra celor mai importante obiective și asupra serviciilor destinate populațiilor locale și organizațiilor.

Servicii eficiente, cooperante și centralizate sprijinite de administrația de stat și o rețea funcțională de biblioteci permit, în fața materialului electronic în creștere:

• să se evite achizițiile duble și costurile care le sunt asociate;

• să se câștige timpul pierdut pentru a realiza de două ori un lucru în diferite alte locuri;

• să se evite cazurile în care proiecte similare de dezvoltare sunt aplicate simultan în mai multe locuri;

• să se împiedice luarea de decizii eronate și să se economisească banii statului și ai autorității locale.

Autoritatea administrativă a bibliotecilor publice este reprezentată de Ministerul Educației. Birourile de Provincie ale Statului țin loc de unități administrative regionale (Legea Bibliotecilor, 1998). Ministerul pregătește bugetul autorității locale și propunerile statutare cu privire la bibliotecile publice, clarifică politica bibliotecilor și a serviciilor la nivel național și dirijează alocația de ajutor al statului. Cooperarea este interactivă cu alte organizații iar influența este exercitată deopotrivă pe plan național și internațional. Strategia bibliotecilor finlandeze este în mod activ făcută public.

Birourile de Provincie ale Statului oferă un ajutor informativ și evaluează serviciile de bibliotecă și de informații ale regiunii, accesibilitatea și calitatea lor. Informația regională care a fost analizată de Biroul Provincial de Stat constituie o informație de fond atunci când sunt luate decizii și măsuri la nivel național.

Modalitatea de finanțare a bibliotecilor publice se bazează pe municipalități. Fiecare autoritate locală este răspunzătoare de funcționarea serviciului său de bibliotecă. Conform unei legislații specifice (Legea 635/1998, Decret 806/1998), municipalitățile primesc bani de la stat pentru a finanța sectorul educativ și cultural. Cu toate acestea, municipalitățile au puterea nelimitată de a aloca ajutorul venit de la stat unei alte destinații, și nu bibliotecilor.

În afara ajutorului acordat municipalităților de către stat pentru cheltuieli de funcționare, Ministerul acordă 25 – 50% pentru construirea de biblioteci și pentru cumpărarea de biblioteci mobile. Chiar și o ambarcațiune cu cărți este considerată ca fiind o bibliotecă, iar statul acordă un sprijin în cumpărarea acesteia. De altfel, subvențiile nelimitate de aproximativ 3,9 milioane de Euro, esențialmente fonduri de loterie, au fost plătite pentru diferite destinații și proiecte ale bibliotecilor. Pentru serviciile pe care Biblioteca Națională și Biblioteca centrală a bibliotecilor publice le-au creat pentru o utilizare generală în bibliotecile publice, nici o sumă suplimentară nu a fost percepută.

În 2002, fondurile alocate bibliotecilor au fost estimate să fie de 231,5 milioane de Euro. Statul finanțează cu aproximativ 89,5 milioane de Euro, din care ajutorul de stat este de 85,6 milioane de Euro. Costul bibliotecilor publice se ridică la aproximativ 1% din costurile de exploatare ale municipalităților și la 4,4% din costurile pentru sectorul cultural și educativ.

Informații diverse

Site-ul Web al Secției Cultură și Media a Departamentului de Cultură, Sport și Politica tineretului al Ministerul Educației conține informații despre bibliotecile publice și administrație, economie, statistici și subiecte pe diferite teme în limbile suedeză, engleză, franceză și spaniolă: www.minedu.fi

Alte informații sunt disponibile la: barbro.wigell-ryynanen@minedu.fi

(Stratégie des bibliothèques pour 2010.
Politique du Ministère de l'Education
en vue d'assurer l'accès
à la connaissance et à la culture.
Bibliothèques publiques finlandaises,
Ministère de l'Education –
Section Culture et Médias, Helsinki, 2003)

Traducere de Micheline TRANCU-BASCOFF

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Bibliofilie

Cunoștințe necesare unui bibliofil

(III)

Edouard ROUVEYRE

"Pe lângă plăcerea de a poseda cărți și de a te bucura de ele
totodată ca simplu amator și ca om studios,
nu cunosc o plăcere mai mare
decât aceea de a vorbi despre ele".
Charles Nodier

Timpul marilor biblioteci a trecut, fără îndoială. Este acesta un progres? Este o decadență? Biblioteci mari, cum ar fi De Thou, Colbert, Falconnet, d'Estrées, a cardinalului Dubois, La Vallière etc., nu se refac și nu vor fi niciodată refăcute. Cărțile mari, incomode, colecțiile voluminoase, clasicii greci și latini (*cum commento*, spunea Rabelais), nenumărații istorici din toate timpurile, din toate țările, din toate orașele, ai tuturor religiilor, toate acestea sunt pentru totdeauna alungate din bibliotecile de amatori și puse pe linie moartă în bibliotecile publice sub paza, vai, a unui praf care ar trebui să fie secular.

Ceea ce nu se știe este faptul că bibliofilii din ultimul secol, cu excepția câtorva, erau ignoranți sau foarte indiferenți în ceea ce privește condiția materială a cărților și valoarea lor intrinsecă. Majoritatea acestor bibliofili se preocupau mai ales să aibă multe cărți și să umple, într-un mod inteligent, cu exemplare bune, diferite serii ale bibliografiei metodice; dar din momentul în care aceste cărți deveneau proprietate personală și aveau un aspect frumos pe rafturile unei biblioteci, era destul, și nu mai pretindeau altceva.

Exista atunci în fiecare palat al aristocrației nobiliare, politice sau financiare, o frumoasă sală sau chiar o vastă galerie numită *bibliotecă*, cu dulapuri mai mult sau mai puțin somptuoase, adesea ornate cu sculpturi, marchetărie și ornamente decorative din aramă, când închise ermetic cu uși pline, când cu uși cu geamuri, după caracterul sau, mai degrabă, intențiile oamenilor: căci era suficient să ai o bibliotecă oarecare sau numai să se creadă că ai una. Era necesar, indispensabil la un om de lume care ținea să fie considerat, nu un om de litere sau un savant, ci un om bine crescut și fiind o bună companie[1].

Astfel, în multe cazuri, biblioteca hotelului nu se compunea decât din dulapuri goale, întotdeauna închise, unde n-ai fi găsit nici o singură carte: aici erau puse sub cheie dulcețurile, vinurile fine și lichiorurile. Dar, în general, biblioteca exista așa cum o alcătuise un librar, în schimbul unei sume convenite anterior și după un model bibliotehnic care să se raporteze la această sumă și care nu trebuia deloc să fie depășită. Astfel au fost alcătuite, de exemplu, bibliotecile contesei de Verrue, a Doamnei de Pompadour și a contesei Du Barry. Și desigur, aceste biblioteci nu erau de disprețuit! Librarii, o dată prețul fixat, au alcătuit biblioteca după gustul clientelor lor. Contesa de Verrue prefera romanele; marchiza de Pompadour, romanele și piesele de teatru; doamna Du Barry, care citea puțin și care în acea epocă de-abia știa să citească, nu a cerut nici o specie de cărți iar librarul a făcut ce a știut el mai bine. Totuși, biblioteca contesei de Verrue și a marchizei de Pompadour erau bogate, cu cărți alese și clasificate cu multă inteligență și cu o înfățișare foarte frumoasă, deși librarul adunase în grabă multe exemplare pătate, udate, chiar incomplete, pentru a le da la legat cu însemnele acestor doamne. Cât despre biblioteca doamnei Du Barry, ea nu conținea decât 1.068 volume, de toate mărimile, a costat 5.008 livre iar legătorul Redon nu a cerut decât 2.812 livre și 13 soli, adică aproape 2 fr. 75 pe volum.

Domnului de Saint-Genais, în lucrarea sa despre *Coperte și pagini de gardă ale cărților vechi și ale manuscriselor*, pe care am publicat-o în 1874, îi plăcea să creadă că cei care iubesc cărțile pentru plăcerea pe care ele pot să le-o ofere, sunt în număr mare. "Sunt persoane, adăuga el, care le iubesc nu numai pentru meritul conținutului lor dar adesea pentru anumite particularități total străine de valoarea însăși a textului.

Unul este pasionat după *Alde* și *Junte*, altul pentru *Ulric zel*, *Martens* sau *Caxton*, altul disprețuiește o lucrare care nu are o dată anterioară lui 1500, în fine veți găsi și din aceia a căror față va înflori de mulțumire la aspectul unei *reclame* sau a unei *semnături* găsite într-o epocă în care nu se foloseau încă aceste semne de concordanță. Alții împing mania mai departe și nu fac caz de un incunabul decât atunci când marginile sale au un număr voit de centimetri. O legătură remarcabilă prin vechimea sau prin execuția sa, un nume celebru înscris pe pagina de gardă, un titlu ornat cu cartușul vreunui editor renumit, sunt alte merite pentru care se entuziasmează anumiți amatori. Se întâlnesc unii (în cazul în care contele Fortsas[2] nu este cumva un personaj inventat de către un om de spirit) care ar denunța fiecare din cărțile bibliotecii lor dacă ar presupune că un al doilea exemplar s-ar putea găsi într-o altă colecție".

Totuși, în materie de cărți, ca în orice altă privință, nu trebuie să discutăm gusturile: bibliotecile alese de către bibliografi nu sunt întotdeauna bibliotecile alese de către bibliofili și există poate tot atâtea păreri despre modul de a le alege câți oameni capabili sunt să se ocupe cu inteligență de asta. Nu există două caractere, două genuri de spirit care să se asemene perfect; și alegerea unei cărți, compunerea unei biblioteci este, așa cum am spus mai sus, expresia infailibilă a caracterului omului care a format-o.

"O carte, a spus Ruskin,[3] este prin excelență nu o conversație ci un lucru scris; și scris nu având în vedere de a fi pur și simplu comunicat ci de a fi permanent. Cartea de conversație este tipărită numai pentru că autorul său nu poate vorbi miilor de oameni deodată; dacă ar fi posibil, ar vorbi; volumul nu servește decât la multiplicarea vocii sale. Dumneavoastră nu puteți să discutați cu prietenul dumneavoastră care se află în India: dacă ar fi posibil, ați vorbi; în schimb, îi scrieți. Scrisoarea dumneavoastră nu servește decât de a duce vocea dumneavoastră. Cartea este scrisă nu pentru a multiplica vocea pur și simplu ci pentru a o conserva. Autorul are ceva de spus care îi pare adevărat și util, sau frumos, de o frumusețe binefăcătoare. După cunoștința sa, nimeni n-a spus-o încă și nimeni altcineva nu poate să o spună. El s-a născut pentru a o spune, clar și melodios dacă poate, clar în orice caz. În tot cursul vieții sale, acesta este lucrul, sau ansamblul de lucruri care s-a manifestat în el; este partea de adevărată știință, este perspectiva că partea sa de soare și de pământ i-a permis să o îmbrățișeze. Cu plăcere, el ar fixa acest lucru pe veșnicie, l-ar grava pe stâncă, dacă ar putea, spunând: Iată, aici, ce am eu mai bun în mine; în rest, am mâncat, am băut, am dormit, am iubit, am urât ca oricare; viața mea era un vapor și nu mai e; dar pe aceasta am văzut-o, pe aceasta am cunoscut-o; aceasta (dacă ceva din mine merită să rămână în amintire) este demnă de amintirea voastră.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Iată scrisul său; iată în mica sa sferă umană și oricare ar fi fost gradul său de inspirație adevărată, inscripția sa, semnătura sa. Iată ce este o carte".

Prin însăși opinia autorilor tuturor epocilor se va forma o judecată echitabilă și citindu-le lucrările, în care adesea se confesează cum le-a venit această pasiune a cărții, în ce mod au perfecționat-o, și urmând sfaturile pe care le expun, gustul amatorilor de cărți va lua o utilă și interesantă direcție.

Ca o ființă însuflețită, cartea resimte efectele mediului unde locuiește; nu vrea să fie închisă nici în întuneric, nici în loc umed; își pierde aici podoaba și sub influența umidității sfârșește prin a se deteriora. O lumină calmă și strălucitoare, fără a fi foarte intensă, îi convine de minune. Romanii constataseră deja că lumina venită de la răsărit era cea mai propice și mai favorabilă cărților; alți bibliofili moderni au făcut experiența, noi nu putem confirma faptul. Cu ferestre largi prin care să pătrundă lumina, cartea așezată în dulapuri sau pe rafturi are o viață nouă, îmbrăcămintea sa dă reflexe ușoare, o frumoasă patină a vremii acoperă copertele, în timp ce un ton cald, cu totul deosebit, patinează aurul tranșelor. Aerul îi este util. Astfel, se vor deschide ferestrele în zilele frumoase, coborând cu grijă perdelele; în felul acesta, cărțile vor fi aerisite și apărate de orice cauză de fermentație sau de umiditate. Cu puțin înainte de a se înnopta, ferestrele vor fi închise. La orientarea încăperii trebuie să adăugăm dispunerea interioară; biblioteca ar fi mai bine plasată la primul etaj decât la parter pentru a o apăra de insecte, umiditate și praf. Pentru a remedia acțiunea umidității și înainte de a așeza dulapurile sau rafturile, ar fi prudent să ungem pereții cu ulei fierbinte; această operație are drept scop să ferească peretele de condensul care ar putea surveni în anumite perioade ale anului. Pereții vor fi apoi îmbrăcați cu lambriuri din lemn uscat urcând atât de sus cât înălțimea rafturilor destinate să suporte cărțile.

Și podelele vor fi bine îngrijite; vor fi evitate insectele și șoarecii printr-o impermeabilitate absolută a parchetului[4]. Un alt dușman al cărții într-o bibliotecă este praful pe care nu-l putem vâna, nu cu pene care îl îndepărtează și îl dispersează în încăperea unde se așează din nou, pe nesimțite, acumulându-se și pătrunzând mai mult. Mai bine se folosește o bucată de piele trecând-o cu grijă peste mobilă și peste toate proeminențele care ar putea să aibă praf; cât despre cărți, trebuie să le ștergem pe cotor tranșele și părțile plate de mai multe ori pe an.

Nu trebuie niciodată să supraîncărcăm cărțile cu ștampile, monograme, într-un cuvânt mărci de posesie. Nimic nu este de mai prost gust decât să aplici pe titlul fals, pe titlu sau pe orice altă pagină a unei cărți o ștampilă cu cerneală[5]. Trebuie lăsată această obligație bibliotecilor publice care aplică o ștampilă personală pe foaia de titlu sau la niște pagini determinate, ca măsură de securitate; această ștampilă afirmă posesia cărții și permite recunoașterea ei. În afară de această marcare, în multe biblioteci se așează o etichetă pe prima pagină din interiorul cărții indicând proveniența. Trebuie mai puțin aplicat pe titluri sigilii cu ceară, dar totuși se mai întâmplă; dăm un curios exemplu al unei pagini de titlu care a fost succesiv încărcată, în secolele al XVII-lea, al XVIII-lea și al XIX-lea, cu trei sigilii cu cerneală, unul cu ceară și un Ex-libris manuscris. O singură marcă de proprietate este suficientă unei cărți de amator, este un Ex-libris desenat și gravat: bine compus, nici prea mică, nici prea mare, lipită pe prima copertă interioară, această etichetă este pentru amatori marca de posesiune prin excelență.

Trebuie să știi cum să iei o carte așezată pe un raft, să o deschizi cu bun simț, să o închizi o dată lectura terminată și să nu îndoi colțul paginii acolo unde te-ai oprit. De obicei, cartea se ia de partea de sus a cotorului și o tragi brusc spre tine de bentița de căpătâi. Prima dată nu se observă nimic, dar dacă operația se repetă bentița de căpătâi îți va rămâne în mână, cotorul se va destrăma, la fel și colțurile care se vor strica de la poliță superioară. Trebuie, deci, să îndepărtăm cu grijă cărțile din dreapta și din stânga, să ridicăm cu vârful degetului baza cărții și să o tragem spre noi luând-o de partea din mijloc. Astfel, cartea va aluneca și va fi scoasă fără efort în afara poliței[6]. Alții iau cu două mâini o carte legată, strâng bine fiecare copertă și o deschid brusc, astfel cusătura interioară și cotorul se desfac. Cartea va juca, se va mișca de la dreapta la stânga, fascicolele se vor deplasa, paginile vor zbura; singurul remediu este de a da la legat din nou volumul. Dacă, dimpotrivă, cartea a fost deschisă fără să se apese pe coperte, ruptura nu se va produce.

Iată ce scria domnul Darche în această privință în *Eseu despre lectură*: "Este demn de milă să vezi unii cititori ținând cartea cu o mână de mijloc sau punând-o pe genunchi fără să o atingă, chit că o culege de pe jos dacă ea cade, sau o așează pe o masă murdară sau, ceea ce strică mai mult cartea, o pun pe masă sprijinindu-și un cot pe o parte a cărții deschise și celălalt cot pe cealaltă parte: acest lucru obosește mult legăturile, dacă nu chiar le rupe! Orice carte, de îndată ce a fost primită în intimitatea noastră, și-a cucerit dreptul la stima, afecțiunea și respectul nostru. Or, dacă te porți atât de urât cu cartea, nu dovedești deloc nici stimă, nici afecțiune, nici respect față de ea".

În *Manualul de biblioteconomie*, dl. dr. Armin Graesel insistă asupra curățeniei necesare cărților nu numai pentru a le păstra prospețimea dar și pentru a preveni distrugerea lor. Este un adevăr dovedit prin experiență și asupra căruia nu vom insista; dacă exemplele de neglijență, din păcate prea numeroase, nu ar fi existat, nu am fi putut dovedi că recomandările privind acest subiect trebuie să le repeți până la sațietate[7].

Dăm mai jos principalele dispoziții ale unui regulament al vechii biblioteci de la Sorbona[8] care era în vigoare în secolele al XIV-lea și al XV-lea; el ne învață ce preț aveau cărțile în ochii celor care le posedau sau care le foloseau, atât prin raritatea lor cât și prin importanța pe care o acordau științei căreia îi aparțineau.

O bibliotecă era în acea epocă, după cum spune regulamentul, un loc *august* și *sacru*.

"1. Orice persoană care va intra în bibliotecă va trebui să închidă imediat ușa; ea va proceda la fel și dacă va introduce una sau mai multe persoane străine. Dacă această persoană iese, închide ușa, lăsând persoana străină în bibliotecă, totul se pedepsește cu o amendă de șase dinari.

2. Orice persoană care s-a folosit de o carte, înainte de a pleca va trebui să închidă cartea. S-a ordonat acest lucru deoarece unele persoane aveau obiceiul de a lăsa cărțile deschise; acestea sunt astfel expuse la tot felul de accidente, acoperite de praf și stricate. De asemenea, dacă cineva va introduce persoane străine în bibliotecă, va veghea ca acele cărți de care se vor servi străinii să fie închise, cum am spus mai sus; în caz contrar i se va aplica pedeapsa pe care ar fi primit-o dacă ar fi lăsat el însuși cărțile deschise. Această pedeapsă va fi o amendă de șase dinari pentru fiecare volum lăsat deschis; dacă mai multe volume au fost lăsate deschise, amenda se va multiplica cu numărul volumelor la prețul de șase dinari pentru fiecare.

3. Dacă cineva va introduce un străin în bibliotecă, nu îl va părăsi dacă nu va găsi pe cineva care să consimtă să rămână cu vizitatorul. Dar dacă cel care a introdus străinul în bibliotecă pleacă și îl lasă cu o persoană de-a casei fără ca aceasta din urmă să fi consimțit să-l însoțească pe străin, introducătorul riscă o amendă de șase dinari".

Aceste dispoziții au fost completate câțiva ani mai târziu în modul următor:

"I. Nici un membru al societății nu va intra în bibliotecă fără robă și bonetă.

II. Intrarea este interzisă copiilor și oamenilor necultivați.

III. Dacă persoane recomandate și instruite cer să intre în bibliotecă, unul din membrii societății le va servi drept ghid, dar valeții lor vor rămâne la ușă.

IV. Fiecare membru va păstra cheia de la bibliotecă cu grijă și nu o va împrumuta nimănui.

V. Pe nici un fel de vreme nu va aduce nici foc, nici lumină în bibliotecă.

VI. Nu se va scoate din bibliotecă nici un volum fără consimțământul societății.

VII. Înainte de a așeza un volum pe un pupitru pentru a se servi de el, se va șterge praful; se va folosi cartea cinstit, apoi se va pune închisă la locul ei.

VIII. Este interzis să se scrie pe volume, să se facă ștersături sau să se plieze vreo foaie.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

***Sutra de diamant*, volumen, cu prima ilustrație xilografică din lume, tipărită de Wang Kie în anul 868 e.n.**

IX. Fie că se scrie, fie că se citește, nu trebuie să întrerupem pe nimeni mergând sau discutând.

X. Pe cât posibil, liniștea trebuie să domnească în bibliotecă, ca într-un loc impunător și sacru"[9].

Michel-Ange Tamburini, general al Ordinului Iezuiților, într-o scrisoare în limba latină, datată la Roma, 8 mai 1727, și adresată părintelui Laguille, la Paris, amintește regulamentul care trebuie respectat cu strictețe în biblioteca Colegiului din Clermont (Louis le Grand); dăm traducerea articolelor mai importante:

"1. Oricine va avea cărți scoase din bibliotecă, va trebui să le înapoieze la opt zile după ce le-a împrumutat.

2. Va trebui să dea bibliotecarului, în decurs de 15 zile, lista cărților pentru care a avut permisiunea de a le lua în dormitor.

3. Niciodată cărțile de la bibliotecă nu vor fi duse în locuința familiei sale.

4. Cei care vor lua cărți din bibliotecă vor trebui să-și noteze pe un registru, special destinat acestui scop, numele cărții, numele lor și ziua când au împrumutat lucrarea.

5. Când cineva va pleca din colegiu sau va deceda, toate cărțile sale vor fi date directorului bibliotecii și puse la dispoziția tuturor.

6. Este necesar ca aceste cărți să fie adunate, puse în ordine, să li se facă un catalog și ca cineva să fie însărcinat cu păstrarea lor".

Mai mulți autori au fost indignați de stângăcia și barbaria cu care sunt tratate cărțile; iată, după excelenta traducere făcută de dl. Cocheris, ce spune Richard du Bury referitor la acest subiect, în lucrarea sa *Philobiblion*[10]:

"Mai întâi că studenții, când deschid și închid cărțile, iau măsuri pentru ca, o dată lectura terminată, să nu le rupă din grabă, să nu le părăsească înainte de a le pune închizătoarea, căci e necesar să le conservăm cu mai multă grijă decât un pantof. Există într-adevăr o populație școlară foarte prost crescută în general și care ar putea deveni în curând mândră de ignoranța sa dacă n-ar fi oprită de regulamentele superiorilor. Ei acționează cu nerușinare, sunt plini de orgoliu și, deși sunt lipsiți de orice experiență, judecă totul cu aplomb"...

"Există tineri cărora ar trebui să li se interzică în mod special să atingă cărțile. Aceștia, după ce au învățat să facă litere ornate, încep repede să devină glosatori ai magnificelor volume, și acolo unde se vedea altădată o mare margine în jurul textului, se observă un monstruos alfabet sau orice altă frivolitate care se prezintă imaginației lor... Acolo un latinist, dincolo un sofist, aici câțiva scribi ignoranți arată aptitudinile penei lor și astfel vedem foarte frecvent cele mai frumoase manuscrise pierzându-și valoarea și utilitatea.

Există de asemenea anumiți hoți care mutilează considerabil cărțile și care, pentru a-și scrie scrisorile, taie marginile foilor nelăsând decât textul, smulg chiar paginile de gardă pentru a uza și a abuza de ele. Acest gen de sacrilegiu ar trebui pedepsit cu pedeapsa anatemei"...

"În sfârșit, face cinste școlarului spălarea pe mâini după ieșirea din refectoriu pentru ca degetele lor grase să nu păteze semnul de carte sau foaia atunci când o întorc"...

"Curățenia mâinilor, cel puțin să nu fie râioase sau acoperite cu pustule, e necesară atât școlarilor cât și cărților. Ori de câte ori se remarcă un defect într-o carte trebuie remediat cât se poate de repede, căci nimic nu crește mai repede decât destrămarea, iar ruptura care este neglijată pe moment nu se repară mai târziu decât cu cheltuială".

Alături de acești școlari, care ar avea poate vreo scuză pentru ceea ce fac, nu putem decât să-i blamăm pe *conservatorii* de la Biblioteca din Subiaco pentru prea puțina grijă pe care o au de cărțile și manuscrisele ai căror depozitari sunt; există o specie deosebită de oameni fără ordine și fără grijă[11], considerând cartea ca o jucărie bună pentru distracție.

Jules Janin, în *Dragostea față de cărți*, i-a descris cu multă vervă: "Simțim o mare oroare și cel mai profund dispreț pentru oamenii care gândesc: «Pe legea mea! o carte, fie ea bogată sau săracă, întreagă sau ruptă, că a aparținut doamnei de Sévigné sau lui Bélise, că miroase a garoafă sau a grăsime încinsă, a parfum de curtezană sau a parfum delicat de femeie cinstită, este doar o carte... Și puțin îmi pasă dacă vine de la Luvru sau de la Pont Neuf!»

O, oribilă părere! monstruozitate mizerabilă! ce este mai stupid decât acest mod de a citi și de a acționa? Dumneavoastră vă este egal, domnilor cititori fără simțul mirosului, dacă țineți în mâinile voastre nespălate o carte pătată, unde fiica rătăcitoare și lacheul infect au lăsat urmele de nețters ale degetelor lor murdare și ale capului lor nepieptănat? Vă este totuna să frunzăriți o cloacă și să respirați la fiecare pagină un înfiorător miros de grajd sau de gunoi? Acești triști domni și aceste femei proaste numesc «carte» o zdreanță infectă care nu poate avea nume în nici o limbă. N-aș vrea să citesc în aceste pagini soioase nici cele mai frumoase produse ale spiritului omenesc. Nu! nici despre Priam la picioarele lui Ahile și plângând «pe mâinile care i-au ucis fiul», nici despre Euripide ducând-o pe Ifigenia la altar sau Anacreon sub vița de vie sau ciclopul Theocrit contemplând valurile de pe malul tău, o, Sicilia!

Nu este nimic frumos și bun, nimic eroic sau măreț într-o carte umilită, plină de josnicie și murdărie, chiar dacă are cotorul aurit; atunci, oricine va spune acest refren prostesc «Mi-e egal»,

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

acela nu ştie să citească.

Întrebaţi-l, în acelaşi timp, dacă îi este egal să dea braţul vreunei femei suspecte care merge pe stradă târâindu-şi pantofii vechi, cu juponul plin de noroi şi cu nasul pe sus. Întrebaţi-l dacă îi convine să aibă pete pe haine şi cizmele găurite.

Nu, nu, oamenii cinstiţi, oamenii care se respectă nu vor intra niciodată în posesia acestui gen de cărţi. Ei le vor lăsa în noroiul lor. Un demn amic al cărţilor îşi va respecta orele de studiu şi de relaxare. El se va simţi dezonorat să adune în atâta murdărie frumoasele flori ale învăţaţilor. Omului înţelept şi studios îi trebuie un volum onorabil şi demn de elogiile sale.

Retipărirea capodoperelor noastre, pline de greşeli, mai bine zis de crime, au avut cumpărători care le-au dat la legat în marochin de către cizmari rataţi din care au făcut legători. Aceste cărţi astfel construite, care miros a clei şi a ou stricat, pe care viermii le devorează şi care bat în gălbui din cauza ingredientelor de paie şi lemn putrezit care au înlocuit pânza de şifon, aceste mizerabile *in-octavo*, gunoaie ale genului uman cultivat se află la cincizeci de imbecili, cincizeci de ignoranţi şi cămătari, mai mulţi idioţi, prostituate puţin cultivate, fără a mai socoti vreo duzină de marchize în ediţie nouă care le închid cu grijă într-o bibliotecă bogat sculptată.

Ele îşi închid cu cheia de două-trei ori biblioteca de parcă cineva ar vrea să le fure pe Voltaire în 80 de volume, pe Jean-Jacques Rousseau, pe Buffon, pe d'Alembert, biografia lor infamantă. «Este o podoabă, spun ele, o bibliotecă şi aceasta ne poate servi». Aceasta însă nu-ţi sluşeşte decât să te dezonoreze şi să dovedească că eşti un imbecil, ignorant şi prost cititor!"

Note:

1. Privind bine lucrurile, scria dl. M. Ph. van der Haeghen, noi considerăm biblioteca particulară ca mobila cea mai tipică a unui apartament, a unui hotel, a unui palat. Acest adevăr este absolut în cazul în care colecţia a fost adunată de o singură individualitate; dacă, dimpotrivă, ea este rezultatul grijii mai multor generaţii, biblioteca devine un fel de fief caracteristic ai cărui patroni succesivi pot să nu fie savanţi, dar care pierd foarte rar dragostea faţă de ştiinţă şi onoarea de a proteja valoarea căreia i se consacră.

2. Mistificare bibliografică. Ea a făcut ceva zgomot în lumea amatorilor de cărţi. În 1840 a apărut la Mons un Catalog foarte scurt tipărit de Hoyos şi anunţând vinderea unei foarte bogate dar puţin numeroase colecţii de cărţi provenind din biblioteca răposatului domn, contele J.-N.-A. de Fortsas, vânzare care trebuia să aibă loc la Binche la 10 august 1840, la ora 11 dimineaţa, prin mijlocirea maestrului Mourlon, notar. Acest Catalog era precedat de o notiţă biografică asupra lui Jean-Nepomucène-August Pichauld, conte de Fortsas, născut la 24 noiembrie 1770. Se putea citi aici că acest personaj, biblioman excentric, nu admitea în colecţia sa decât lucrări necunoscute bibliografilor şi tuturor catalogatorilor. Aceasta era regula sa invariabilă: de îndată ce afla că o lucrare până atunci ignorată fusese semnalată pe undeva, chiar dacă l-ar fi costat greutatea ei în aur, o expulza nemilos de pe rafturile sale. Note trădătoare, detalii de cea mai perfidă asemănare aţâţau curiozitatea, stimulau dorinţa.

Acest Catalog, scos într-o sută de exemplare pe hârtie obişnuită şi vreo cinci pe hârtie colorată, a devenit foarte rar. Dl. Jannet l-a retipărit în 1850 în al său *Jurnal al amatorului de cărţi*, paginile 141 – 152. Dl. de Fortsas şi biblioteca sa n-au existat niciodată decât în imaginaţia unui bibliofil erudit care s-a amuzat de această glumă, una dintre cele mai bune de acest gen. I se face onoare d-lui Chalons, din Mons.

3. Trebuie citit Ruskin, pentru transparenta cinste a intenţiei sale şi înalta influenţă a ideilor sale; Carlyle, pentru aversiunea sa faţă de fals şi vigoarea stilului său; Mill, pentru luciditatea şi calmul raţionamentului său.

4. Folosirea lemnului în construcţiile fixe şi mobile a fost adesea contrariată de imposibilitatea de a face suprafaţa exterioară inalterabilă. Atmosfera, soarele, ploaia, frigul, vântul exercită pe această suprafaţă o influenţă aproape întotdeauna dezastruoasă.

Tocmai s-a descoperit un procedeu care constă în a metaliza lemnul şi a-l neutraliza în întregime. Lemnul de tratat trebuie să fie scufundat într-o soluţie alcalină şi caustică. O menţinem la o temperatură între 75^0 şi 90^0. Lemnul rămâne cufundat aşa timp de trei sau patru zile în funcţie de permeabilitatea sa. Când este scos, este trecut printr-o a doua soluţie de hidrosulfit de calciu, unde rămâne 36 de ore. Apoi, lemnul este supus unei noi băi de potasiu caustic concentrat, la o temperatură de la 35^0 la 50^0 şi, în fine, trebuie să treacă printr-o ultimă soluţie de acetat de plumb încălzit. Când lemnul a suportat aceste pregătiri succesive nu mai avem decât să-l lăsăm să se usuce, să-l frecăm cu o bucată de plumb sau de staniu, să-l lustruim pentru a prinde un lustru metalic strălucitor. El poate atunci să îndure toate intemperiile şi să înfrunte toate variaţiile şi manifestările atmosferice.

5. În Evul Mediu s-a cunoscut şi folosit tipărirea umedă cu cerneluri de diverse culori. Wilhelm Cuceritorul, după exemplul tatălui său şi al bunicului, imprima pe actele sale o ştampilă îmbibată în cerneală.

6. Un inventator american, dl. Lawrence, şi-a imaginat un mic aparat (car port-carte) care permite introducerea şi scoaterea mai uşor a volumelor unei biblioteci, oricât de strâmte ar fi rafturile. Acest aparat constă dintr-o scândurică alunecând pe rotiţe. Tranşa volumului stă pe partea proeminentă a scândurii iar marginile copertei se aplică pe partea mai puţin ridicată. În faţa scândurii se poate adapta o mică etichetă indicând titlul şi numărul de ordine al cărţii la care este ataşată.

7. Cf. *Manual de biblioteconomie* de dr. Arnim Graesel, bibliotecar la Universitatea din Berlin. Ediţia franceză revăzută de autor este considerabil mai mare. Traducere de Jules Lande, bibliotecar universitar. Paris, H. Welter, librar-editor, 1897, in 8^0.

8. Sorbona îşi datorează numele fondatorului său Robert, capelan la Saint Louis, născut în 1201 la Sorbon, sat de lângă Rethel, în dioceza Reims. Robert de Sorbon şi-a propus să adune în aceeaşi casă un anumit număr de profesori şi studenţi, ca să-i ajute pe aceştia din urmă, foarte săraci, să ajungă doctori şi să-i ţină departe de tentaţiile primejdioase. Biblioteca, organizată în 1765, s-a numit pe rând: biblioteca Universităţii din Paris şi a Colegiului Ludovic cel Mare, a Prytaneei franceze, a Universităţii din Franţa, a Academiei din Paris şi în fine de la Sorbona. Unul din bibliotecari este A. Maire, autor al *Manualul practic al bibliotecarului* pe care îl vom cita adesea în cursul lucrării de faţă.

9. Cf. Ulysse Robert: *Culegere de legi, decrete, ordonanţe, hotărâri, circulare etc. privind bibliotecile publice, comunale, universitare şi populare*, Paris, H. Champion, 1883, in 8^0; Franklin: *Vechile biblioteci din Paris*, Paris, Imprimeria naţională, 1867 – 1873, 3 vol., in 4^0.

10. Pe la mijlocul secolului al XIV-lea, Richard du Bury, care a fost succesiv episcop de Durham (1333), mare cancelar (1334) şi trezorier al Angliei (1336) a dat în Europa al doilea exemplu al unei biblioteci publice, fondând la Oxford o instituţie pe care a dotat-o cu venituri bogate şi căreia i-a donat toate cărţile pe care le adunase cu mari cheltuieli din toate ţările şi pe care a vrut, după expresia sa, să le redea tuturor elevilor şi studenţilor din toate universităţile. Tratatul său *Philobiblion* este o carte foarte puţin citită şi este, poate încă din Evul Mediu, cel mai vechi tratat de bibliografie care se cunoaşte. În 1440, Humphrey aşa zis cel Bun, duce de Gloucester, a donat aproximativ 600 de volume Universităţii din Oxford. Clădirea în care stătea această colecţie a fost reparată şi mărită în 1597 de către sir Thomas Bodley care a donat Universităţii biblioteca sa şi i-a lăsat moştenire o proprietate al cărei venit trebuia destinat cumpărării de cărţi şi de manuscrise şi reparării edificiului.

11. Ce să răspunzi, scrie dr. Arnim Graesel în *Manual de biblioteconomie*, celor care nu consideră măsurile de curăţenie ca o eleganţă superfluă? Pentru a le dovedi că se înşeală şi pentru a-i convinge că mai ales curăţenia este una din condiţiile sine qua non ale conservării cărţilor este suficient să le arătăm unul din aceste nefericite volume care, pentru că au stat în mizerie şi praf, sunt pe trei sferturi distruse.

(*Cunoştinţe necesare unui bibliofil, însoţite de note critice şi de documente bibliografice*, ediţia a V-a, Paris, 1899)

Traducere de Nicoleta GOJAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Corespondență din Elveția

Neuchâtel – centru de excelență

Julieta MOLEANU

Bănci, munți, lacuri de culoarea turcoazului, ca ochii pământului, ceasuri, ciocolată, Heidi, cântece tiroleze, ferme curate și fabrici de brânzeturi: este imaginea Elveției în ochii celor mai mulți dintre români, ca un paradis natural dar și un model de prosperitate economică, în stare să le ofere cetățenilor ei șansa să-și împlinească mai toate visele. Aș putea oare ignora că acest ceas elvețian, în afara mecanismului său financiar, are ceva în plus, care îl pune în mișcare? Este civismul, conștiința că sunt un popor, în pofida tuturor diferențelor etnice. Îi comunicam aceste opinii istoricului De Weck, profesor la Universitatea din Neuchâtel, la două săptămâni de la sosirea mea aici, la cursul de vară al Institutului de limba și literatura franceză, după ce avusesem deja multe ocazii să observ civilitatea și civismul acestora. Profesorul îmi citează ce spunea C. F. Ramuz despre concetățenii săi, în 1937: "Este dificil să descrii un popor, mai ales când el nu există". Una dintre rațiunile existenței Confederației este conștiința apartenenței la o cultură națională elvetică, a continuat el. În Țara celor 26 de cantoane, fiecare cu propria sa constituție (care se armonizează, firește, cu cea federală, votată în 2000) și patru limbi oficiale (germana, franceza, italiana și retoromana), cultura este administrată la nivel cantonal, fiind unul dintre prerogativele în care cantonul are o autonomie completă. Instituțiile culturale federale au grijă să asigure o unitate culturală, prin programe inter-cantonale. Astfel cultura are de câștigat prin emulația între cantoane și o dată în plus, prin inițiativele federale.

Unitatea culturală, dar mai ales lingvistică, este menținută și prin programele școlare, care prevăd învățarea uneia dintre celelalte limbi oficiale. Această armonie părea să funcționeze, până în această vară, când progresistul canton Zürich a optat pentru învățarea limbii engleze, cerută, printre altele, de lumea finanțelor, în care orașul reprezintă capitala mondială.

Această situație nu i-a luat prin surprindere pe cetățenii Confederației, care au comentat-o cu civilitatea care îi caracterizează. Între cei 200 de cursanți veniți din toate părțile lumii la Institut, o zecime erau elvețieni alemanici. Majoritatea erau motivați să își perfecționeze abilitățile lingvistice, fie că lucrau în instituții federale, în care polilingvismul este o condiție sine qua non, sau în întreprinderi private. Iar cursul de vară de la Neuchâtel părea locul ideal, îmi spuneau ei. Într-adevăr, cursul se bucură de o mare popularitate, având o vechime de 120 de ani. La aceasta se adaugă și excelența Universității în acest domeniu și o lungă tradiție francofonă în canton.

După Reformă, au fost tipărite aici numeroase cărți protestante în franceză, dintre cele mai însemnate. Du Perou, un patron al orașului și un amic al lui Jean-Jacques Rousseau intenționa să publice aici operele complete ale filozofului. Celebrele afișe protestante care incriminau abuzurile papale, afișate în Paris și în alte orașe, au fost tipărite aici, în 1543. Prima biblie în limba franceză a apărut la tipografia Pierre de Vingle, la Serrières, din aceeași regiune.

Neuchâtel a devenit din secolul al XVIII-lea un centru de excelență și de răspândire în străinătate a limbii și culturii de expresie franceză. Numeroși preceptori, institutori și guvernanți neuchâteleani au contribuit la această diseminare, ne-a informat într-o conferință profesorul André Gendre, specialist în literatura secolului al XVI-lea, la Universitatea din Neuchâtel.

Ca să îmi dau seama ce reprezintă orașul Neuchâtel pentru cantonul omonim, după ce vizitasem deja câteva orașe din preajmă, Chaux-de-Fonds, Moitiers, Estavayer-du-Lac, foarte edificatoare mi s-a părut pictura alegorică a lui Jeanneret (zis Le Corbusier), din holul Muzeului de artă și istorie din Neuchâtel, în cele trei panouri intitulate: *Neuchâtel sau viața intelectuală*, *Val-de-Travers sau Agricultura* și *Chaux-de-Fonds sau Industria*.

Neuchâtel, cu clădirile sale medievale din piatră galbenă de Jura, este asemenea unei bijuterii; atât de mic, încât după primele zile vizitasem cam tot ce se putea vedea. Sosirea

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

cursanților sezonieri era așteptată în fiecare an de către comunitatea studențească de aici, ca să galvanizeze liniștea orașului. Locul lor de întâlnire era cea mai largă piațetă, în centrul căreia se afla statuia baronului David de Purry, din secolul al XVIII-lea, care donase o mare parte a averii sale orașului. Pe una dintre proprietăți a fost construit în 1904 Muzeul de etnografie, al cărui director a fost într-o vreme celebrul etnolog Arnold von Genepp. Anul acesta Muzeul și-a sărbătorit centenarul printr-o serie de manifestări, între care serile etno-culturale, concerte de muzică cu trupe aduse din societățile așa zise tradiționale, din America latină și sud-estul Asiei.

Cursul de vară de la Institut aduce profituri și turismului local, iar autoritățile au înțeles acest lucru. A doua zi de la deschiderea oficială a cursului, am fost oaspeții Consiliului statului Neuchâtel, reprezentat de doamna Sylvie Perrinjaquet, directorul Departamentului finanțelor și afacerilor sociale. Această doamnă elegantă nu s-a sfiit să ne spună o dată în plus că buna cooperare între parlamentul local pe care îl reprezintă, în înalta funcție în care a fost aleasă prin sufragiu popular, și Universitatea neuchâteleană se bazează pe interesul reciproc al părților și pe nevoia instituției de învățământ pentru fondurile anuale destinate de către canton. Doamna ne-a asigurat că își va duce la bun sfârșit această grea misiune, ca prima femeie ocupând această funcție. Ne-a arătat portretele antecesorilor Domniei sale, ale căror tablouri sunt puse pe pereții Sălii cavalerilor, la terminarea mandatului. Ca beneficiar al unei burse oferite de Statul Neuchâtel și de Universitate, i-am mulțumit distinsei doamne, închinând un pahar de Pinot gris regional și urându-i un mandat plin de succese profesionale (autoarea mulțumește de asemenea Bibliotecii Metropolitane București pentru sprijinul acordat).

Cu oficialii cantonului aveam să ne mai întâlnim încă o dată, la o fermă din munții Jura, prilej în care am putut vedea că în Elveția granița dintre limbi este și granița dintre brânzeturi. Zona elvețiano-franceză produce, prin excelență, sortimentul Gruyère iar cea germano-elvețiană, șvaițerul emmental.

Dar această sinergie gastronomico-lingvistică se topește în fața unui ceaun cu brânză topită, numită *fondue*, din care convivii se servesc cu furculițe lungi, în care înfig o bucată de pâine. *Fondue* este un tip de mâncare țărănească, cunoscută în Elveția încă din secolul al XVI-lea. În prezent este foarte populară în întreaga țară, fiind un prilej de grupare în jurul aceleiași porții de mâncare și ocazie de comunicare mai destinsă.

Fondue *creează buna dispoziție*, este titlul unei povestiri a scriitorului de expresie franceză Jacques-Etiènne Bovard, în care câteva familii de origini etnice diferite locuiesc într-un imobil. Scriitorul ne-a lămurit într-o discuție după o conferință susținută la Universitatea din Neuchâtel că imobilul este imaginea redusă a Elveției, în care personajele sunt caricaturizate pentru fanatismul lor etnic și lingvistic. Toate micile probleme ale blocului sunt discutate cu seriozitate în fața unei porții de *fondue*, în garaj, ca spațiu neutru, aluzie la vocația elvețiană pentru neutralitate în contexte politice tulburi. *Fondue* este extrem de populară și pentru turiștii străini veniți aici, prin atracția pe care o exercită asupra grupurilor, și tinde să devină unul dintre simbolurile naționale neoficiale ale Țării Cantoanelor. Jacques-Etiènne Bovard, scriitor cu opere publicate la Paris (așadar, în viziunea literaților de aici un mare scriitor elvețian recunoscut de marea cultură) a recuperat, printr-o scriere atractivă și auto-ironică, această valoare de patrimoniu.

Am avut ocazia să cunoaștem și alți scriitori, la conferințele organizate de Universitate: romancierul Ernest Mignatte, profesor la Universitatea din Neuchâtel, poeta Catherine Schumacher, Jean-Bernard Vuillème, distins cu premiul național Schiller.

O directivă la nivel federal a cerut ca în programele de învățământ liceal și superior să fie introduse și operele scriitorilor elvețieni contemporani, iar cursul de vară a inclus în

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

structura sa studierea operelor unor autori din canton.

Astfel am aflat de existența unei Asociații pentru sprijinirea creației literare, care vizează constituirea unei colecții de autori din cantonul Neuchâtel, prin publicarea anuală a unei opere tratând despre un subiect de actualitate din regiune. Fiecare autor face apel la un artist pentru a-i ilustra coperta cărții. Unul dintre volumele publicate de Asociație, în 2002, este *Salutări din Abatoare* de Jean-Bernard Vuillème, pe care suntem în curs de a-l traduce pentru publicul român.

Scriitorul neuchâtelean este autorul consacrat a patru romane, o povestire, un volum de nuvele, un altul de eseuri și două monografii, aflate la limita dintre creația literară și cronica istorică. Jean-Bernard Vuillème a fost distins cu premiul național Schiller în 1995 pentru romanul *Lucie* (Zoe, 1995) și pentru întreaga creație literară cu premiul Bachelin în 1990.

Autorul elvețian, de expresie franceză, a primit propunerea Asociației, alegând să scrie despre un subiect local contemporan, anume despre giganticele abatoare de la Chaux-de-Fonds, clasate în prezent ca monument istoric. Orașul Chaux-de-Fonds este renumit pentru celebrul cartier rezidențial Le Corbusier, construit de artistul eponim, care cuprinde Vila albă, ridicată pentru părinții săi, Vila turcească, cu două abside laterale, imitând arta islamică, precum și alte vile, care sunt deopotrivă locuite. O altă notă aparte a orașului sunt străzile tăiate în unghi drept, pe model american, de o sistematizare vădită. Acest oraș a fost predestinat industriei, în special cea a ceasurilor, iar în prezent se fălește cu cel mai redutabil Muzeu al orologeriei din toată Elveția.

Jean-Bernard Vuillème trăiește în prezent la Chaux-de-Fonds, locul copilăriei sale, iar subiectul pe care îl tratează în romanul de față are reverberații încă din acea epocă, cum ne-a mărturisit autorul.

"Romanul de investigație etnologică", spre a-l cita pe autor, se bazează pe o cercetare minuțioasă a istoriei și arhivelor loeale privind contextul construirii Abatoarelor în 1906 și folosirea lor până în prezent. În jurul acestor abatoare se țes istorii de succes financiar, de dragoste, de război și despărțire. Autorul inventează într-o manieră verosimilă, spre pildă jurnalul arhitectului german Gustav Uhlmann. Acolo unde nu poate aduce istoria la suprafață prin dovezi concrete, într-o manieră structuralistă, aduce discursul unui măcelar din Niamey. Poate că viața în jurul abatoarelor elvețiene la început de secol nu trebuie să fi fost departe de viața acestui tânăr din Nigerul anului 2000, cu tricoul pătat în permanență de sângele sacrificat, spălat de sora și mama și purtat ca o a doua piele.

Cele 14 capitole sunt discursuri la persoana întâi, structurate în jurul unei definiții a morții, care ar putea servi drept motto fiecărui capitol: "Aici moartea nu este decât prima etapă a unui proces de producție", ar fi spus Gustav Uhlmann; "Natura ne învață că moartea este o poftă", spune un membru de onoare al Asociației de protecție a animalelor; "Moartea este un mijloc de a purifica omenirea pentru stăpânul lumii", scrie un soldat încartiruit în abator, în jurnalul său de război. Acesta este un refren modificat, ne-a lămurit autorul, deoarece există mai multe feluri de a muri. În fapt, romanul este un discurs polifonic în care există un "*je* de la mémoire" și un "*je* du présent".

Romanul se încheie cu imaginea unui viitor suspendat și nesigur privind reciclarea abatoarelor: sediul arhivelor cantonale, un departament audio-vizual, centru de cercetare al Muzeului internațional al orologeriei sau... cazinou.

Această lectură îmi arată o dată în plus că provincia trăiește la fel de intens ca și marile orașe, sau poate uneori își arde și își consumă mai repede valorile sale, din dorința de a emula centrul. Căci în Elveția romandă metropolitan este sinonim cu lemanic și se referă la cele două mari orașe universitare de pe malul lacului Lèman, Geneva și Lausanne.

18 iulie 2004, Neuchâtel

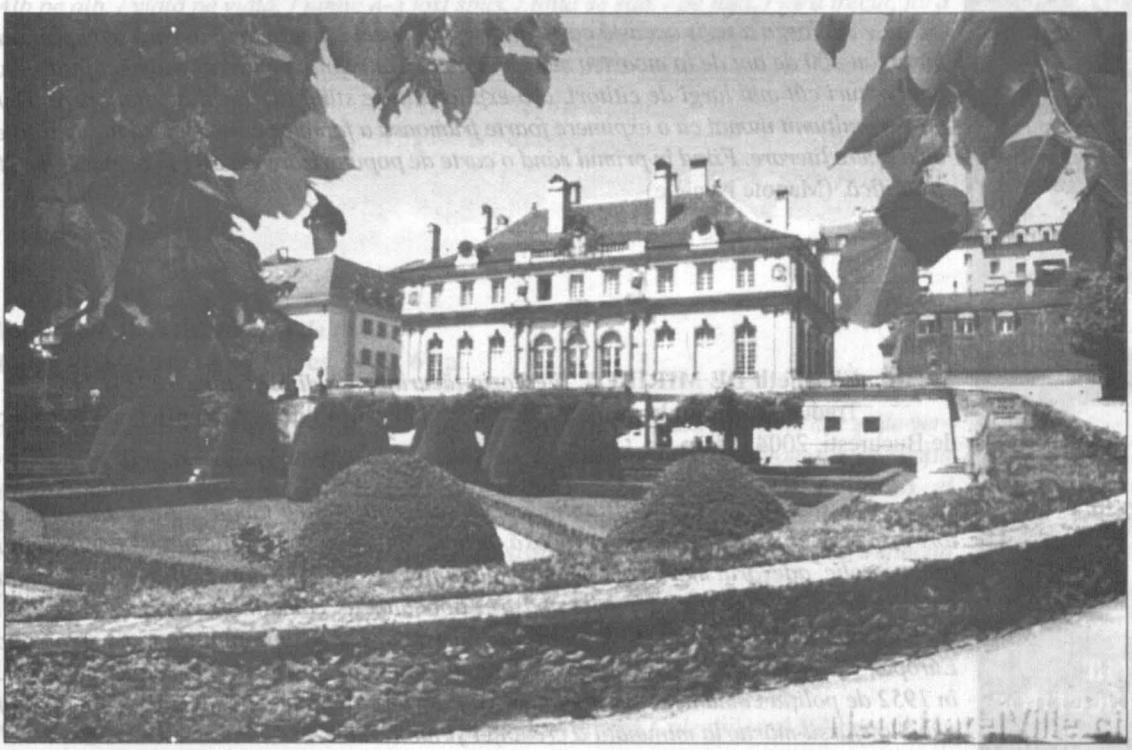

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Catalog

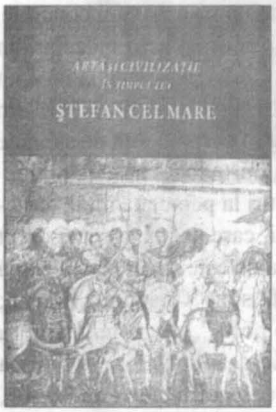

Răzvan THEODORESCU, Ion SOLCANU, Tereza SINIGALIA
Artă şi civilizaţie în timpul lui Ştefan cel Mare
Ministerul Culturii şi Cultelor, România, 2004, 128 p. + CXXVII p. il.

Într-o Moldovă ce-şi afirma sonor – în ciuda aderenţelor sale occidentale vechi – apartenenţa la spiritualitatea Orientului ortodox, vestejind hotărârile unioniste ale conciliului de la Florenţa din 1439, văzute ca o "trădare" ce va fi condus neîntârziat la pedeapsa divină care a lovit Bizanţul în mai 1453, domnul român înscăunat în aprilie 1457 – contemporan al energicilor "adunători de ţară", papi, împăraţi, regi şi sultani ce s-au numit Alexandru al VI-lea Borgia şi Ludovic al XI-lea, Maximilian de Habsburg şi Matei Corvin, Ivan al III-lea şi Baiazid al II-lea – a patronat, în micul său principat, o civilizaţie ce s-a distins prin valori creştine de anvergură europeană. (Acad. Răzvan Theodorescu)

Memoria imaginii
Tipărit cu binecuvântarea Înalt Prea Sfinţitului Andrei, Arhiepiscop al Alba Iuliei
Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2003

Orice călătorie te îmbogăţeşte. Contactul cu alţi oameni şi admirarea priveliştilor te impresionează. Pentru a înveşnici respectivele momente, aduni fotografii şi faci albume. Când le răsfoieşti retrăieşti pelerinajul făcut şi-l refaci imaginar.

S-ar putea ca timpul să nu-ţi permită să vizitezi anumite locuri. Dacă însă ai la îndemână un album, te desfătezi răsfoindu-l. Cu acest gând am alcătuit şi noi această lucrare: să le dăm doritorilor de frumos şansa să facă o călătorie imaginară prin Eparhia din inima României, Vlădicia Albei Iulia. († Andrei, Arhiepiscop al Alba Iuliei)

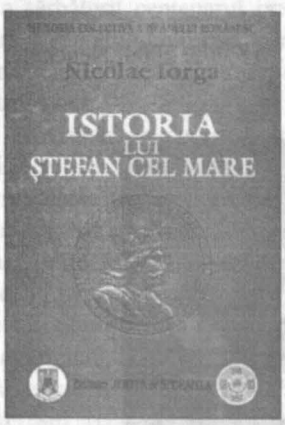

Nicolae IORGA, *Istoria lui Ştefan cel Mare*
Editura Jertfa & Speranţa, 2004, 262 p.

N. Iorga a scris această carte despre Ştefan cel Mare în anul în care se împlineau şi se sărbătoreau 400 de ani de la moartea marelui domn. Concepută pentru un moment festiv, ea se adresa unei pături cât mai largi de cititori, aşa explicându-se stilul literar al acestei opere. Dar N. Iorga nu s-a mulţumit numai cu o expunere foarte frumoasă a faptelor care conferă lucrării sale calitatea unei opere literare. Fiind în primul rând o carte de popularizare, ea este în acelaşi timp şi o lucrare ştiinţifică. (Manole Neagoe)

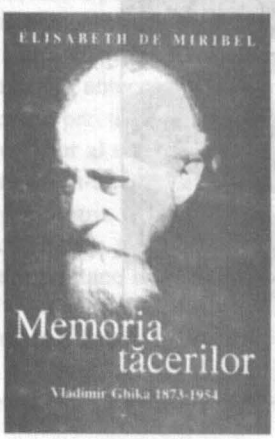

Élisabeth DE MIRIBEL, *Memoria tăcerilor. Vladimir Ghika 1873 – 1954*
Traducere din limba franceză de Stela Ciungan, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Bucureşti, 2004, 171 p.

Născut în 1873 la Constantinopol, descendent al unei familii care a dat un şir de domnitori în Ţările Române, de religie ortodoxă, prinţul Ghika îşi va sfârşi viaţa pământească în 1954 ca preot catolic, adevărat martir al credinţei sale. Între aceste două date se desfăşoară unul dintre cele mai uimitoare destine din timpurile noastre. Fondator de comunităţi, dar şi pustnic, trăind într-o cocioabă pe un teren viran de la periferia Parisului, dar şi apropiat de toată lumea nobiliară a Europei, Vladimir Ghika este înainte de toate un om liber mistuit de flacăra Evangheliei... Arestat în 1952 de poliţia comunistă din România, va fi torturat înainte de a muri de foame şi de frig, dând până la sfârşit mărturia minunată a credinţei şi iubirii sale.

(Arhiepiscopia Romano-Catolică de Bucureşti)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

C. POPESCU-CADEM, *Titu Maiorescu în fața instanței documentelor*
Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2004, 310 p. + 11 p. il.

În rândurile curente, urmărim să elucidăm, pe baza unor acte juridice și administrative, păstrate în arhivele municipiilor București și Craiova, precum și ale celei din județul Ilfov, unele momente mai puțin sau deloc cunoscute din biografia criticului și totodată, confruntându-l pe T. Maiorescu din mărturiile Jurnalului *și* Epistolarului *său cu documentul nud, să amendăm inexactitățile de informație și de datare eronată, care s-au perpetuat în istoria literară, devenite dăunătoare clișee (atât la T. Maiorescu, cât și la mai toți scriitorii).* (Autorul)

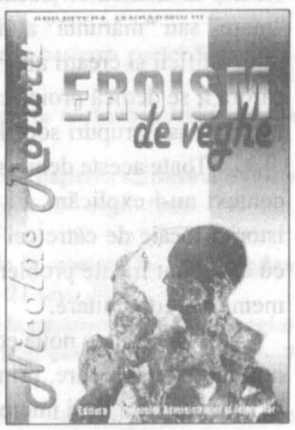

Nicolae ROTARU, *Eroism de veghe*
Editura Ministerului Administrației și Internelor, București, 2004, 286 p.

Nicolae Rotaru e la a cincea carte din autoasumata colecție "Biblioteca Jandarmului". Autor prolific și fervent, și de această dată ne propune povestiri simple (nu simple povestiri!) cu subiecte din domeniul ce-i este familiar și pe care-l denumește cu un cuvânt improvizat: jandarmeutica.

*Scrise sub semnul numărului 13 (apropo de titlurile povestirilor, al cărții – și al celorlalte cărți ale lui – ca și al literelor ce-i compun numele) prozele sunt grupate în două partiții (*Pași de manevră *și* Viața în direct*) urmate de un grupaj de versuri cazone intitulat* Apelul de seară.

(Ștefan Mitroi)

Nicolae BĂCIUȚ, *Alb pe alb*. Poeme
Editura TIPOMUR, Târgu-Mureș, 2003, 76 p.

Alb pe alb, / viață pe viață, / nimic n-a fost spus, / totul se știe, / pe față, / fără trecut, fără azi – / o noapte abandonată / ca o fiară / nevânată; / nici o atingere / nu ajunge / până la sânge, / nici o lacrimă / nu-și ascunde marea. // Eu și tu. / Altfel spus – / Nu.

Eugeniu NISTOR, *Luneta de rouă*
Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2003, 61 p.

Autor al mai multor cărți de poezie, de publicistică literară și eseu filosofic, dar și de versuri pentru cei mici, scriitorul Eugeniu Nistor circumscrie liric, în acest volum antologic, un spațiu al jocului, al libertății creatoare și al fanteziei, introducându-ne în universul miraculos al copilăriei. Imaginile poetice, marcate de prospețime lexicală și de savoare imagistică, au, nu de puține ori, și o amprentă meditativă, viziunea poetică asumându-și, astfel, subtextual, reflecția asupra rosturilor și sensurilor lumii. (Iulian Boldea)

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Dezvoltarea Colecțiilor al Bibliotecii Metropolitane București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Agenda culturală

Ziua Bucureștilor – 2004

Biblioteca Metropolitană Bucureşti îşi respectă tradiţiile construite cu temeinicie şi perseverenţă, cu responsabilitate. Una dintre acestea vizează domeniul memoriei comunitare locale. Informarea şi sensibilizarea opiniei publice, în particular a publicului său cititor, în domeniul trecutului istoric şi cultural al Capitalei. Istoria "mare" sau "măruntă" a unor locuri şi personalităţi, evenimente, instituţii, edificii şi creaţii ale patrimoniului cultural-istoric au devenit teme cărora li se dedică proiecte culturale realizate adeseori în parteneriat cu instituţii sau grupuri sociale beneficiare.

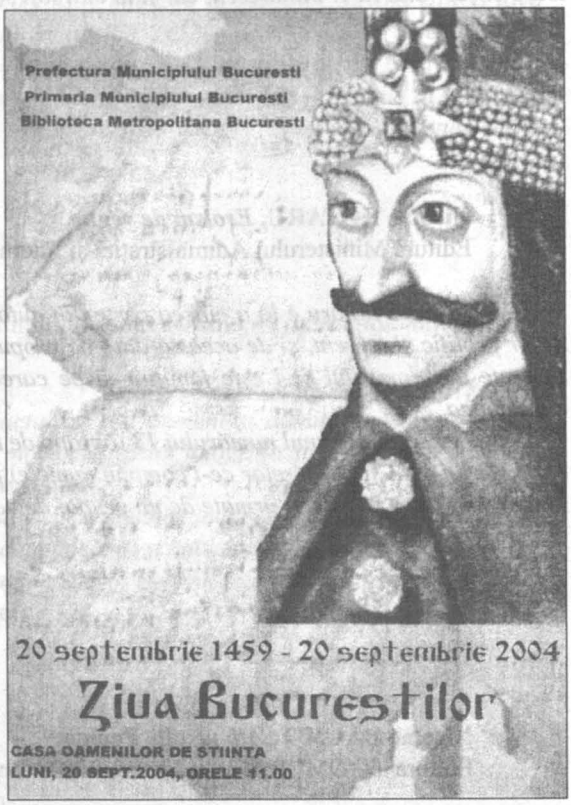

Toate aceste demersuri au la bază un adevăr regretabil, pe care în context nu-l explicăm. El se resimte, însă, la tot pasul: necunoaşterea istoriei locale de către cei mai mulţi concitadini şi, de aici, indiferenţa cu care sunt tratate problemele domeniului şi uneori distruse mărturiile memoriei comunitare.

Iată de ce, o nouă ediţie a **Zilei Bucureştilor** impune moral şi un nou mod de abordare, prin tematică şi prin organizarea evenimentului, în speranţa de a trezi interesul publicului, de a-i trezi sau descoperi acea coardă sensibilă a patriotismului local cu fundament trainic. De a construi o atitudine civică nouă, fără complexe faţă de alte culturi şi naţiuni europene.

În fiecare an, la 20 septembrie, **Ziua Bucureştilor** dă vârsta a tot ce reprezintă viaţa civilizaţiei locale în coordonatele existenţei oraşului ca cetate de scaun a ţării. În 2004 s-au împlinit 545 de ani, iar efortul organizatorilor a dorit să se ridice la înălţimea jubileului.

BMB a elaborat pentru eveniment un CD, "Mărturii de memorie comunitară", şi un supliment al revistei "Biblioteca Bucureştilor", dedicat lui Anton Pann. Cele două produse culturale invită la meditaţie, căci cinci secole şi jumătate de construcţie a cetăţii cumulează eforturi inimaginabile pentru un loc cu o istorie atât de zbuciumată (dacă ne referim la conţinutul CD-ului), o istorie cu salturi atât de spectaculoase, ca prima jumătate a secolului XIX, după cum demonstrează prezentările din revistă.

Celor interesaţi de domeniul istoriei bucureştene, instituţia le pune la dispoziţie întreaga sa bază de date, alcătuite din cărţi de referinţă, materiale iconografice, de cartografie şi cartofilie.

La 20 septembrie 2004, **Ziua Bucureştilor** s-a sărbătorit sub patronajul Prefecturii Municipiului Bucureşti şi în prezenţa unor distinse autorităţi guvernamentale, la Casa Oamenilor de Ştiinţă.

A vorbit, în deschidere, dl. Ştefan Damian, director al Direcţiei pentru Cultură şi Culte a Municipiului Bucureşti, prezentând evenimentul aniversar în dimensiunea sa istorică.

În continuare, dl. dr. Florin Rotaru, director general al BMB, a prezentat celor de faţă istoria instituţiei şi situaţia sa actuală. O realitate care, din punct de vedere administrativ, se dovedeşte dramatică, în contradicţie cu rosturile bibliotecii şi cerinţele actuale ale societăţii bucureştene.

Dl. Dan Darabont, prefectul Municipiului Bucureşti, a prezentat, în discursul său, programul cultural "Toamna bucureşteană", alcătuit din manifestări derulate de instituţiile de profil în perioada septembrie – octombrie a.c., program în care s-a integrat şi proiectul BMB pentru **Ziua Bucureştilor**.

Evenimentul a fost onorat de prezenţa unui public numeros şi a beneficiat de o locaţie elegantă, căci frumoasa Casă a familiei Assan, construită de arh. I. Berindei, în urmă cu un secol, este una dintre cele mai reprezentative reşedinţe bucureştene ale vremii, conservându-şi integral arhitectura şi decoraţiile.

Ana Maria ORĂŞANU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Calendar

septembrie 2004

♦ 1 septembrie 1944. 60 de ani de la moartea lui **Liviu Rebreanu** (27 nov. 1885 – 1 sept. 1944)

♦ 1 septembrie 1964. 40 de ani de la moartea dirijorului **George Georgescu** (12 sept. 1887 – 1 sept. 1964)

♦ 2 septembrie 1909. 95 de ani de la întemeierea **Societății Scriitorilor Români**, primul președinte Mihail Sadoveanu, secretar Emil Gârleanu

♦ 3 septembrie 1919. 85 de ani de la nașterea lui **Ovidiu Drimba**, istoric literar, comparatist și traducător

♦ 4 septembrie 1904. 100 de ani de la nașterea lui **Radu Codreanu**, biolog (4 sept. 1904 – 1987)

♦ 4 septembrie 1959. 45 de ani de la moartea lui **Iuliu Hațieganu**, medic, profesor universitar (14 apr. 1885 – 4 sept. 1959)

♦ 5 septembrie 1929. 75 de ani de la nașterea scriitoarei și traducătoarei **Catinca Ralea** (5 sept. 1929 – 19 ian. 1981)

♦ 6 septembrie 1819. 185 de ani de la nașterea lui **Nicolae Filimon**, scriitor, publicist, compozitor și critic muzical (6 sept. 1819 – 19 mart. 1865)

♦ 7 septembrie 1904. 100 de ani de la nașterea lui **Dumitru Dumitrescu**, inginer și profesor universitar, fondatorul Școlii moderne de hidraulică din România (7 sept. 1904 – 20 sept. 1984)

♦ 7 septembrie 1909. 95 de ani de la nașterea lui **Elia Kazan**, regizor, scenarist și producător de film, laureat al Premiului Oscar (7 sep. 1909 – 28 sep. 2003)

♦ 7 septembrie 1924. 80 de ani de la nașterea lui **Ion Pacea**, pictor (7 sept. 1924 – 13 aug. 1999)

♦ 8 septembrie 1909. 95 de ani de la nașterea lui **Max Blecher**, poet și prozator (8 sept. 1909 – 31 mai 1938)

♦ 10 septembrie 1944. 60 de ani de la nașterea lui **Eugen Evu**, poet

♦ 10 septembrie 1964. 40 de ani de la premiera, la București, a poemului simfonic **Vox Maris** de George Enescu, în interpretarea Orchestrei Simfonice a Radioteleviziunii Române, dirijor Iosif Conta

♦ 11 septembrie 1524. 480 de ani de la nașterea lui **Pierre de Ronsard**, poet francez (11 sept. 1524 – 27 dec. 1585)

♦ 11 septembrie 1914. 90 de ani de la moartea lui **Mircea Demetriade**, poet și dramaturg (2 sept. 1861 – 11 sept. 1914)

♦ 11 septembrie 1924. 80 de ani de la nașterea lui **Ion Rotaru**, istoric literar

♦ 12 septembrie 1869. 135 de ani de la nașterea lui **Gh. Longinescu**, chimist (12 sept. 1869 – 7 mart. 1939)

♦ 12 septembrie 1869. 135 de ani de la moartea lui **Constantin Stamati**, poet, prozator și traducător (1786 – 12 sept. 1869)

♦ 12 septembrie 1919. 85 de ani de la emiterea și publicarea Decretului-lege privind înființarea **Universității din Cluj-Napoca**, primul rector fiind Sextil Pușcariu

♦ 13 septembrie 1894. 110 ani de la nașterea lui **J. B. Priestley**, scriitor britanic (13 sept. 1894 – 15 aug. 1984)

♦ 14 septembrie 1924. 80 de ani de la nașterea dirijorului **Iosif Conta**

♦ 14 septembrie 1944. 60 de ani de la moartea lui **Paul Mihu Sadoveanu**, prozator (3 iul. 1920 – 14 sept. 1944)

♦ 15 septembrie 1794. 210 ani de la nașterea lui **James Fenimore Cooper**, scriitor american (15 sept. 1794 – 14 sept. 1851)

♦ 15 septembrie 1994. 10 ani de la moartea lui **Nicolae Mărgeanu**, prozator (20 sept. 1928 – 15 sept. 1994)

♦ 17 septembrie 1804. 200 de ani de la nașterea lui **Karl Gustav Iacob**, matematician german (17 sept. 1804 – 1851)

♦ 17 septembrie 1939. 65 de ani de la nașterea lui **Nicolae Ioana**, poet (17 sept. 1939 – feb. 2000)

♦ 17 septembrie 1989. 15 ani de la moartea lui **Ion D. Sârbu**, scriitor (28 iun. 1919 – 17 sept. 1989)

♦ 18 septembrie 1909. 95 de ani de la moartea lui **Grigore Tocilescu**, istoric, arheolog, epigrafist și folclorist (26 oct. 1850 – 18 sept. 1909)

♦ 19 septembrie 1994. 10 ani de la moartea poetului **Damian Ureche** (2 sept. 1935 – 19 sept. 1994)

♦ 20 septembrie 1459. 545 de ani de la prima atestare documentară a orașului **București**, într-un hrisov al lui Vlad Țepeș

♦ 20 septembrie 1889. 115 ani de la nașterea actorului **Ion Iancovescu** (20 sept. 1889 – 22 dec. 1966)

♦ 20 septembrie 1934. 70 de ani de la nașterea poetei **Sina Dănciulescu**

♦ 20 septembrie 1934. 70 de ani de la nașterea actriței italiene **Sophia Loren**

♦ 21 septembrie 1864. 140 de ani de la nașterea scriitoarei române de expresie franceză **Elena Văcărescu** (21 sept. 1864 – 17 feb. 1947)

♦ 21 septembrie 1934. 70 de ani de la moartea lui **Gh. Bogdan Duică**, critic și istoric literar (1865 – 21 sept. 1934)

♦ 22 septembrie 1904. 100 de ani de la nașterea lui **Nicolae Argintescu-Amza**, critic de artă, traducător și eseist (22 sept. 1904 – 7 sept. 1973)

♦ 22 septembrie 1914. 90 de ani de la nașterea prozatoarei **Alice Botez** (22 sept. 1914 – 1985)

♦ 24 septembrie 1939. 65 de ani de la moartea lui **Sigmund Freud**, fondatorul psihanalizei (6 mai 1856 – 24 sept. 1939)

♦ 24 septembrie 1944. 60 de ani de la moartea lui **Aristide Maillol**, pictor și sculptor francez (8 dec. 1861 – 24 sept. 1944)

♦ 24 septembrie 1989. 15 ani de la moartea poetului **Sergiu Filerot** (3 feb. 1921 – 24 sept. 1989)

♦ 24 septembrie 1994. 10 ani de la moartea lui **Grigore Popa**, poet, eseist, filosof (31 iul. 1910 – 24 sept. 1994)

♦ 26 septembrie 1889. 115 ani de la nașterea lui **Martin Heidegger**, filosof german (26 sept. 1889 – 26 mai 1976)

♦ 26 septembrie 1909. 95 de ani de la nașterea lui **Horia Stanca**, memorialist, traducător și cronicar dramatic (26 sept. 1909 – 13 iun. 2002)

♦ 27 septembrie 1934. 70 de ani de la nașterea lui **Ilarie Hinoveanu**, poet și publicist

♦ 27 septembrie 1944. 60 de ani de la nașterea prozatorului german **Franz Hodjak**

♦ 28 septembrie 1924. 80 de ani de la nașterea actorului italian **Marcello Mastroiani** (28 sept. 1924 – 19 dec. 1996)

♦ 28 septembrie 1924. 80 de ani de la nașterea lui **Chiril Tricolici**, prozator și publicist

♦ 29 septembrie 1829. 175 de ani de la nașterea lui **George Crețeanu**, poet și publicist (29 sept. 1829 – 6 aug. 1887)

♦ 29 septembrie 1864. 140 de ani de la nașterea lui **Miguel de Unamuno**, filosof și scriitor spaniol (29 sept. 1864 – 31 dec. 1936)

♦ 29 septembrie 1929. 75 de ani de la nașterea pictorului **Ion (Alin) Gheorghiu** (29 sept. 1929 – 11 dec. 2001)

♦ 29 septembrie 1929. 75 de ani de la nașterea lui **Mihai Giugaru**, prozator

♦ 30 septembrie 1924. 80 de ani de la nașterea lui **Truman Capote**, scriitor american (30 sept. 1924 – 25 aug. 1984)

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Informare Bibliografică al Bibliotecii Metropolitane București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Contents

Commemoration Year

Stephen the Great and Holy – 500 – *N. CARTOJAN* 2

Anton Pann – 150 – *Şerban FOARŢĂ, Ana Maria ORĂŞANU* 4

Ion GHICA – [Portraits from Old Bucharest] 8

Patrimony 11

Liviu REBREANU – Works 12

Contemporary Autographs – *Barbu CIOCULESCU* 14

Ion CONSTANTIN – Romanian-Polish Relation (I) 16

EBLIDA Hot News. June 2004 – Library and Information Society Issues 25

Finnish Public Libraries – Strategy for 2010 (II) 26

Edouard ROUVEYRE – Necessary Knowledge to a Bibliophile (III) 29

Julieta MOLEANU – Neuchâtel – Centre of Excellency 33

Catalogue 36

2004 Bucharest's Anniversary Day 38

Calendar 39

REDACȚIA ŞI ADMINISTRAȚIA

București, str. Take Ionescu nr. 4
sector 1, cod poştal 010352
Tel: 212.83.11 / Fax: 211.36.25
E-mail: abidob@email.ro
ISSN 1454-0487

Director: Florin ROTARU
Director artistic: Mircea DUMITRESCU
Redactor şef: Ion HOREA
Secretar de redacție şi Culegere text: Iulia MACARIE
Tehnoredactare computerizată: Marian TĂNASE

CUPON

ABONAMENT LA
"BIBLIOTECA BUCUREŞTILOR"

Numele .....
Prenumele .....
Adresa .....
Cod..... Telefon.....
Solicit abonarea la revista **"Biblioteca Bucureştilor"** pe o perioadă de ..... luni.
Adresa: București, Str. Take Ionescu nr. 4, sector 1, cod poştal 010352.
Anexez chitanța de plată a sumei de ..... lei în contul dvs.
nr. RO38 RNCB 5010 0000 3771 0001 BCR sector 1.

Asociația noastră ABIDOB şi Biblioteca Metropolitană Bucureşti sunt singurele reprezentante din România, în calitate de membre, în asociațiile INTAMEL şi EBLIDA începând cu anul 1998. Astfel, revista noastră este unica publicație care vă oferă ultimele noutăți din Comunitatea internațională a bibliotecilor.

Administrația noastră face, prin plata directă sau prin mandat poştal, abonamente la revista lunară **"BIBLIOTECA BUCUREŞTILOR"**. Prețul unui număr este de 20.000 lei. Prețul unui abonament anual (12 numere) este de 240.000 lei.

Tipărit la Tipografia "SEMNE '94"

Redacția revistei "BIBLIOTECA BUCUREŞTILOR" respectă opțiunile autorilor cu privire la normele ortografice

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

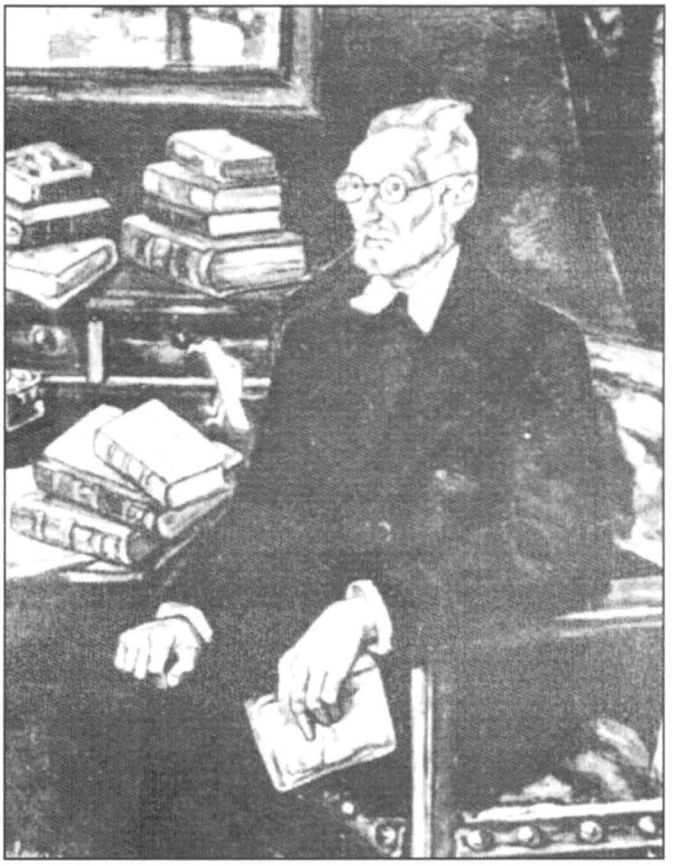

Portret de Solana

MIGUEL DE UNAMUNO

1864 – 1936

140 de ani de la naştere

"Tot ce spui tu e bine: e foarte bine, nu-i rău de fel; nu ți se pare însă că-n loc să mergem să căutăm mormântul lui Don Quijote şi să-l răscumpărăm de la bacalaureați, popi, bărbieri, canonici şi duci, ar trebui să mergem să căutăm mormântul lui Dumnezeu şi să-l răscumpărăm de la credincioşi şi necredincioşi, de la atei şi de la deişti, care au pus cu toții stăpânire pe el, şi să aşteptăm acolo, strigând cu adâncă deznădejde şi revărsându-ne inima în lacrimi, ca Dumnezeu să învie şi să ne salveze de neant?"

Viața lui Don Quijote şi Sancho

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Mască în lut de Ion Vlasiu

GRIGORE POPA

1910 – 1994

10 ani de la moarte

"Invocații liturgice ale geniilor bune, a harului ceresc spre binecuvântarea câmpului, spre mântuirea sufletului tânjitor, laude aduse dimineților sărbătoreşti ale satului, incantații albe, străbătute de emoții fin învăluite, orații mistice în ritmuri largi, în fraze sacerdotale, gesturi profetice sfințite de solitudine – iată albia pură a poeziei lui Grigore Popa. Ceea ce leagă lirismul său de conținutul sufletesc al creației autohtone este sentimentul comun celor plecați din sat, de nostalgie pentru vatra natală precum şi sentimentul de adorație pentru un trecut majestuos de glorii".

Emil Giurgiuca – Poeții tineri ardeleni, **1940**

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro